

”MITÄ KAIKKEA POLIISIN TULEE OLLA?”

- Poliisikoulutus ja seksuaalirikoksen uhrin
sensitiivinen kohtaaminen

Pro gradu
Carita Seikkula ja Tuomo Seikkula
Kasvatustieteen tiedekunta
Lapin yliopisto
Syksy 2017

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Mitä kaikkea poliisin tulee olla?” - Poliisikoulutus ja seksuaalirikoksen uhrin sensitiivinen kohtaaminen

Tekijä: Carita Seikkula ja Tuomo Seikkula

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu –työ X Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 114

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Tutkielman tarkoituksena oli hankkia seksuaalisen väkivallan uhreilta tietoa onnistuneesta uhrin kohtaamisesta. Näiden kokemusten ja niistä nousseiden tarpeiden pohjalta tarkastelimme niitä asioita, joihin koulutettaessa hyvää kohtaamista, on kiinnitettävä erityistä huomiota. Teimme niin ikään katsauksen poliisikoulutukseen ja sen sisältöihin, jotta saimme käsityksen, vastasiko koulutus uhrien tarpeisiin. Pyrkimyksenämme oli pohtia kehittämismielessä poliisikoulutusta.

Tutkielmassa tutkittiin kokemusta ja tutkimusaineistona toimivat kirjoitetut seksuaalisen väkivallan uhrien kokemukset kohtaamisesta. Kokemuksiin liittyvä tutkimusaineisto on analysoitu fenomenologisen erityistieteen menetelmällä, kokemuksista on niin ikään koostettu vignette -menetelmällä kaksi tarinaa, onnistunut ja epäonnistunut. Lisäksi poliisikoulutuksen opetussuunnitelmat on analysoitu sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimustulosten mukaan kohtaamiseen ja sen onnistumiseen liittyi monia tekijöitä. Voidaan korostetusti sanoa, että onnistunut kohtaaminen on kohtaaminen, jossa noudatetaan esitutkintalakia ja lain henkeä. Kohtaamistilanne on muun muassa rauhallinen, kiireetön ja sallii tunteiden tulla. Uhri kokee, että häntä uskotaan ja ymmärretään ja hän voi vaikuttaa asioiden kulkuun. Poliisi on asiallinen, empaattinen ja selittää niin prosessin kulkua kuin kysymyksiä, joita esittää.

Kokemuksen onnistuminen on merkityksellistä, koska se vaikuttaa olennaisesti niin uhrin toimumiseen kuin esitutkinnan onnistumiseen. Mitä paremmin kohtaaminen onnistuu, sitä paremmin uhri pystyy antamaan itsestään esitutkinnalle. Poliisikoulutuksessa olisikin hyvä huomioida se, että tulevat poliisimiehet todella tuntevat esitutkintalain sekä lain hengen erityisesti sen yleisten oppien osalta, sillä jo tämä luo hyvää perustaa kohtaamiselle ja näin onnistuneen kohtaamisen syntyminen on todennäköisempi. Poliisin tulee oppia tuntemaan trauman oireita sen verran, että pystyy huomioimaan uhrin tilan ja ylipäättään tunnistamaan, milloin sensitiivisyyden tarve nousee. Poliisin tulee myös oppia tunnistamaan niin omat kuin uhrin tunteet.

Avainsanat: Fenomenologia, fenomenologinen erityistiede, kohtaaminen, seksuaalirikos, poliisikoulutus

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi ☒ Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__ (vain Lappia koskevat)

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 POLIISIKOULUTUS.....	8
3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET	12
3.1 Kohtaaminen	12
3.2 Seksuaalinen väkivalta.....	14
3.3 Seksuaalirikos	15
3.4 Rikosprosessi ja esitutkintaprosessi	18
3.5 Trauma / traumatisoituminen / traumaattinen kriisi	21
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA KYSYMYKSET	28
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	30
5.1 Fenomenologinen tutkimusote.....	30
5.2 Aineiston hankinta	32
5.3 Aineistojen analyysit.....	35
5.3.1 Fenomenologinen erityistiede	35
5.3.2 Vignette -menetelmä	41
5.3.3 Sisällönanalyysi.....	42
5.4 Tutkimusetiikka	44
5.5 Tutkijan kuva	46
6 TULOKSET	48
6.1 Kohtaamisen ääripäät.....	48
Epäonnistunut kohtaaminen / Kaisan tarina	49
Onnistunut kohtaaminen / Miian tarina.....	53
6.2 Fenomenologisen erityistieteen menetelmän antia	54
6.3 Mitä poliisilta vaaditaan.....	67
6.4 Kohtaamiseen liittyvä koulutus poliisikoulun opetussuunnitelman sisällöissä ja opetuksen määrä	83
6.4.1 Poliisikoulun opetussuunnitelma 2012	84
6.4.2 Muu koulutusmateriaali.....	90
6.4.3 Poliisiammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2016.....	93
7 POHDINTA.....	97

KUVIOT:

1. Poliisin perustutkintokoulutuksen rakenne poliisikoulussa. (Mukailtu Poliisikoulu 2012.)
2. Poliisikoulutuksen rakenne Poliisiammattikorkeakoulussa. (Mukailtu PolAMK 2017c.)

TAULUKOT:

1. Aineiston sisältöalueet (Mukailtu Perttula 1995, 94-95.)
2. Ensimmäinen vaihe (Mukailtu Perttula 1995, 94-95.)
3. Toinen päävaihe 1-4 (Mukailtu Perttula 1995, 94-95.)
4. Toinen päävaihe 5-7 (Mukailtu Perttula 1995, 94-95.)

LIITTEET:

1. Haastattelulomake / Kirjoituspyyntö

1 JOHDANTO

Seksuaalirikokset ovat olleet nousussa viime vuosina. Suomessa vuonna 2015 on seksuaalirikoksia kirjattu 3099 ja vuoden 2016 joulukuun puoliväliin mennessä 3365 kpl, mikä on 8,6 prosenttia edellisvuotta enemmän. Vuonna 2016 lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä tuli tietoon 1 260, mikä on 1,9 prosenttia enemmän kuin vuonna 2015. Lisäksi kirjattiin 933 muuta seksuaalirikosta, joista 533 oli seksuaalista ahdistelua, kun vuoden 2015 aikana seksuaalisesta ahdistelusta tehtiin 283 ilmoitusta. (Suomen virallinen tilasto/ SVT.) Seksuaalirikoksia tapahtuu Suomessa siis suhteellisen paljon, huolimatta siitä, että osa jää yhä edelleen ilmoittamatta. Seksuaalirikosten määrä on lisääntymään päin. Tämä tekee tutkimuksesta erityisen ajankohtaisen.

Kun seksuaalirikos tapahtuu, on poliisimies henkilö, joka kohtaa rikoksen uhrin ensimmäisten auttajien joukossa. Se miten kohtaaminen onnistuu, voi olla niin uhrin, kuin myös menestyksellisen poliisitoiminnan kannalta ratkaisevan tärkeää. Seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuminen aiheuttaa yksilölle äärimmäisen haavoittuvuuden kokemuksen, mikä vaikuttaa olennaisesti myös uhrin käsitykseen niin itsestä, kuin toisista ihmisistä, että maailmasta. Kuukarin ja Heinjoen mukaan ensimmäiset kontaktit, jotka uhri kokee, ovat ratkaisevia traumasta toipumisen ja avun hakemisen kannalta. (Kuukari & Heinjoki 2013a.) Rikoksen uhrin ja poliisin kohtaaminen on uhrin näkökulmasta arkaluontoinen tilanne. Väärin kohdattuna tai kohtaamatta jätettynä voi uhrille aiheutua tarpeettomasti vahinkoa tai se voi vähimmillään viivästyttää toipumista. Kuukarin ja Heinjoen mielestä sensitiivisellä kohtaamisella voidaan edistää niin uhrin toimintakykyä, kuin edesauttaa viranomaisten toimintaa sekä estää uhria uhriutumasta uudelleen (*'secondary victimisation'*) eli estää uhria kokemasta joutuvansa uudelleen uhriksi (Kuukari & Heinjoki 2013b). Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, millainen kohtaaminen on seksuaalirikoksen uhrille eheyttävä, onnistunut kohtaaminen. Millaisia tarpeita uhrin ja poliisin kohtaamiseen nousee uhrien omista kohtaamisen kokemuksista?

Kauppilan ym. mielestä kohtaaminen sinällään sisältää vuorovaikutusta, jota on sekä verbaalista että nonverbaalista. Vuorovaikutus on yksilöiden välistä monimuotoista sosiaalista toimintaa, joka vaikuttaa tunteisiin, käyttäytymiseen ja ajatuksiin (Kauppila

2005, 19, 25; Mäkelä, Ruokonen ja Tuomikoski 2001, 12–13; Schwecke 1995, 87–88). Vuorovaikutuksen perusta onkin sanallisessa ja sanattomassa viestinnässä, jotka mahdollistavat ihmisten välisen kanssakäymisen (Kneisl 2004, 146; Silvennoinen 2004, 18, 21). Heikkisen ym. mukaan kohtaaminen on aina yksilöllinen tapahtuma, joka määräytyy sen mukaan, ketkä kohtaavat ja millainen tausta kohtaajilla on. Kohtaaminen on ilmiö, jossa nykyhetken lisäksi on läsnä molempien kohtaajien menneisyys ja tulevaisuus. (Heikkinen ja Laine 1997, 8, 10; Mattila 2008, 12, 32.) Tämän tutkimuksen näkökulmasta tulevaisuus näyttäytyy sellaisena, että molemmilla, sekä uhrilla että poliisilla on kohtaamiseen liittyviä pyrkimyksiä tai tavoitteita. Poliisin tavoitteena on esitutkinnan suorittaminen ja rikosvastuun toteutuminen. Uhrin osalta tulevaisuus voi tarkoittaa vähimmillään tilanteesta selviämistä.

Tutkimus on rajattu koskemaan seksuaalisen väkivallan uhrien ja poliisin välistä kohtaamista uhrin näkökulmasta. Siinä tutkitaan kohtaamista ilmiönä siitä lähtökohdasta, että kohtaamiseksi luokitellaan seksuaalisen väkivallan uhrin ja poliisin välinen yhteys / yhteydenotto, oli se sitten onnistunut kohtaaminen tai ei. Tutkimuksen tarkoituksena on hankkia tietoa kohtaamisesta uhrin näkökulmasta, millaisia tarpeita kohtaamisen kokemuksista nousee ja mihin koulutettaessa sensitiivistä kohtaamista, on kiinnitettävä erityistä huomiota. Lähtökohtana on siis tutkia miten seksuaalisen väkivallan uhrin ovat kokeneet kohtaamisen poliisin kanssa ja miten he olisivat toivoneet tulevansa poliisin kohtaamaksi. Mistä rakentuvat onnistunut ja epäonnistunut kohtaaminen? Seuraavaksi tarkastellaan, miten poliiseja on koulutettu ja koulutetaan sekä kohtaavatko poliisien saama uhrien hyvään kohtaamiseen liittyvä koulutus nämä uhreilta nousseet tarpeet. Pyrkimyksenä on pohtia kehittämismielessä poliisikoulutusta, kuinka poliisin ja uhrin kohtaamisista saataisiin mahdollisimman sensitiivisiä, rakentavia ja eheyttäviä kokemuksia ja mitä asioita koulutuksessa tulee käsitellä.

Poliisikoulutuksessa on kohtaamiseen liittyvää opetusta. Poliisikoulutuksen omien opetusmateriaalien lisäksi Tukinainen ja Monica naiset liitto ry sekä Rikosuhripäivystys ovat aiemmin tuoneet oman osansa kohtaamiskoulutukseen syventämällä muun muassa rikoksen uhrien sekä maahanmuuttajataustaisten uhrien kohtaamista. Tutkimus toteutetaan fenomenologisella tutkimusotteella, jotta kokemukset säilyvät mahdollisimman

aitoina ja yksilöllisinä. Tutkimus ponnisti liikkeelle uhrien kokemuksista, Vasta sen jälkeen aletaan keskustella aiempien tutkimusten tulosten kanssa.

Aihetta läheisesti koskettavia tutkimuksia on olemassa jo jonkin verran, lähinnä oikeustieteen ja sosiaalityön puolelta. Turusen tutkimus on tätä tutkimusta lähinnä. Hän on Pro Gradu -tutkielmassaan tutkinut seksuaalisen väkivallan uhrin hyvää auttamista ja sen esteitä haastatellen kuutta seksuaalista väkivaltaa kokenutta naista ja neljää seksuaalisen väkivallan uhrien auttajaa (sosiaalityöntekijä, poliisi, lääkäri, terapeutti). Auttamista arvioitiin niin kokemusten kuin palvelujärjestelmien toimivuuden näkökulmasta. Uhrit odottavat tutkimuksen mukaan tulewansa kuulluksi, että auttajilla on riittävät ammatilliset tiedot ja taidot ja että heidän omat tavoitteensa toteutuvat. Auttajilla osa uhrien odotuksista jää epäselviksi, he kuulevat asiakkaan odotukset omasta ammatistaan käsin. (Turunen 2007.) Honkatukia tutki yleisesti rikoksen uhrin asemaa rikosprosessissa ja toteaa, etteivät uhrit aina pääse käyttämään erilaisia oikeuksia, joita heille on määritelty lainsäädännössä. Tutkimus perustui viranomaisten ja järjestötoimijoiden asiantuntija-haastatteluihin sekä rikosten uhrien tukipalvelujen asiakkaille tehtyyn kyselyyn. Tutkimuksessa esitetään myös joukko suosituksia, joiden pohjalta yhtenäisiä, uhrisensitiivisiä käytäntöjä rikosten viranomaiskäsittelyssä olisi mahdollista kehittää. (Honkatukia 2011.)

Aiemmin Honkatukia on tutkimuksessaan tarkastellut, minkälaisia raiskauksia ilmoitettiin poliisille, miten tapaukset etenivät rikosprosessissa sekä millä tavalla poliisi ymmärsi ja käsitteli seksuaalista väkivaltaa. Aineistona hänellä oli vuonna 1998 tehdyt rikosilmoitukset raiskauksista. (Honkatukia 2001.) Kainulainen on tehnyt Honkatukian tutkimukseen jatkoa. Työn keskeisiä tehtäviä oli vastata kysymykseen miksi niin harva poliisin tietoon tulleista raiskauksista johtaa syytteen nostamiseen. Hänen aineistonaan oli rikosilmoituksia raiskauksista vuosilta 1998–1999, mutta myös kuulustelukertomuksia, ja hän myös haastatteli poliiseja. Kainulainen toteaa, että kansainvälisissä tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota siihen, ettei uhrien kohtelu esitutkinnassa ole aina ollut asianmukaista eikä poliisi ole välttämättä tuntenut seksuaalisen väkivallan aiheuttamia seurauksia tai ottanut vakavasti naisten tekemiä rikosilmoituksia. Kainulaisen mukaan poliisin asenne uhreja kohtaan vaikuttaa siihen, miten tehokkaasti rikoksia pyritään sel-

vittämään. Uhrien hienotunteinen kohtelevinen on tärkeää niin uhrin kuin myös rikosprosessin onnistumisen kannalta. (Kainulainen 2004.)

Kurkisen tutkimus tulee myös aika lähelle, tosin hän tutki raiskausrikoksen esitutkintaa epäillyn kuulustelun kannalta katsottuna. Kurkinen tarkastelee aihetta kuulustelutekniikoiden kautta. Hän nostaa esiin rikoksesta tuomitsemisen leimaavuuden ja sen, kuinka paljon parempi on kymmenen syyllisen kulkea vapaana kuin yhden syytetyn saada tuomio. Työ on oikeustieteellinen ja käsittelee epäillyn oikeusturvaa. (Kurkinen 1999.) Krook tutki raiskatun oikeusturvaa ennen tuomioistuinkäsittelyä ja käy tutkielmassaan läpi säädösten kokonaisuutta, jolla on vaikutusta raiskatun oikeusturvaan. Hän käsittelee myös viranomaisten harkintavaltaa sisältäviä tilanteita. (Krook 1998.) Haipus puolestaan tutki rikoksen uhrin asemaa sovittelumenettelyssä (Haipus 2003). Rikoksen uhrin asemasta rikosprosessissa löytyy kaksi tutkimusta. Puotisen tutkielmassa tarkastellaan sitä, kuinka uhrilla on oikeus ja kuinka olisi myös eduksi saada prosessiin tukihenkilö tai avustaja. Hänen mukaansa ongelma piilee siinä, että nämä instanssit ovat toisensa poissulkevia (nykyään tilanne ei ole sama). Hän luo katsausta myös tuleviin lakiuudistuksiin. (Puotinen 2003.) Willstedt käsittelee aihetta siitä näkökulmasta, millaisia ongelmakohtia prosessissa on uhrin näkökulmasta. Hänen mukaansa lainsäädäntö ei aseta seksuaalirikoksen uhreja eriarvoiseen asemaan muiden rikosten uhreihin nähden, enemminkin päinvastoin. Haastekohtina hän näkee asenteet ja kuulustelutilanteiden tekniset puutteet. Hän nostaa esiin myös sen, että vain murto-osa tietoon tulleista seksuaalirikoksista etenee tekijän tuomitsemiseen saakka. (Willstedt 2008.)

Aula on tutkinut uhrin ja viranomaisten toimintamahdollisuuksia ja velvollisuuksia parisuhdeväkivaltatapauksissa (Aula 2011). Myös Toljamo tutki viranomaiskäytäntöjä lähisuhdeväkivallan uhrien kohdalla luoden katsauksen väkivaltatyön asiantuntijuuden rakentumiseen, väkivaltatyössä käytettäviin toimintatapoihin, palveluketjun muodostumiseen akuuttitilanteissa sekä väkivallan jälkityöhön. Hänen mukaansa väkivaltatyössä ei ole palveluketjumallia eikä väkivallan ehkäisytyön toimintaohjelmaa, jossa väkivaltatyön toimintamalleista olisi sovittu yhteisesti eri tahojen kesken. Tämä johtuu hänen mukaansa siitä, että väkivaltatyön kehittäminen on keskeneräistä niin valtakunnallisella makrotasolla, kuin alueellisella kuntakohtaisella mikrotasollakin. (Toljamo 2011.)

Aiemmissa tutkimuksissa näkökulmat ovat painottuneet pitkälti oikeudelliseen tutkimukseen. Tämä tutkimus poikkeaa aiemmista siinä, että se menee sisälle uhrin kokemukseen kohtaamisista ja ammentaa sieltä tietoa koulutuksen kehittämistä varten sekä luo pohjaa hyvän kohtaamisen kouluttamiselle.

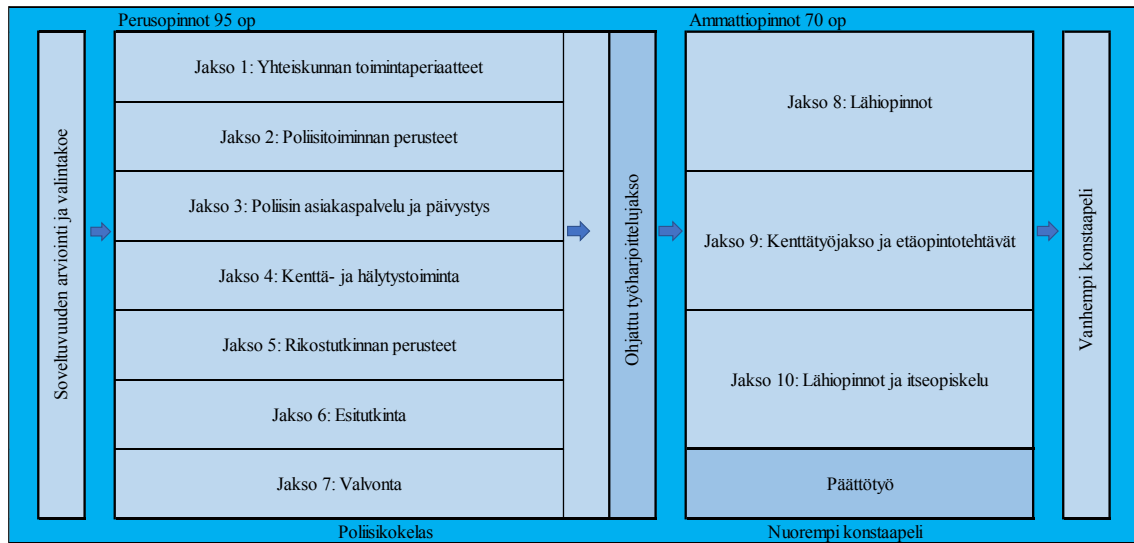
Näin ollen aivan vastaavaa tutkimusta, joka olisi tutkinut poliisien koulutusta uhrien kokemuksen valossa, ei löytynyt ja juuri siksi tutkimuksen tekeminen on erityisen merkityksellistä. Poliisikoulutuksen tutkintorakenne uudistettiin vuonna 2014, jolloin peruskoulutus muuttui ammattikorkeakoulutasoiseksi (PolAMK 2017a). Tämä tutkimus pääsee siten aitiopaikalle tutkimaan myös sitä, mihin suuntaan koulutus seksuaalirikoksen uhrien kohtaamisen kannalta on edennyt.

2 POLIISIKOULUTUS

Tutkimuksen konteksti on poliisikoulutus ja sen kehittäminen. Sen vuoksi avataan poliisikoulutusta, sen rakennetta ennen vuoden 2014 uudistusta ja sen jälkeen. Tutkimukseen osallistuvien kokemukset sijoittuvat aikaan ennen uudistusta ja siksi tutkimuksessa käydään läpi myös aiempi opetussuunnitelma. Koska yksi tutkimuksen tavoite on pohtia kuinka kehittää poliisikoulutusta seksuaalisen väkivallan uhrin kohtaamisen osalta, tuodaan tutkimus myös tähän päivään ja tämän hetken opetussuunnitelmaan.

Poliisikoulutus uudistui vuonna 2014. Koulutus muutettiin ammattikorkeakoulutasoiseksi, jolloin tutkinto antaa kelpoisuuden miehistövirkoihin, esimerkiksi vanhemmaksi konstaapeliksi. Samalla suoritus aika pitenee kahdesta ja puolesta vuodesta kolmeen vuoteen rakentamalla opetussuunnitelma kokonaan uudelleen. (PolAMK 2017a) Uudistuksen tavoitteena oli kehittää poliisin koulutus rakenne vastaamaan yleisen koulutusjärjestelmän tutkintorakennetta. Tämä mahdollisti tutkintojen kansallisen ja kansainvälisen vertailtavuuden. Myös tarve tarkistaa oppisisältöjä vastaamaan työelämän tarpeita oli uudistuksen taustalla. Koulutus haluttiin nostaa tasolle, jolla voidaan vastata työelämän nykyisiin ja tuleviin osaamistarpeisiin sekä odotuksiin poliisin palvelutasosta. Poliisikoulutus nostettiin uudistuksen myötä myös toimivaltuuksien edellyttämälle ammattikorkeakoulutasolle. Poliisilla on toimivaltuudet puuttua tarvittaessa yksilön perus- ja ihmisoikeuksiin, joten poliisien tulee tuntea hyvin toimivaltuuksien käyttöehdot ja -tilanteet, jotta valtuuksia osataan käyttää oikein. (PolAMK 2017 b)

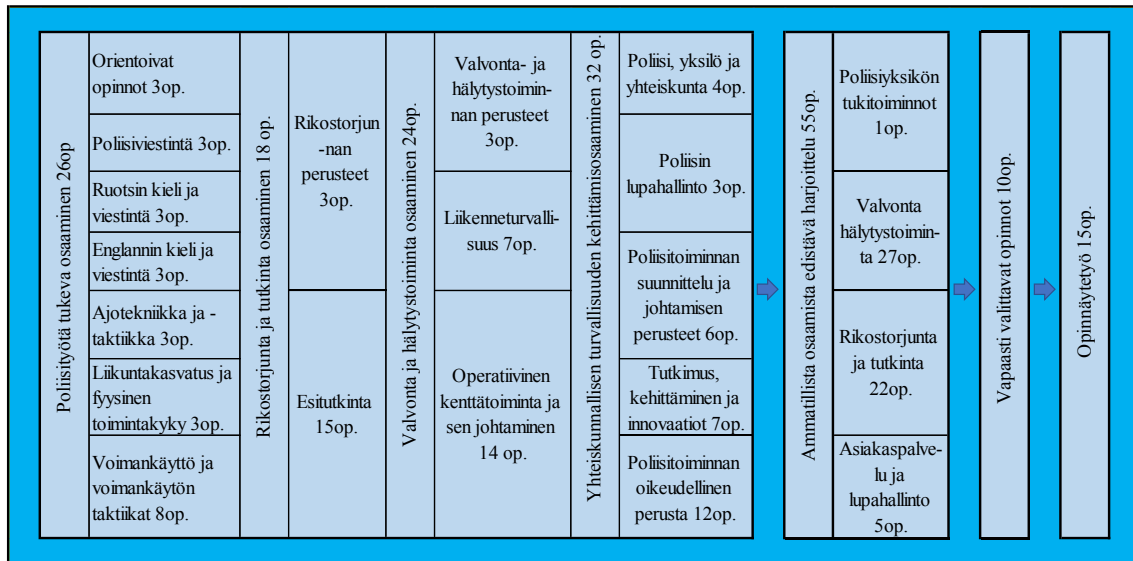
Seuraavassa esitellään kuviona molemmat koulutus rakenteet, jotta koulutus rakenteiden erot havainnollistuvat paremmin. Kuva mukailee poliisikoulutuksen opetussuunnitelmaa vuodelta 2012 (Poliisikoulu 2012.)

Kuvio 1. Poliisin perustutkintokoulutuksen rakenne poliisikoulussa.

Kuten kuvasta 1 näkee, koulutuksen rakenne koostuu perusopinnoista, johon sisältyy ohjattu työharjoittelu, sekä ammattiopinnoista. Vuonna 2012 hyväksytyn Opetussuunnitelman mukaan poliisin perustutkinto valmistaa tutkinnon suorittaneen ajan vaatimusten mukaiseksi ammattitaitoiseksi poliisiksi, joka omaa valmiudet ammattitaitonsa edelleen kehittämiseen. Tutkinnon suorittanut on sisäistänyt poliisitoiminnan päämäärät ja eettiset periaatteet. Koulutuksen tavoitteena on vahvistaa opiskelijan työelämävalmiuksia, joita ovat muun muassa oppimistaidot, ongelmanratkaisutaidot, vuorovaikutus- ja viestintätaidot sekä eettiset taidot. (PolAMK 2013, 5.)

Poliisikoulutuksen tutkintorakenne uudistui vuonna 2014 ja koulutuksesta tuli ammattikorkeakoulutasoinen. Tutkinnon laajuus muuttui 165 opintopisteestä 180 opintopisteeseen ja tutkinto antaa kelpoisuuden miehistövirkoihin, esimerkiksi vanhemmaksi konstaapeliksi. Käytännössä perustutkinnon suoritus aika pitenee kahdesta ja puolesta vuodesta kolmeen. Opetussuunnitelma on rakennettu uudelleen ja tutkinnossa on aiempaa enemmän teoriaa, mutta koulutus on säilytetty hyvin käytännönläheisenä. Tutkintoon kuuluu muun muassa noin vuoden pituinen työharjoittelu poliisiyksikössä. (PolAMK 2014.)

Kuvio 2. Poliisikoulutuksen rakenne Poliisiammattikorkeakoulussa. (PolAMK 2017c.)

Kuviossa 2 on havaittavissa, että uusi opetussuunnitelma, joka otettiin käyttöön vuoden 2016 alussa, on jossain määrin muuttanut koulutuksen rakennetta ja sisältöä. Nykyisen poliisi (AMK) -tutkinnon opinnot rakentuvat opintokokonaisuuksista, joita ovat - *poliisityötä tukeva osaaminen* (26 op) - valvonta- ja hälytystoimintaosaaminen (24 op) - *rikostorjunta- ja tutkintaosaaminen* (18 op) - *yhteiskunnallisen turvallisuuden kehittämisosaaminen* (32 op) (PolAMK 2016). Uudessa tutkinnossa on aiempaa enemmän teoriaa, mutta käytännönläheisyys koulutuksessa säilyi. Tästä kertoo vuoden pituinen työharjoittelu poliisiyksikössä, joka sisältyy opintoihin. (PolAMK 2017a) Uudistuksessa pyrittiin Himbergin mukaan tietoisesti luopumaan koulumaisesta opetuksesta ja siirtymään korkeakoulumaisempaan opetukseen, työelämäorientoituneeseen opetukseen. Uusi koulutus sisältää merkittävän määrän ammattiaineita, joissa opiskellaan käytännön poliisitaitoja, sekä vastapainoksi esimerkiksi paljon oikeustieteellisiä aineita. Lisäksi uudistuksessa pyrittiin siihen, että esimerkiksi opetettava säädöspäätös tuodaan välittömästi sovellettavaksi käytännön poliisityöhön. Haluttiin pois mallista, jossa oppiaineet ovat tiukasti erillään toisistaan. Koulutus sisältää myös harjoituksia, joissa toimitaan yhdessä eri viranomaisien kanssa. (Himberg 2015.)

Poliisialan koulutusta säätelevät lait (68/2005) ja asetukset (283/2005). Tutkintoja ovat poliisin perustutkinto, poliisialipäällystötutkinto ja poliisipäällystön tutkinto. Poliisiammattikorkeakoulu nimeää perustehtäväkseen ylläpitää ja parantaa poliisin henkilös-

tön osaamista ja tietoperustaa. Poliisin ylijohdolla on hyväksynyt poliisin yhteiset arvot kaikkien poliisin yksiköiden noudatettaviksi. Arvoja ovat oikeudenmukaisuus, ammattitaito, palveluperiaate sekä henkilöstön hyvinvointi. Oikeudenmukaisuus pitää sisällään läpinäkyvän valintaprosessin eri tutkintotasoilla ja hakijoiden tasapuolisen kohtelun. Koulutus tuottaa eettisesti korkeatasoisia poliiseja poliisihallintoon. Oppilaitoksen toiminta on arvoperiaatteen mukaan oikeudenmukaista ja ihmisarvoa kunnioittavaa. Ammattitaito pitää sisällään sen, että koulu kannustaa jatkuvaan osaamiseen ja kehittämiseen. (PolAMK 2013, 1,2)

Poliisiammattikorkean pedagoginen strategia on sen opetussuunnitelman pohjana. Pedagogisen strategian tehtävänä on varmistaa se, että poliisin koulutus täyttää asetetut osaamis- ja ammattitaitovaatimukset ja poliisityön vaatimuksen. Pedagogisessa strategiassa on viisi painopistealuetta ja niiden tavoitteita, jotka ovat osaltaan myös opetussuunnitelmatyön lähtökohta. Nämä painopistealueet ovat. 1. Opetus ja oppiminen 2. Oppimisympäristöt 3. Osaaminen 4. Kehittäminen ja 5. Arviointi. Opetuksessa ja oppimisessa mainitaan, että opetuksen tavoitteena on olla yhdenmukainen, tarkoituksenmukainen, ja lähtökohtana on osaamislähtöisyys, eli tutkinnot ja opetusjaksot pohjaavat työelämästä johdettuihin tavoitteisiin. Vahvaa työelämäyhteyttä painotetaan erittäin tärkeänä tekijänä. Yhteiskunnan kehityssuunnat ja sisäisen turvallisuuden ohjelma heijastuvat koulutusohjelmiin osaamisvaatimusten muutoksina ja tärkeänä pidetään sitä, että oppimistavoitteet perustuvat työelämän osaamistarpeisiin ja että ne myös ennakoivat tulevia osaamistavoitteita. (Poliisikoulu 2012, 2-4.)

3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

Tutkimuksen fenomenologisen luonteen vuoksi tutkimuksessa ei ole teoreettista viitekehystä siinä merkityksessä, että asetettaisiin jokin aihetta ennalta määrittävä teoreettinen malli. Tämä voisi alkaa ohjata tutkimusta sen sijaan, että se kumpuaisi ilmiöstä itsestään. Teoreettisia viitekehyksiä ei käytetä siinä merkityksessä, että tutkimusta ohjaamaan asetettaisiin tietoisesti jokin ilmiötä ennalta määrittävä teoreettinen malli. Se olisi tutkimuksessa esteenä, koska fenomenologisessa tutkimuksessa pyritään tiedostamaan toisen alkuperäistä kokemusmaailmaa. Aiemmat tutkimustulokset ja teoriat ovat arkikokemuksemme lisäksi kohteen ennalta määrittäjiä ja siksi niihin pyritään saamaan etäisyyttä siksi aikaa, kun tutkimusaineisto on saatu tutkittua. Vasta sen jälkeen aletaan keskustella aineiston ja aiempien tutkimustulosten kanssa. (Laine 2007, 35-37.)

Käsitteet, jotka aihetta koskevat, viitoittavat tutkimusta osaltaan ja sen vuoksi ne on kuitenkin avattava ja tutkimuksen käsitteellinen viitekehys muodostuukin ilmiön keskeisimpien käsitteiden määrittelystä. Näitä määriteltäviä käsitteitä on tutkimuksessa kohtaaminen ja sen myötä vuorovaikutus, seksuaalinen väkivalta, trauma ja traumatisoituminen, esitutkinta sekä poliisikoulutus.

3.1 Kohtaaminen

Sanakirja määrittelee kohtaamisen ihmisten väliseksi yhteydeksi. Käsitteellä kontakti puolestaan tarkoitetaan yhteyttä, yhteen koskettamista. Se tulee sanoista *kon* takt. (Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 1999, 120). Kohtaamisella on psykologiassa synonyymejä, kuten kontakti, kosketuspinta ja yhteys. Kohtaaminen ilmenee niin fyysisenä kuin henkisenäkin läheisyytenä, kosketuksena. (Ystävyyden majatalo 1998.) Filosofisena käsitteenä kohtaaminen tarkoittaa minän suhdetta toiseen ihmiseen. Kohtaamisessa on tunnustettava toisen ihmisen toiseus, se, että tämä on oma yksilönsä ja häntä on kunnioitettava ja pidettävä tasavertaisena. Vain siten toteutuu tasavertainen ihmisyyys, joka toiseu-

den tunnustamisen ja kunnioittamisen lisäksi on toisen ihmisen kohtaamisen perusta. (Jahren Kristoffersen, Nortvedt & Skaug 2006, 25, 26; Kiikkala 2008, 24).

Kohtaaminen sisältää siis kommunikaatiota, vuorovaikutusta ja viestintää, jota on sekä verbaalista, että nonverbaalista. Vuorovaikutus on yksilöiden välistä monimuotoista sosiaalista toimintaa, joka vaikuttaa tunteisiin, käyttäytymiseen ja ajatuksiin (Kauppila 2005, 19, 25; Mäkelä, Ruokonen ja Tuomikoski 2001, 12–13; Schwecke 1995, 87–88). Se on ihmistenvälistä, jatkuvaa ja tilannesidonnaista toimintaa, jossa viestitetään, vaikutetaan ja luodaan yhteyttä toisiin ihmisiin. Yksinkertaistettuna vuorovaikutus on kaksisuuntaista viestintää, jossa eri osapuolilla on vaikutusta toisiinsa ja kumpikin toimii aktiivisesti samanaikaisesti. Vuorovaikutukseen haastetta lisää se, että viestiessään yksilöt ovat sekä lähettäjän että vastaanottajan roolissa. (Vilen ym. 2002, 15, 19, Silvennoinen 2004, 15.) Toisaalta vuorovaikutuksessa on mukana myös molempien kohtaajien menneisyys, tuleva ja nykyhetki. Kohtaaminen tekee menneen ja tulevan merkittäviksi ja luo ne uudelleen. (Korhonen & Räsänen 2010, 11–12).

Kohtaaminen on Buberin mukaan tilapäinen kontakti, ainutkertainen hetki, silmänräpäys, mutta se viittaa myös menneisyyteen ja tulevaan (Buber 1993, 35). Usein keskustelu toisen kanssa johtaa kohtaamiseen, mutta toisaalta pelkkä keskusteluyhteys ilman kohtaamista voi olla pelkästään haitallista. Näin helposti käy esimerkiksi vihan, kaunan tai ylivallan leimaamisissa suhteissa. (Burbules & Rice 1991, 408.) Voidaan siis ajatella, että pelkkä kontakti kahden ihmisen välillä ei ole välttämättä vielä kohtaaminen. Toisaalta voi olla keskustelua, vuorovaikutusta ilman kohtaamista. Eli yksilö ei välttämättä vuorovaikutustilanteessa tule kohdatuksi, vaikka hän olisi kontaktissa toiseen ihmiseen ja vaikka hän kävisi tämän kanssa keskustelua ja olisi siten vuorovaikutuksessa.

Seikkula ja Arnkill (2005, 93, 106) ovat sitä mieltä, että kohtaamisen onnistuminen, se että tulee kohdatuksi, vaatii aina kuulluksi tulemistä ja kuulluksi tuleminen puolestaan on sitä, että asiakas kokee, että häntä kuullaan ja hänen mielipiteistään ollaan kiinnostuneita. Tämä vaatii sen, että asiakas saa vastauksen puheeseensa. Bohart ym. määrittävät kuulluksi tulemisen vuorovaikutussuhteen laatutekijäksi. Asiakkaan voidaan nähdä tulleen kuulluksi, jos vastapuoli on empaattinen ja on huomionnut toiminnassaan asiakkaan

odotukset ja toiminnan tavoite on asiakkaan kanssa yhteinen. Bohart ym. (2002, 99–102.) siis yhdistävät kuulemiseen myös empatian, jossa on kyse auttajan aitoudesta, lämmöstä ja positiivisesta huomioimisesta. Mattilan mielestä ihmisten välinen kohtaaminen puolestaan edellyttää inhimillisyyttä, aitoa läsnäoloa ja avoimuutta, tämän kaltainen arvostava kohtaaminen antaa ihmiselle voimavaroja ja luo toivoa. Kohtaaminen on toista kohti kulkemista. (Mattila 2007, 11–48.) Kohtaamisessa sen osalliset tulevat yhteen, koskettavat toisiaan, haastavat toisensa, toistensa rajat, mutta eivät menetä omaa erityisyyttään. (Korhonen & Räsänen 2010, 11–12). Kohtaamiseen liittyy yllätyksellisyys, ennalta-arvaamattomuus. Kohtaaminen voi jättää yksilöön jälkiä, joita ei voi unohtaa, vaan ne jäävät ihmisen sisimpään, esimerkiksi traumana tai vaikkapa inspiraation lähteenä. Kohtaaminen itsessään ei johdu kummastakaan yksilöstä yksinään vaan se syntyy yhteisestä kohtaamisesta. (Korhonen & Räsänen 2010, 11–12.)

Tässä tutkimuksessa kohtaamisen käsite sisältää kaikenlaiset uhrin ja poliisin yhteydenotot ja / tai kontaktit heidän välillään. Kohtaaminen voidaan nähdä kuitenkin ainakin kahdenlaisena. Voidaan ajatella, että kaksi ihmistä kohtaavat toisensa, he ovat kontaktissa ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. He ovat kohdanneet fyysisesti tai jonkin välineen kuten esimerkiksi puhelimen välityksellä. Tällaisessa kohtaamisessa eivät osapuolet välttämättä kuitenkaan koe tulleen kohdatuksi. Kohtaamisella tarkoitetaan kaikkia tilanteita joissa uhri ja poliisi ovat kanssakäymisissä keskenään. Kohtaamiseksi katsotaan myös keskinäinen yhteydenotto / yhteydenpito, olipa se tapahtunut millä tavoin tahansa. Jos uhri ja poliisi ovat olleet kontaktissa ja vuorovaikutuksessa keskenään, on kohtaaminen tutkimuksen tarkoittamassa merkityksessä tapahtunut.

3.2 Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta on väkivaltaa, joka kohdistuu yksilön kaikkein intiimeimpään alueeseen, seksuaalisuuteen. Hearnin mukaan väkivallan määrittely ei ole aivan yksiselitteistä, sillä se on hyvin historia- ja kulttuurisidonnainen käsite. Väkivaltaa koskevia tunnuspiirteitä on hänen mukaansa neljä. Väkivalta pitää sisällään tekijän joko fyysistä tai jotain muuta voiman käyttöä. Toisena mainitaan väkivallan tarkoitus, joka on tuottaa vahinkoa. Kolmas piirre on, että se minkä uhri kokee vahingolliseksi tai loukkaavaksi

on väkivaltaa. Neljäs piirre on se, että kolmas osapuoli on tunnistanut teon väkivallaksi. (Hearn 1998, 15–16.)

Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö ovat aina rikoksia. Kun seksuaalinen väkivalta on kyseessä, ei ole kyse missään määrin seksistä, vaan vääristyneestä vallankäytöstä ja alistamisesta. (Väestöliitto 2013) Kysymys on fyysisen väkivallan lisäksi psyykkisestä väkivallasta, sillä fyysisen väkivallan teon yhteydessä tapahtuu aina myös psyykkistä vahingoittamista (Husso 2003, 47). Seksuaalirikoksen uhriksi joutuminen aiheuttaa ihmiselle haavoittuvuuden kokemuksen. Se vaikuttaa uhrin käsitykseen itsestään, toisista ihmisistä ja maailmasta. Ympäristön reaktiot ja ensimmäiset kontaktit ovat ratkaisevia traumasta toipumisen ja avun hakemisen kannalta. (Kuukari 2017) Herman määrittelee raiskauksen teoksi, jossa on tavoitteena halventaa, hallita ja nöyryyttää uhria sekä kieltää uhrin autonomia ja arvokkuus (Herman 1992, 52–53).

Tässä tutkimuksessa uhrilla tarkoitetaan henkilöä, johon seksuaalinen väkivalta on kohdistunut suoraan. Seksuaalinen väkivalta voi välillisesti uhriuttaa myös uhrin läheisiä, mutta rajaamme tutkimuksessamme uhrin käsittämään vain henkilön, johon väkivalta on kohdistunut suoraan.

3.3 Seksuaalirikos

Tutkimuksen aiheen kannalta on keskeistä ymmärtää, minkälaisia vaatimuksia rikoksen selittäminen asettaa uhrin ja poliisin kohtaamiselle. Kansalaisen tehdessä poliisille ilmoituksen tapahtuneesta, on poliisin selvitettävä mistä tapauksessa on kysymys ja arvioitava täyttääkö teko jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Tässä *tunnusmerkistöllä* tarkoitetaan rikosoikeudellista rikostunnusmerkistöä, jonkin rikostyyppin erityisiä tunnusmerkistöjä, jotka ovat jonkin rangaistussäännöksen käytön edellyttämän rikostyyppin muodostavia ominaisuuksia tai osia (Lappi-Seppälä, Hakamies, Koskinen, Majanen, Melander, Nuotio, Nuutila, Ojala & Rautio 2014, 160). Tämän arvioimiseksi, poliisin on kuuluttava uhria ja selvitettävä tapahtumien kulkua kysymyksin, jotka voivat seksuaalirikosten kohdalla tuntua uhrista varsin vaikeilta ja ahdistavilta. Esitutkinnassa täytyy selvittää täyttääkö teko jonkin tietyn rikoksen tunnusmerkistön. Lisäksi esitutkinnassa on kerät-

tävä todisteet, jotka todistavat epäillyn rikoksen todella tapahtuneen sekä teon vastaavan rikoksen tunnusmerkistöä. Näin ollen tunnusmerkistöjen kautta määrittyy se, mitä asioita poliisin on ainakin esitutkinnassa selvítettävä. Tunnusmerkistöistä juontaa myös se, mitä poliisin on kysyttävä kuulusteluissa ja miksi kysymykset voivat olla hyvinkin yksityiskohtaisia.

Suomen rikoslain (RL) mukaan *raiskaus* RL 20:1 § (L 1998/563) on toisen sukupuoliyhteyteen pakottamista käyttämällä tai uhkaamalla käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa. Myös sukupuoliyhteys henkilön kanssa, joka tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, katsotaan raiskaukseksi. Tekijä käyttää tällöin hyväksi uhrin säännöksessä tarkoitettua tilaa. Rikoslain 20 luvun 1§:n 1 momentti ei ota kantaa siihen, miten voimakasta tai minkä laatuista väkivallan tulee olla, jotta teko luokiteltaisiin raiskaukseksi. (Ojala 2014, 50, 55, 56.) Raiskauksessa edellytetään sukupuoliyhteyttä, jolla rikoslain 20 luvun 10§:n 1 momentin mukaan tarkoitetaan sukupuolielimellä tehtävää taikka toisen sukupuolielimeen tai peräaukkoon kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista taikka toisen sukuelimen ottamista omaan kehoon. Tunkeutuminen voi siis tapahtua myös muulla kehonosalla kuin sukupuolielimellä ja tunkeutumisen tulee olla seksuaalista. (Ojala 2014, 65-68.)

RL 20. luvun 2 §:ssä säädetään *törkeästä raiskauksesta* (L 2014/509). Raiskaus on törkeä, jos raiskauksen tunnusmerkistön lisäksi täyttyy vähintään jokin seuraavista: 1) teko aiheuttaa vaikean ruumiinvamman, vakavan sairauden tai hengenvaarallisen tilan, 2) rikoksen tekevät useat tai siinä aiheutetaan erityisen tuntuvaa henkistä tai ruumiillista väkivaltaa, 3) kohteena on 18 -vuotta nuorempi lapsi, 4) rikos tehdään erityisen raa'alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla tai 5) käytetään ampuma- tai teräasetta tai muuta hengenvaarallista välinettä taikka muuten uhataan vakavalla väkivallalla. Lisäksi raiskauksen on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Seksuaaliseen tekoon pakottaminen toteutuu RL 20. luku 4 §, 1. mom. (L 1998/563), kun väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen ryhtymään seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi ja sillä olennaisesti loukataan toisen itsemääräämiso-

keutta. Seksuaalinen teko ei vaadi kiihotuksen tai tyydytyksen tavoittelua. Seksuaaliset teot voidaan jaotella erilaisiin tekokokonaisuuksiin, kuten lasten seksuaalisissa hyväksikäyttörikoksissa: 1. vihjailevat puheet 2. sukupuolielimen esittäminen lapselle tai alastomana esiintyvän lapsen katseleminen 3. lapsen alistaminen katselemaan masturbointia tai sukupuoliyhteyttä 4. lapseen muualle kuin sukupuolielimeen tapahtuva koskettelu tai 5. lapsen sukupuolielimeen tapahtuva koskettelu tai lapsen saaminen koskettelemaan tekijän sukupuolielintä. Teossa kyse voi olla niin tekijän kuin uhrinkin aktiivisesta roolista, mutta se voi myös olla myös ilman kosketusta tapahtuva seksuaalinen teko. (Ojala 2014, 165, 166, 169, 170.)

Pakottamiseksi laissa nähdään se, että käytetään hyväksi toista, joka tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia, on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, eli hyväksikäyttää ja alistaa uhrin seksuaaliseen tekoon tai sellaisen kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (Ojala 2014, 165, 166.)

Seksuaalinen hyväksikäyttö RL 20. luku 5 § (L 1998/563) määritetään siten, että tekijä asemaansa hyväksikäyttäen saa alle kahdeksantoista vuotiaan uhrin taivutettua sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, joka olennaisesti loukkaa uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Seksuaalisen hyväksikäytön kriteerit toteutuvat, jos teko kohdistuu henkilöön, 1. joka on tekijän määräysvallan tai valvonnan alainen tai muussa niihin rinnastettavassa suhteessa häneen, 2. jonka kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsyttömyytensä sekä osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikompi kuin tekijällä, käyttämällä törkeästi väärin tämän kypsyttömyyttä tai 3. henkilön (16 vuotta täyttäneen), joka on hoidettavana laitoksessa ja jonka kyky puolustaa itseään taikka muodostaa tai ilmaista tahtoaan on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi olennaisesti heikentynyt, tai 4. henkilön (16 vuotta täyttäneen), joka on hänestä erityisen riippuvainen, käyttämällä törkeästi väärin tätä riippuvuussuhdetta tekijästä. (Ojala 2014, 173, 174, 177-181.)

Seksuaalinen ahdistelu RL 20. luku 5a § (L 2014/509) on lievimminkin rangaistava seksuaalirikos ja sitä koskevaa säännöstä tulee soveltaa, mikäli teosta ei säädetä rangaistusta

muualla rikoslain 20 luvussa. Seksuaaliseen ahdisteluun syyllistyy tekijä, joka tekee toiselle seksuaalisen teon koskettelemalla ja siten loukkaa tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Rangaistussäännöksen mukaan kyse on koskettelemalla tehdystä seksuaalisesta teosta, joka on omiaan loukkaamaan toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (Ojala 2014, 187, 191, 192.)

Teon täyttäessä rikoksen tunnusmerkistön kokonaisuudessaan on kysymys täytetystä rikoksesta eli rikos on tapahtunut. Monien rikosten osalta teko on rangaistava myös *yrittäksen* osalta. Yleisellä tasolla rikoksen yrityksen rangaistavuudesta säädetään rikoslain 5 luvussa. (Lappi-Seppälä ym. 2013, 180.) Yrityksen rangaistavuutta perustellaan sekä objektiivisin, että subjektiivisin syin. Rangaistavuuden perusta voi olla siinä vaarassa, jota jo rikoksen yritys aiheuttaa (objektiiviset syyt). Subjektiivisten syiden kohdalla korostetaan sitä, että yritys ilmentää tekijän syyllisyyttä yhtä lailla kuin täytetty rikos. Seksuaalirikosten osalta (RL luku 20) yritys on rangaistava kaikkien muiden tekojen osalta paitsi seksuaalisen ahdistelun osalta. Rikoksen yrityksen ja täytetyn rikoksen välinen rajanveto, ratkeaa kulloisenkin rikoksen tunnusmerkistön sisällön mukaan. (Lappi-Seppälä ym. 2013, 180.)

3.4 Rikosprosessi ja esitutkintaprosessi

Poliisin toimintaa säätelevät lait. Näitä lakeja ovat poliisilaki (PolL), esitutkintalaki (ETL) ja pakkokeinolaki (PKL), sekä näitä lakeja koskevat yhtenevät periaatteet: 1. perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen 2. suhteellisuusperiaate 3. vähimman haitan periaate 4. tarkoitussidonnaisuusperiaate 5. tehtävien asiallinen ja puolueeton hoitaminen yhdenvertaisuutta ja sovinnollisuutta edistäen sekä tehtävien hoitaminen tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. (PolL 1. luku 2-6 §, L 2011/872) Näiden lisäksi esitutkintaan ja pakkokeinojen käyttöön vaikuttavat myös perustuslain säännökset ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset, kuten Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus (EIS), YK:n kansanoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus) ja Euroopan unionin perusoikeuskirja (Tolvanen & Kukkonen 2011, 14–15).

Rikosprosessi on laissa säädetty menettely ja se voidaan jakaa neljään päävaiheeseen, jotka ovat 1) esitutkinta, 2) syyteharkinta, 3) oikeudenkäynti tuomioistuimessa ja 4) rangaistuksen ja muun rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpano. Rikosprosessin tehtävänä on rikosvastuun toteutuminen. Tarkoituksenmukaisuusperiaatteen mukaisesti prosessin on oltava niin selkeä, tehokas ja yksinkertainen, että aineellinen rikosvastuu toteutuu mahdollisimman varmasti, nopeasti ja huokeasti. (Jokela 2008, 5.) Tässä tutkimuksessa keskitytään rikosprosessin ensimmäiseen vaiheeseen eli poliisin suorittamaan esitutkintaan.

Esitutkinnan toimittamisesta sekä siitä laadittavista asiakirjoista säädetään esitutkintalaissa (L 2011/805). Esitutkintalain mukaan esitutkinta on aloitettava, kun esitutkintaviranomaiselle tulee ilmoitus rikoksesta tai on muuten syytä epäillä, että on tapahtunut rikos (ETL 3:3.1§). On myös huomionarvoista, että esitutkintaviranomaisen tulee tarvittaessa ennen esitutkinnan aloittamista selvittää 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat siten, ettei ketään aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä (ETL 3:3.2 §). Ketään ei siis aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan eli epäselvästä asiasta ei kirjata automaattisesti rikosilmoitusta, vaan ensin selvitetään, onko syytä epäillä tapahtuneen rikosta.

Esitutkinnassa on tarkoitus selvittää esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin mukaisesti epäilty rikos asian laadun edellyttämällä tavalla, teon teko-olosuhteet sekä teolla aiheutettu vahinko sekä sillä saatu hyöty. Esitutkinnassa selvitetään tapauksen asianosaiset sekä muita seikkoja koskien syyteharkintaa rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten. Tutkinnassa selvitetään asiat asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöön panemiseksi. Lisäksi esitutkinnassa selvitetään asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän on lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa (L 1997/689; ROL) 3:9 §:n nojalla pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan. Esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 2 momentista myös ilmenee, että esitutkinta tulee suorittaa siten, että syyteharkinta ja asianosaisten etujen valvominen voidaan suorittaa asianmukaisesti ja että todistelun

vastaanottaminen on mahdollista yhdellä kertaa, tai asia on mahdollista ratkaista jo kirjallisessa menettelyssä.

Esitutkinnassa hankitaan todistusaineistoa ja se on selvityksen hankkimista rikokseksi epäilystä teosta mahdollisen syyteharkinnan suorittamista ja rikosoikeudenkäynnin valmistelua varten. (Helminen, Fredman, Kanerva, Tolvanen & Viitanen 2012, 17.) Esitutkinnan tarkoituksena on siis selvittää, onko rikokseksi epäilty teko rikos ja kuka tai ketkä ovat mahdollisesti siihen syylistyneet tekijänä tai tekijäkumppaneina taikka tekoon osallisina. Tekoa tulee aina tarkastella rikostunnusmerkistön tai niiden rikostunnusmerkistöjen kannalta, jonka tai jotka ne todennäköisesti toteuttavat. (Helminen ym. 2014, 322.) Esitutkinnan suorittamisesta vastaavat esitutkintaviranomaiset, jotka on määritelty esitutkintalain 2 luvussa, jossa selvitetään myös muut esitutkinnan osalliset. 2. luvun 1 §:n mukaan esitutkinnan suorittaa poliisi, mutta myös muita esitutkintaviranomaisia on. (ETL 2:1 §)

Suomen rikoslain lähtökohta on, että rikokset ovat virallisen syytteen alaisia, jollei toisin säädetä. Osa rikoksista on säädetty siten, ettei virallinen syyttäjä saa nostaa syytettä, ellei asianomistaja ole vaatinut rangaistusta. Nämä rikokset ovat asianomistajarikoksia, joissa esitutkinta aloitetaan vain, jos asianomistaja vaatii asiassa rangaistusta rikoksesta epäilylle. (Lappi-Seppälä ym. 2013, 193.) Jos asianomistaja päättää olla vaatimatta rangaistusta, ei esitutkintaa saa aloittaa tai se on keskeytettävä. Yleisen edun sitä vaatiessa, syyttäjä voi kuitenkin päättää aloittaa esitutkinnan, vaikka asianomistajalla ei olisi asiassa vaatimuksia. (ETL 3:4§.) Asianomistajarikoksista on säädetty rikoslaissa (1889/39) ja siinä seksuaalirikosten osalta asianomistajarikoksiksi on määritetty ainoastaan 20 luvun 5a §:ssä tarkoitettu seksuaalinen ahdistelu (18 vuotta täyttäneeseen henkilöön kohdistunut), muut seksuaalirikokset ovat yleisen syytteen alaisia rikoksia (RL 20:11 §).

Esitutkinnan edettyä päätökseen, esitutkintatoimenpiteistä laaditaan pöytäkirja tai tehdään merkintä muuhun asiakirjaan, jollei laissa erikseen muuta säädetä (ETL 9:1.1 §). Esitutkintapöytäkirjaan sisältyvät tutkintatoimenpiteiden sekä kuulustelupöytäkirjojen lisäksi tutkinnassa kertyneet asiakirjat, tallenteet ja valokuvat, jos niillä voidaan olettaa olevan merkitystä asiassa ja jos laissa ei toisin säädetä. Esitutkintapöytäkirjan yksi

olennaisimmista osista on esitutkinnan kuulusteluista laadittu kuulustelupöytäkirja, joka laaditaan heti kuulustelujen päätyttyä. Se laaditaan joko suomen tai ruotsin kielellä tai muulla ETL 4:12.1 §:ssä tarkoitetulla esitutkinnan käsittelykielellä. Pöytäkirjasta tulee käydä ilmi, miltä osin lausuma on annettu asiamiehen välityksellä, puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä, jos näin on toimittu. Pöytäkirja annetaan kuulustellulle tarkistettavaksi ja allekirjoitettavaksi välittömästi kuulustelujen päätyttyä. Hän voi tarvittaessa täydentää kertomustaan ja näiden täydennysten jälkeen kertomusta ei saa enää muuttaa. (ETL 9:2 §.)

Kuulustelupöytäkirja koostuu kahdesta eri osasta: merkintäosasta, joka voidaan jakaa kuulusteltavasta henkilöstä ja kuulustelusta tehtäviin merkintöihin, sekä kuulustelukertomuksesta (Helminen ym. 2014, 496). Kuulustelukertomukseen voidaan tehdä väli-merkintöjä, jos kuulusteluolosuhteissa tapahtuu muutos, kuulustelu keskeytyy, kuulusteltavan asema muuttuu, todiste-esine esitetään kuulusteltavalle, tai jos kuulusteluissa tapahtuu tunnistamista tai rekonstruktioimenpiteitä. Välimerkintöjen tulee kuitenkin selvästi erottua muusta kuulustelukertomuksen tekstistä. (Helminen ym. 2014, 498.) Hallituksen esityksen (HE 14/1985, 37) mukaan kuulustelupöytäkirjan tulee antaa luotettava kuva kuulustelussa ilmi tulleista asioista, eikä siihen saa ottaa mukaan mitään asiaan kuulumatonta.

3.5 Trauma / traumatisoituminen / traumaattinen kriisi

Tässä tutkimuksessa trauma -käsitteen avaaminen on olennaista, sillä seksuaalisen väkivallan uhri on kokenut väkivallan aiheuttaman trauman ja se asettaa poliisin työlle haasteen. Traumalla viitataan kehon fyysiseen ja psyykkiseen reaktioon, mikä syntyy traumaattisen, kuten seksuaalista väkivaltaa sisältäneen tapahtuman jälkeen (Palosaari 2007, 26). Trauma sanana tarkoittaa niin traumaattista tapahtumaa, kuin sen vammauttavaa vaikutusta ihmisen psyykelle (Nevalainen & Nieminen 2010, 171). Traumaattista tapahtumaa kuvataan yhtäkkiseksi, arvaamattomaksi ja ennakoimattomaksi kokemukseksi, jossa ihminen kokee äärimmäistä stressiä, neuvottomuutta, pelkoa ja jopa kauhua (Jaycox ym. 2006, 7). Traumaattinen tapahtuma on ennakoimaton eli yksilö ei ole ehtinyt valmistautua siihen psyykkisesti, kontrolloimaton eli yksilö ei voi siihen vaikuttaa

omalla toiminnallaan, sekä yksilön elämänarvoja ja maailmankuvaa muuttava, tuoden tietoisuuteen yksilön haavoittuvuuden. Saari korostaa erityisesti henkisen valmistautumisen tärkeyttä, sillä yksilöllä on paljon voimavaroja, jotka voidaan ottaa käyttöön tilanteen niin vaatiessa. (Saari 2008, 22–27, Ojanen 2007, 289.)

Traumaattisen tapahtuman seurauksena ihminen tuntee elämänhallintansa ja perusturvallisuutensa horjuvan. (Munnukka-Dahlqvist 1997, 28-29.) Sen järkyttävä luonne perustuu pitkälti siihen, että se haastaa perusoletuksemme niin itsestämme kuin maailmasta (Baumgardner & Crothers 2009, 67; Saari 2008, 25). Janoff-Bulmanin mukaan näitä universaaleja perusoletuksia ovat usko omaan haavoittumattomuuteen, usko ympäröivän maailman mielekkyyteen ja hallittavuuteen sekä ajatus itsestä pääosin myönteisessä valossa. Näitä perusoletuksia ja niiden luomaa turvallisen elämän illuusiota traumaattinen tapahtuma hänen mukaansa järkyttää ja jolloin epäily siitä, että jos jotain pahaa sattuu minulle, niin kaikki on mahdollista, pääsee valtaamaan mielen. (Janoff-Bulman 1992, 6-21.) Nämä Janoff-Bulmanin esittelemät ihmisen universaalit perusoletukset ovat kriittisesti tarkasteltuna hieman hämmäntäviä. Lähtökohtaisesti aikuinen ihminen tiedostaa oman haavoittuvuutensa sen, että ei ole koskematon. Yleistä keskustelua seuraamalla voidaan jo nähdä, että pelko on nykypäivänä tavanomainen kokemus arjessa. Yleisen elämäkokemuksen perusteella voidaan myös pitää erikoisena väitteenä sitä, että ihmisen perusoletus olisi maailman hallittavuus. Tarjolla on lukuisia elämänhallinnan kursseja, sillä ihmisiltä on mennyt hallinta omaan elämäänsä. Olennaisempaa olisi ehkä ajatus siitä, ettei ajatella asioiden tapahtuvat itselle.

Traumaattisesta tapahtumasta puhutaan myös traumaattisena kriisinä. Kohdatessaan jonkin ulkoisen tapahtuman, joka uhkaa fyysistä olemassaoloa, sosiaalista identiteettiä ja turvallisuutta tai tyydytysmahdollisuuksia ihminen kokee tilanteen kestävämmäksi, ihminen kohtaa traumaattisen kriisin. Traumaattinen kriisi onkin voimakkaan järkytyksen ja hajaannuksen tila, jossa kokemukset ovat yleensä liian uhkaavia ja ahdistavia kerralla sulatettaviksi. (Poiijula 2007, 32–33, 39.)

Traumaattisessa tilanteessa autonominen hermosto päättelee silmänräpäyksessä, miten ihmisen on parasta toimia jäädäkseen henkiin, hän joko taistelee, pakenee tai lamaantuu.

Tähän reaktioon ihminen ei itse pysty vaikuttamaan. (Kuukari ja Heinjoki 2016a ja b.) Kriisi ylittää ihmisen psyykkiset voimavarat ja selviytymiskeinot eikä ihminen pysty selviytymään tavanomaisia ongelmanratkaisumenetelmiään käyttämällä. (Poijula 2007, 32–33, 39.) Traumaattinen kriisi laukaisee ihmisen suojautumisjärjestelmän ja sen seurauksena myös ihmisen toimintatapa muuttuu. (Palosaari 2008, 25.). Ihmisen elimistö siirtyy tapahtumassa ylivireään tilaan ja ihmisen kyetessä purkamaan tämän energian puolustautumalla aktiivisesti ja tehokkaasti uhkaa vastaan tai heti sen jälkeen, hermojärjestelmän aktivoituminen palaa normaalille tasolle. Mikäli uhkaa ei saada kohdattua menestyksellisesti, energia jää kehoon. Mikäli tätä voimakkaasti latautunutta tilaa ei saada purettua organismi päättelee olevansa yhä vaarassa. Aistimus vaarasta jatkaa hermojärjestelmän ärsyttämistä pitääkseen yllä vireystilaa ja kohottaakseen organismin valmiuksia edelleen. Hermojärjestelmä aktivoi kaikki fysiologiset ja biokemialliset mekanismit selviytyäkseen uhasta, mutta se ei kykene kuitenkaan pitämään yllä kohonnutta vireystasoa, jos sillä ei ole mahdollisuutta ja keinoja reagoida tehokkaasti. Hermojärjestelmä ei kykene purkamaan tätä energiaa itse, joten se jatkaa hermojärjestelmän ylikuormittamista loputtomiin. Organismi pyrkii tulemaan toimeen tämän ylivireystilan kanssa käyttämällä erilaisia keinoja, joita kutsutaan trauman oireiksi. Hermojärjestelmä turvautuu siis joukkoon sovellutuksia, jotka sitovat ja järjestävät energian oireiksi, hermojärjestelmän varaventtiileiksi. (Levine 2008, 147, 152-154, 157, 158.)

Levinen mukaan näistä suojamekanismien sovelluksista on mahdotonta koota yhtä täydellistä listaa, sillä yksilölliset kokemukset ovat niin ainutkertaisia. Levinen mukaan traumaattisen reaktion ytimen muodostaa neljä avaintekijää, jotka ovat ylivireys, supistuminen, dissosiaatio ja avuttomuus. Lyhyesti ne tarkoittavat seuraavaa: Supistumisessa ihmisen aistinvarainen tietoisuus ympäristöstä supistuu siten, että huomio kohdistuu yksinomaan uhkaan. Dissosiaatio on suojamekanismi, joka voi ilmetä monilla tavoin. Yhteistä tavoille on henkilön ja hänen kehonsa perustavaa laatua oleva erkaantuminen toisistaan. Avuttomuus sen sijaan on sukua biologiselle reaktiolle jähmettymiselle. Äärimäinen avuttomuuden tila on niin voimakas halvaantumisen tunne, että ihminen ei kykene huutamaan, liikkumaan tai edes tuntemaan. (Levine 2008, 147, 152-154, 157, 158.) Ihmiset reagoivat traumaattisiin kokemuksiin yksilöllisesti, mutta kokemuksen jälkeisessä yksilön käyttäytymisessä on havaittu olevan jonkin verran lainalaisuuksia.

Ihmisen psyykessä on rakentuneena tarkoituksenmukaisia reagointi-, selviytymis- ja käsittelymalleja, jotka aktivoituvat automaattisesti ja edistävät käsittelyprosessia ja tehokkuutta. (Saari 2001, 41.)

Traumaattista kriisiä on kuvattu vaiheittain eteneväksi prosessiksi, käsittelyvaiheiksi. Cullbergin mukaan siinä on neljä vaihetta, mutta traumaattinen kriisi ja sen eteneminen ovat kuitenkin aina yksilöllisiä, eikä voida ajatella, että jokainen traumaattisen kriisin kokenut käy läpi vaiheita tietyssä järjestyksessä, jotta hän voisi toipua kokemuksistaan. Yksilöllisiä eroja vaiheiden etenemisjärjestyksessä, päällekkäisyydessä ja kestossa on, jopa niin paljon, että vaiheita voi olla vaikea erottaa toisistaan. Cullbergin mukaan traumaattisen kriisin käsittelyprosessin neljä vaihetta ovat: sokkivaihe, reaktiovaihe, läpityöskentelyvaihe ja uudelleensuuntautumisen vaihe, (Cullberg 1991, 142.) joita ei kuitenkaan avata tässä tutkimuksessa. Tutkimuksen kannalta ei ole merkityksellistä missä kriisin käsittelyprosessin vaiheessa uhri kohtaamistilanteessa on. Riippumatta siitä, missä kriisin vaiheessa poliisi ja uhri kohtaavat, on kohtaamisessa mukana erilaisia oireita, jotka johtuvat traumasta ja vaikuttavat kohtaamiseen.

Huomionarvoista toki kohtaamisen kannalta on se, että ihmisen sokkitilassa ollessaan kohtaamat ihmiset ja heidän sanomisensa tekevät häneen suuren vaikutuksen. Pienenkin hetken kestävä kontakti, saattaa antaa koko tapahtumalle sävyn, jonka ihminen muistaa koko loppuelämänsä. (Saari 2001, 42–43.) Ympäristön reaktiot ja ensimmäiset kontaktit ovat ratkaisevia myös traumasta toipumisen ja avun hakemisen kannalta. Hoitohenkilökunnan ja tässä tutkimuksessa poliisin välinpitämättömyys pahentavat tilannetta. (Kuurari ja Heinjoki 2016a ja b.)

Voimakkaat tunteet ovat pitkään läsnä ja tyypillisiä oireita ovat myös erilaiset keskittymis- ja muistivaikeudet, sillä osa tarkkaavaisuudesta on suuntautuneena traumaattisen kokemuksen käsittelyyn. (Saari 2001, 60–64.) Traumatisoituneen ihmisen tunteet vaihtelevat surusta, pelosta ja syyllisyydestä katkeruuteen sekä vihaan. (Cullberg 1991, 143–151.) Pelko saattaa kohdistua myös läheisiin ja jopa omaan itseen. Pelot ovat usein voimakkaita ja jopa järjen vastaisia. (Saari 2001, 52–56.) Pelkoja joita voi ilmetä ovat myös kuolemanpelko, hulluksi tulemisen pelko. Näiden lisäksi oireisiin kuuluvat myös

jyrkät mielialan muutokset esim. raivokohtaukset, kiukunpuuskat, paniikkikohtaukset, ahdistus ja välttämiskäyttäytyminen, tuntu uhkaavasta tuhosta tai siitä että on irrallaan, vieraantunut ja eristyksissä –”elävä kuollut”, vähentynyt mielenkiinto elämään, muistinmenetykset ja unohteleminen sekä avuttomuuden tunnot ja avuttomuus toiminnassa. (Levine 2008, 158-162.)

Seksuaalinen väkivalta vahingoittaa niin kehoa kuin myös ihmisen kokemusta autonomiasta omaan kehoonsa sekä kehollista eheyttä. Kehoon tunkeutumistilanteessa ihminen kokee, ettei pysty kontrolloimaan omaa kehoaan ja itseään suhteessa muihin. Häpeä ja syyllisyys ovat vahvasti sidoksissa traumaattiseen kokemukseen avuttomuuden ja kykenemättömyyden tunteen kautta. Kehon koskemattomuutta on loukattu ja uhri herkästi kokee olevansa muiden silmissä arvoton. Pahimmillaan häpeä estää häntä olemasta yhteydessä muihin kanssaihmiisi. Syyllisyyden tunteen avulla uhri kuitenkin suojautuu avuttomuuden tunnetta vastaan, sillä syyllisyyttä kokemalla hän saa jossain määrin takaisin tunteen siitä, että hän pystyy kontrolloimaan omaa elämäänsä. Hän saa tavallaan takaisin osan elämänhallinnastaan. (Herman 1992, 52–53, Kuukari ja Heinjoki 2016b.)

Jatkuvasti mieleen tunkeutuvat muistot ahdistavat ja pelottavat, minkä vuoksi uhri saattaa vältellä traumasta muistuttavia tilanteita. Traumaattiset kokemukset ja niihin liittyvät muistot pysyvät ihmisen muistissa pitkään, koska traumaattisten kokemusten muistiin tallentumista vahvistavat stressihormonit, joita ihmisen elimistö alkaa erittää stressaavissa tilanteissa. Ihmisen kokemukset tallentuvat yleensä muistiin kielellisessä muodossa. Tavallisten kokemusten tallentumisesta poiketen, traumaattiset kokemukset voivat tallentua muistiin myös tunnetiloina, hajuina, ääninä, visuaalisina kuvina tai kineettisesti. Tästä monipuolisesta muistiin tallentumisesta johtuen, traumaattiset muistot voivat nousta ihmisen mieleen pelkän tapahtumasta muistuttavan äänen tai hajun seurauksena. (Pojjula 1999, 33, 117-118, 187.) Traumaattisessa tilanteessa aistivaikutelmat ovat voimakkaita, yksityiskohtaisia ja selkeitä, minkä vuoksi aivot tuottavat myöhemmin helposti niin sanottuja flashbackejä. Flashbackejä voi esiintyä millä aistialueella tahansa. (Saari 2001, 42–43.) Niiden tarkoituksena on pirstaloituneiden aistihavaintojen ja erillisten elämysten yhdistäminen muistetun yhteyteen. Siten ne poistuvat rasittamas-

ta mieltä ja auttavat ihmistä kokoamaan tapahtuneesta ymmärrettävää kokonaisuutta. (Palosaari 2008, 63–65.)

Traumaattinen kokemus aiheuttaa vaurioita niin sosiaalisella, fyysisellä, psyykkisellä kuin seksuaalisellakin tasolla. Luottamus muihin ihmisiin katoaa, mikä puolestaan vaikuttaa uhrin minäkuvaan (ajatus omasta heikkoudesta), ihmissuhteisiin (ajatus muiden epäluotettavuudesta) ja maailmankuvaan (ajatus maailman turvattomuudesta). Kyse on ihmisen alkuvuosien kehitykseen liittyvän perusturvallisuuden järkkymisestä, tuhoutumisesta. Perusluottamus on lähtökohta turvalliselle maailmankuvalle ja yhteenkuuluvuuden tunteelle. Se rakentuu muiden ihmisten avulla ja näin myös traumatisoituu tuhoutuu heidän avullaan. Ihmissuhteiden vaurioituminen tulee Hermanin mielestä nähdä suorana seurauksena traumaattisesta kokemuksesta. Seksuaalinen väkivalta muuttaa ihmisen käsityksen koko muusta maailmasta. Traumaattinen kokemus vaikuttaa minuuden rakenteisiin, muuttaen minuuden kokemusta ja koko identiteettiä. (Herman 1992, 51–56, Kuukari ja Heinjoki 2016a ja b.)

Herman käyttää raiskaus / seksuaalitrauman yhteydessä käsitettä irtikytkeytyminen (*'disconnection'*), jota on monen tasoista. Hänen mukaansa uhri kokemansa seksuaalisen väkivallan jälkeen eristäytyy ja yhteys sosiaaliseen verkostoon katkeaa. (Herman 1992, 51–56, Saari 2001, 60–64.) Newman, Riggs ja Roth kuvaavat samankaltaisesti uhrin vieraantumisen postraumaattisen stressin yhteydessä. He kirjoittavat vieraantumisesta käsitteellä *'alienation'* ja mainitsevat sen yhteydessä myös sanat *'disconnected'* ja *'detached'*. Tätä alienation käsitettä he avaavat siten, että yksilö kokee olevansa erillinen, irtileikkautunut, ulkopuolinen/erillinen, eriytetty muista ihmisistä tai omasta itsemääritelmästä/omakuvasta (*"'set apart from other people or from their own self-definition'"*). (Newman ym. 1997, 197-214.) Seksuaalisen väkivallan uhrilla on tarve jättäytyä pois ihmissuhteista, irtikytkeytyä ja samaan aikaan uhrilla on myös voimakas tarve turvallisiin ihmissuhteisiin mieleen palaavien kauhukokemusten vuoksi. Uhri käy kamppailua eristäytyneisyyden ja toisiin takertumisen välillä. Irtikytkeytyminen voi korjaantua sosiaalisen tuen avulla. Samoin kuin perusluottamus rakennetaan muiden ihmisten avulla, se voidaan luottamuksen tuhouduttua, myös rakentaa uudelleen. Uhrin muilta ihmisiltä saama ymmärrys mahdollistaa toipumista, kun taas kielteinen tai viha-

mieleinen reagointi voi pahentaa traumaa. (Herman 1992, 56, 61; Saari 2001, 60–64 ja Levine 2008, 158-162.)

Traumaattisten tapahtumien seurauksena ihmisen tulevaisuudenperspektiivi usein häviää. (Ruishalme & Saaristo 2007, 38.) Tulevaisuuden uskon katoamisen myötä yksilö voi kokea tulevaisuuteen suuntaavan tekemisen hyödyttömäksi (Dyregrov 1993, 20, 30) Traumatisoituneen ihmisen päätöksentekokyky on myös puutteellinen ja päätöksenteko on siksi vaikeaa. Ihminen pyrkii usein jatkamaan aiemman tavoitteensa saattamista loppuun, joten jonkun toisen olisi hyvä tehdä päätökset sokissa olevan puolesta. Rauhoittamisessa on tärkeintä turvallinen fyysinen kosketus ja rauhoittava puheääni. (Saari 2001, 45–49.) Traumatyötä tekevä ihminen ei koe myöskään puhumista helpottavana, vaan se voi olla hänelle vaikeaa ja ahdistavaa. (Poijula 1999, 33, 117-118.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA KYSYMYKSET

Tutkimuksen tehtävänä on saada tietoa onnistuneesta sekä epäonnistuneesta sensitiivisestä kohtaamisesta suoraan uhreilta itseltään, peilata kohtaamista koskevia uhrin tarpeita poliisien saamaan koulutukseen ja tarkastella huomioiko poliisin koulutus näitä tarpeita ja pohtia kuinka niitä tulisi huomioida. Tutkimuksessa tarkastellaan, millaista sensitiiviseen kohtaamiseen liittyvää koulutusta löytyy poliisikoulutuksen opetussuunnitelmien sisällöstä, mihin opintokokonaisuuksiin se liittyy ja paljonko sitä on. Tutkimuksessa tarkastellaan myös, millaista muuta sensitiiviseen kohtaamiseen liittyvää koulutusta poliisikoulun sisällössä on ja pohtia millä tavalla koulutusta voitaisiin mahdollisesti kehittää, jotta se huomioisi paremmin uhrin sensitiivisen kohtaamisen asettamat vaatimukset.

Tutkimuksen tutkimuskysymys ja alakysymykset ovat:

Miten poliisikoulutusta voitaisiin uhrin sensitiivisen kohtaamisen näkökulmasta kehittää?

1. Millaisia tarpeita seksuaalirikosten uhrien kohtaamisesta poliisin kanssa nousee?
2. Mihin opintokokonaisuuksiin poliisikoulutuksessa uhrin sensitiivinen kohtaaminen liittyy?

Tutkimuksen tarkoituksena on aluksi kartoittaa uhrien kokemuksia, heidän tarpeitaan kohtaamiselle poliisin kanssa. Tutkimus lähtee liikkeelle uhrien kokemusten keräämisestä ja analysoinnista, sekä pääkäsitteiden avaamisesta. Uhreilta kerätään kirjoituksia kohtaamisesta poliisin kanssa. Näistä kohtaamisen kokemuksista nostetaan fenomenologisen erityistieteen menetelmällä esiin merkityksiä, joita kohtaaminen heille tuottaa. Merkityksistä etsitään tarpeita, joihin poliisin tulisi pyrkiä kohtaamistilanteessa vastaamaan.

Tämän jälkeen perehdytään Poliisikoulun opetussuunnitelmien sisältöihin. Poliisikoulutus sisältää kohtaamiseen liittyvää opetusta ja tutkimuksessa tarkastellaan sen määrää,

laatua ja sitä, mihin opintokokonaisuuksiin kohtaamiseen liittyvä koulutus sisältyy. Tar-
koituksena on pyrkiä tunnistamaan mihin opintokokonaisuuksiin sensitiivinen kohtaa-
minen liittyy sekä pohtia missä määrin uhrien kokemus ja tarpeet kohtaavat koulutuksen
annin tai kohtaavatko. Uhreilta saadun tiedon sekä opetussuunnitelman sisällöistä saata-
van materiaalin pohjalta pohditaan myös, millaista sensitiivisen kohtaamisen koulutusta
poliisikoulutuksen olisi hyvä sisältää, miten koulutusta voitaisiin kehittää.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksessa tutkittiin osaltaan ihmisen kokemusta, mutta myös Poliisikoulutuksen opetussuunnitelmia ja opetusmateriaalien sisältöä. Tutkimus aloitettiin keräämällä uhrien kertomuksia. Kertomukset käytiin läpi fenomenologisen erityistieteen menetelmällä. Tämän jälkeen käytiin läpi poliisikoulutuksen opetussuunnitelmia ja niiden sisältöä. Näissä toisistaan täysin poikkeavissa aineistossa myös menetelmät ovat toisistaan poikkeavat. Opetussuunnitelmien ja opetusmateriaalin kohdalla päädyttiin sisällönanalyysiin, koska tutkimuksen kannalta riittävä materiaali oli jo olemassa opetussuunnitelmissa, joten sisällönanalyysin avulla saatiin jo valmiista materiaalista nostettua esiin tarvittava informaatio. Näiden menetelmien lisäksi uhrien kokemuksista, kertomuksista koostettiin Vignette -menetelmällä kaksi ääripäihin asettuvaa tarinaa, onnistunut kohtaaminen ja epäonnistunut kohtaaminen. Tarinoiden tarkoitus oli korostaa kohtaamisen onnistumisen tarvetta, herätellä lukija miettimään onnistumisen merkitystä.

5.1 Fenomenologinen tutkimusote

Tässä tutkimuksessa tutkittiin seksuaalisen väkivallan uhrin ja poliisin kohtaamista, minkä vuoksi lähestymistavaksi on valittu laadulliset tutkimusmenetelmät. Uhrien kokemusten tutkimiseksi päädyttiin fenomenologiaan ja tarkemmin fenomenologisen erityistieteen menetelmään. Kokemus on Perttulan mukaan sitä, mitä elämäntilanne ihmiselle tarkoittaa eli millaisen merkityksen hän sille tajunnassaan antaa (Perttula 2009, 149). Tutkimuksessa tutkittiin siis ihmisten kohtaamiselle antamia merkityksiä.

Aivan ensimmäiseksi kerättiin uhrien kokemuksia heidän itsensä kirjoittamana. Koska kyse on kokemuksen tutkimisesta, menetelmäksi valikoitui fenomenologisen erityistieteen menetelmä. Menetelmään päädyttiin siksi, että se soveltuu käytettäväksi kaikilla tieteen aloilla kokemuksen tutkimukseen ja analysointiin. Menetelmän avulla kokemus säilyy mahdollisimman pitkään aitona yksilöllisenä kokemuksena ja mahdollisimman

kaukana tutkijan tulkinnasta. Fenomenologia on kiinnostunut ihmisen tajunnasta, siitä mitä se on, miten se rakentuu ja toimii ja millaisista kokemuksista se koostuu. Fenomenologisen erityistieteen menetelmä kattaa paremmin kaikki kuviteltavissa olevat tieteenalat, jotka tutkivat ihmisen subjektiivista kokemusta. (Perttula 2005, 69, 116, 129.)

Tutkimuksessa tutkittava ilmiö kuuluu tajunnallisina merkityssuhteina näyttäytyviin ilmiöihin, sillä sen lähtökohtana on kohtaamisen subjektiivinen kokemus eli ihmisen mielessä rakentuneet merkitykset kohtaamisesta. Tutkimuksessa tutkitaan uhrien kohtaamiseen liittyviä merkityssisältöjä, jotka esiintyvät laadullisina. Tämän vuoksi tutkitavan erityislaadun tunnistaminen edellyttää sen olemassaolotavan erittelyä. (Varto 1992, 30.) Laadullisena tutkimuksena myös fenomenologiaan kuuluu vaatimus tutkimuskohteen perusolemuksen analyysistä ja metodisten menettelyjen sovittamisesta siihen. Kvalitatiivista tutkimusaineistoa voidaan lähestyä ainakin kahdesta toisistaan poikkeavan ilmiöryhmän näkökulmasta, joko sosiaaliseen todellisuuteen kuuluvat tai tajunnallisina merkityssuhteina näyttäytyvät ilmiöt. Ilmiöryhmien perusrakenteen analyysi on välttämätöntä siksi, että analyysi johtaa toisistaan poikkeaviin metodologisiin ja metodisiin johtopäätöksiin. (Perttula 1995, 13.)

Fenomenologiassa on kaksi pää tutkimusperinnettä: Husserlin deskriptiivinen ja Heideggerin eksistentiaalis-hermeneuttinen fenomenologia. Husserl ajattelee, että tavoitteena on kuvata tapaa, jolla ulkoinen maailma rakentuu ihmisen tajunnassa ja siihen liittyviä lainalaisuuksia, kun Heideggerin ajatus lähtee siitä, että tieto muodostuu ihmisen ja ulkoisen todellisuuden välisessä suhteessa. (Creswell 2007, 59-60; Virtanen 2006, 154.) Rauhala on yhdistänyt nämä kaksi ajattelua eksistentiaaliseksi fenomenologiaksi, jota tämä tutkimus edustaa. Rauhala pohjaa ajatuksensa holistiseen ihmiskäsitykseen, jossa ihminen muodostuu kolmesta olemisen muodosta: tajunnallisuudesta, situationaalisuudesta ja kehollisuudesta. (Rauhala 1990, 35, 46-47.) Tutkimuksessa keskeistä on eksistentiaalis-fenomenologisen psykologian holistinen ihmiskäsitys ja näkökulma, jossa korostuu tutkittavien kokemukset niiden tulkinta ja ymmärtäminen. Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkijan tulee häivyttää itsensä sosiaalisesti, sillä silloin hän on läsnä kiinnostuneena tutkittavan kokemuksista ja auttamassa tätä kuvaamaan kokemuksensa mahdollisimman elävinä (Perttula 2009, 141, 155). Tässä tutkimuksessa tutkijat häivyt-

tivät itsensä aineiston hankintavaiheessa, kun aineisto kerättiin kirjallisena, eikä haastatteluna.

Latomaan mukaan fenomenologisen psykologian taustalla on Edmund Husserlin fenomenologinen filosofia, jota kuvaillaan deskriptiiviseksi, koska sen pyrkimyksenä on ilmiön puhdas kuvaaminen (Latomaa 2005, 17–84). Fenomenologinen tutkimus voidaan jakaa deskriptiiviseen eli kuvailevaan tai hermeneuttiseen eli tulkitsevaan fenomenologiaan. Tämä tutkimus on deskriptiivinen, jonka mukaan jokaisessa ihmisen kokemuksessa on olennaisia rakenteita ja sen tavoitteena on kokemuksen merkityksen kuvaaminen mahdollisimman aitona. Kokija muodostaa itse kokemuksen kautta merkityksen kokemalleen asialle ja tuon merkityksen löytäminen on mahdollista vain reduktion, esiymmärryksen kautta. Kokemusta tarkastellaan ilman ennakko-oletuksia. Tavanomaisen suhde maailmaan pyritään unohtamaan ja ilmiötä tarkastellaan olennaisimmillaan. (Cohen & Omery 1994, 147–149.)

5.2 Aineiston hankinta

Fenomenologisen tutkimuksen ensisijainen menetelmä on haastattelu, mutta tämän lisäksi lähteenä voidaan ajatella myös käytettäväksi havainnointia ja kirjallista aineistoa (Creswell 2007, 78-79). Ehtona kokemusta koskevaan aineistoon on, että tutkimukseen osallistuva kuvaa omia kokemuksiaan jollain sellaisella tavalla, että kokemuksiin on mahdollisuus palata, sillä muuten niitä ei voida tutkia (Perttula 2009, 140). Luontevin tapa fenomenologisessa tutkimuksessa on haastattelu (Creswell 2007, 78-79). Aineiston hankkimisessa voidaan käyttää kahta reaktiivista perustapaa, joko haastattelua tai avointa haastattelulomaketta, johon tutkittavat antavat kirjallisen vastauksen (Hirsjärvi & Hurme 1995, 14).

Tämä tutkimus on toteutettu haastattelulomakkeella / kirjoituspyynnöllä (kts. LIITE 1), jossa oli mainittuna näkökulmia, joista tutkimukseen osallistuja voisi kirjoittaa. Kirjoituspyynnössä pyydettiin kirjoittamaan kokemuksesta / kokemuksista kohtaamisesta poliisin kanssa seksuaalirikoksen yhteydessä. Mahdollisina näkökulmina mainittiin: kokiako tulleen kohdatuksi, miten tuli kohdatuksi ja miten olisi halunnut tulla kohdatuksi ja

miten olisi mahdollisesti voitu kohdata paremmin. Näin tutkijalle jäi kirjoitettu dokumentti kokemuksesta, dokumentti, johon pystyttiin palaamaan uudelleen ja uudelleen. Haastattelussa on usein haasteena välttää haastattelijan vaikutusta tutkittavan vastauksiin ja tavoittaa haastateltavan alkuperäisen kokemuksen ytimen (Massarik 1983, 256). Koska tässä tutkimuksessa haluttiin minimoida riski siihen, että tutkija vaikuttaisi haastateltavan kokemukseen, käytettiin kirjoituspyyntöä, eikä haastateltava edes nähnyt tutkijoita. Tutkijan etäisyys tutkittavasta myös epäilemättä helpottaa näin arasta aiheesta kirjoittamiseen.

Avoin haastattelu sopii hyvin tilanteeseen, jossa kokemukset voivat vaihdella suuresti-kin tai jossa käsitellään menneisyyden tapahtumia, halutaan esiin heikosti tiedostettuja asioita, haastateltavia on vähän tai aihe on arkaluontoinen, kuten tässä tutkimuksessa (Hirsjärvi & Hurme 1995, 30-35). Kysymykset kirjoituspyynnössä jätettiin mahdollisimman avoimeksi, jotta tutkimukseen osallistujalla olisi mahdollisimman suuri vapaus ilmaista kokemuksensa siten, kun hän on ne kokenut (Virtanen 2006, 170). Siksi kirjoituspyynnön teemat tai näkökulmat olivat hyvin avoimia.

Tutkimus aloitettiin keräämällä seksuaalisen väkivallan uhrien kirjoituksia omista kohtaamisen kokemuksistaan poliisin kanssa. Tutkimuspyyntölomakkeita oli tarkoitus levittää lehtien sekä keskustelupalstojen kautta mahdollisimman laajalle. Ilmoituksia tutkimuksesta laitettiin paikallislehtiin ympäri maan. Näitä lehtiä oli kaikkiaan kaksikymmentäkahdeksan. Sitä, kuinka moni niistä ilmoituksen julkaisi, ei pystytä tarkoin sanomaan, sillä kaikista ei vastausta saatu. Paikallislehtien lisäksi ilmoituspyyntö laitettiin myös suurempien kaupunkien lehtiin, joista ainakin Aamulehti, Pohjolansanomat, Lapin kansa julkaisivat pyynnön. Näiden lisäksi ilmoitus laitettiin jakoon Siniset siivet ry:n vertaistukifoorumille ja sosiaaliseen mediaan Facebookiin tutkijan oman käyttäjän kautta. Myös Tukinainen Ry:lle ja RIKU:un esitettiin pyyntö laittaa tutkimuspyyntö sivuilleen tai jakaa sitä eteenpäin, mutta se, ei kuulunut heidän toimintaperiaatteeseensa. Saimme kuitenkin viedä tutkimuspyynnön Rikosuhripäivystyksen toimipisteelle. Myös muutamiin muihin paikkoihin, joissa uhreja mahdollisesti olisi, vietiin ilmoituksia. Näitä oli Rovaniemen ja Lahden mielenterveystoimistot, Rovaniemen terveyskeskus ja Lapin keskussairaala.

Aineistoa saatiin uhrien kirjoittamina tarinoina niin kirjeitse kuin sähköpostitsekin. Osallistujien joukko on aineistonkeruutavan vuoksi hyvin sattumanvarainen ja koostuu uhreista ympäri Suomen. Kaiken kaikkiaan kirjoituksia tuli yhdeksän, yhdeksältä eri paikkakunnalta, aina Helsingistä Sallan korkeudelle asti. Yksi kokemuksista on toisen tutkijan muutama vuosi sitten ylös kirjoittama oma kokemus. Ikävä kyllä tutkimukseen ei saatu vastauksia vaatimukset täyttäviltä miespuolisilta henkilöiltä, eli seksuaalisen väkivallan uhreilta.

Uhrien kokemusta lähestyttiin fenomenologisen erityistieteen keinoin. Kokemuksen tutkimuksessa ymmärrys syntyy syvällisen itseymmärryksen ja toisen syvällisen ymmärtämisen välisessä vuorovaikutuksessa (Massarik 1983, 256). Tutkimus etenee aineiston ehdoilla, eikä sen lähtökohtana käytetä ennalta valittuja teorioita tai käsityksiä (Varto 1992, 86). Ainoastaan keskeiset käsitteet; kohtaaminen, seksuaalinen väkivalta, seksuaalirikos, rikosprosessi ja esitutkintaprosessi sekä trauma ja traumatisoituminen, avattiin.

Haastateltavien määrää mietittiin aluksi, mutta päätettiin katsoa, kuinka monta osallistujaa saataisiin. Fenomenologisessa tutkimusmenetelmässä tarvittavien haastattelujen määrästä ollaan montaa mieltä. Morsen mukaan kuusi osallistujaa olisi riittävä määrä, Creswellin mukaan haastateltavia on tutkimuksissa ollut yhdestä 325: een, mutta useimmiten noin kymmenen. Hän tähdentää sitä, että laadullisen tutkimuksen idea ei ole tilastollisessa yleistämisessä, vaan kerätä syvällistä ja monipuolista tietoa tutkimuskohteen ymmärtämiseksi. Tämän tutkimuksen haastateltavien määrä osuu hyvin tähän suositukseen. (Morse 2000, 225; Creswell 2007, 126))

Toinen tutkittava aineisto tutkimuksessa olivat Poliisikoulun opetussuunnitelma 2012 (<http://www.polamk.fi/opintoopas2012/index.html>), sekä sen uudistettu versio 2016 (http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/26969_AMK_ops.pdf?e1bcb3418f0cd488), jotka olivat ladattavissa poliisikoulun ja uuden poliisiammattikorkeakoulun nettisivuilta. Aineistoja lähestyttiin sisällönanalyysin keinoin, tarkoituksena kartoittaa millaista koulutusta poliisi-

si on niiden mukaan saanut kohtaamista ajatellen. Poliisi Ammattikorkean psykologian opettaja Jaakko Kauppila antoi tutkimuksen käyttöön myös muuta materiaalia, jota sensitiivisen kohtaamiseen koulutukseen liittyen on käytetty. PolAMK oli saanut kolmelta eri yhdistykseltä koulutusta liittyen seksuaaliseen väkivaltaan. Materiaalina oli kolme PowerPoint -esitystä, joiden sisältöä tutkimuksessa tarkasteltiin.

5.3 Aineistojen analyysit

Tutkimuksessa on käytetty useampaa eri tutkimusmetodia, sillä aineisto koostuu niin kokemuksista kuin opetussuunnitelmista. Opetussuunnitelmat käsitelimme sisällönanalyysillä ja uhrien kokemukset fenomenologisen erityistieteen menetelmällä sekä lopuksi käytimme myös Vignetteä saadaksemme koostettua havainnollistavat, jopa hieman karrikoidut tarinat niin onnistuneesta kuin epäonnistuneesta kohtaamisista. Analyysi on toteutettu kahden tutkijan voimin ja siten tutkimuksessa on käytetty tutkijatriangulaatiota, mutta vasta kokemuksista koostuvan aineiston analyysin jälkeen, sillä triangulaatio ei ole fenomenologisen tutkimusperinteen mukaista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 146). Tutkijatriangulaatiota käytettiin Vignettejä tehdessä ja sisällönanalyysissä eli hyödynnettiin useamman tutkijan osallistumista tutkimukseen aineistonkerääjänä, analysoijana sekä tulkitsijana (Hirsjärvi ym. 2010, 233; Metsämuuronen 2009, 266). Useamman tutkijan välinen yhteistyö laajensi näkökulmia, lisäsi kriittisyyttä tutkimuksen eri vaiheissa sekä auttoi tutkimukseen liittyvien ilmiöiden ymmärtämisessä. Tutkijatriangulaatio lisäsi myös huolellisuutta ja tarkkuutta, koska pystyimme lukemaan tuotettua tekstiä useaan kertaan ja kahdesta eri näkökulmasta. Erityisesti koostettaessa Vignettejä käytiin yhteistä keskustelua siitä, mitkä olivat onnistuneen kohtaamisen ja mitkä epäonnistuneen kohtaamisen puolella. Sisällönanalyysissä molemmat tutkijat kävivät läpi aineiston merkiten siitä kohtaamiseen liittyvän koulutuksen. Tämän jälkeen näistä käytiin vielä keskustelua, jonka jälkeen lopputulema kirjattiin ylös.

5.3.1 Fenomenologinen erityistiede

Aineisto siis käsiteltiin fenomenologisen erityistieteen menetelmällä, koska sen avulla kokemus säilyy mahdollisimman pitkään aitona ja yksilöllisenä kokemuksena, mutta

myös sen selkeyden vuoksi. Siinä aineisto käydään läpi usean eri vaiheen kautta, alkuun teemoitellen, muokaten aineistoa tutkijan kielelle ja lopulta kohti yleistystä.

Menetelmän ensimmäinen päävaihe koostuu seitsemästä alavaiheesta, jotka ovat:

1. Aineiston avoin lukeminen
2. Muodostetaan situaatiosta käsin jäsentävät sisältöalueet
3. Jaetaan merkityksen sisältäviin yksiköihin,
4. Muunnetaan tutkijan kielelle,
5. Sijoitetaan merkitysyksiköt sisältöalueisiin,
6. Muodostetaan sisältöalueittain etenevä yksityiskohtainen merkitysverkosto
7. Jäsennetään sisältöalueitten mukaan.

(Perttula 1995, 94-95.)

Ensimmäisessä vaiheessa luettiin useaan kertaan kokemuksia läpi. Näin tehtiin, jotta saataisiin mahdollisimman selkeä kuva tutkimusaineistosta, sen sisällöstä. Toisessa vaiheessa muodostettiin sisältöalueet, eli aineistoa jäsentävät alueet. Nämä sisältöalueet muodostettiin sen mukaan, millaisen teeman alle kukin sisältö kuului. Mikäli uhri kirjoitti esimerkiksi poliisin suhtautumistapaan ja asenteeseen viittaavasta asiasta, kirjoitettiin sisältöalueeksi suhtautuminen ja asenne. Näitä nousi aineistosta useita ja ne on lisätty Taulukkoon 1.

Taulukko 1: Aineiston sisältöalueet

Kohtaamisten laatu	Tunteet kohtaamisessa	Kuunteleminen ja puhuminen	Käyttäytyminen	Kohtelu	Puhuttyli ja äänensävy
Myötätunto	Empatia ja lohduttaminen	Uskominen	Tunteiden huomioiminen	Aika	Yhteydenotto
Sama tutkija	Ensikohtaaminen	Kysymykset	Poliisin olemus	Rehellisyys	Sukupuoli
Ohjaaminen ja selittäminen	Kuulustelu kokemus	Oma toiminta/panos	Poliisi ja pieni paikkakunta	Suhtautuminen ja asenne	Tiedottaminen asioiden etenemisestä
Poliisin toiminta kokemus siitä, että poliisi tekee työtä asian eteen	Lapsen kuuleminen poliisin taholta	Tieto poliisin toimimisesta tutkinnan eteen ja tietoisuus poliisin toimimattomuudesta	Uhri neuvoo poliisia ja poliisin suhtautuminen siihen	Toiveita poliisille / Mitä olisi voitu tehdä toisin?	Tämänhetkinen suhtautuminen poliisiin ja yhteiskuntaan

Kolmannessa vaiheessa aineisto jaettiin merkitysyksiköihin eli muodostettiin jokaisesta uudesta merkityksestä oman yksikkönsä. Nämä merkitysyksiköt muunnettiin neljännessä vaiheessa tutkijan yleiselle kielelle, jolloin kirjattiin tutkijan kielelle muunnettu asia haastateltavan sanoman perään. Näin pystyttiin tarkastamaan asian pysyminen samana koko analyysin ajan. Viidennessä vaiheessa tutkijan yleiselle kielelle muunnetut lauseet sijoitettiin jokaisen merkitysyksikön aineistoa jäsentävien sisältöalueiden alle. Kuudennessa vaiheessa kirjoitettiin kertomus sisältöalueittain yksilökohtaisista merkitysverkostoista, integroiden tutkijan kielelle käännetyt muunnokset yhteen. Seitsemännessä vaiheessa, eli jäsennyksessä sisältöalueiden mukaan, ei ole välttämätöntä tehdä mitään, jos ilmiö on niin spesifi, että kokonaisuus tavoitetaan muutenkin. Tutkimuksessa lauseet kuitenkin järjesteltiin loogiseen järjestykseen asioiden selkiyttämisen vuoksi.

Taulukossa 2 on esiteltyä kaikki seitsemän vaihetta. Siihen on valittu yksi aineistolainaus, jota kuljetetaan vaihe vaiheelta mukana, läpi koko ensimmäisen päävaiheen. Valitussa aineistolainauksessa esiintyy taulukossa 1 mainituista teemoista kolme: 1. Puhe-tyyli ja äänensävy, 2. suhtautuminen ja asenne sekä 3. sukupuoli. Taulukkoon kaksi on siten otettu mukaan vain nämä kolme teemaa. Näin aineiston analyysimetodista saa mahdollisimman selkeän kuvan.

”Ilmoitukseni raiskausyrityksestä otti ... poliisilaitoksen puhelimessa vastaan miespoliisi. Hän vaikutti asialliselta, mutta puhui jotenkin rutiininomaisesti, ulkokohtaisesti. Oma järkytykseni ikään kuin kimposi takaisin hänen rutiininomaisuudestaan. Se jäi mieleen, että miespoliisin suhtautuminen kertomukseeni muuttui välinpitämättömämmäksi, suorastaan vähätteleväksi, kun selvisi, että raiskausta ei ollut tapahtunut, vaan vain sellaisen yritys.” (N 1)

Taulukko 2: Ensimmäinen vaihe

AINEISTO							
1	Aineiston lukeminen useaan kertaan sen sisällön hahmottamiseksi.						
2	1. Puhetyyli ja äänensävy, 2. suhtautuminen ja asenne sekä 3. sukupuolen merkitys.						
3	Ilmoitukseni raiskausyrityksestä otti (...) poliisilaitoksen puhelimesta vastaan miespoliisi.	Hän vaikutti asialliselta,	mutta puhui jotenkin rutiininomaisesti,	ulkokohtaisesti.	Oma järkytykseni ikään kuin kimposi takaisin hänen rutiininomaisuudesta.	Se jäi mieleen, että miespoliisin suhtautuminen kertomukseeni muuttui välinpitämättömämmäksi,	suorastaan vähätteleväksi, kun selvisi, että raiskausta ei ollut tapahtunut, vaan vain sellaisen yritys.
4	Hänen ilmoituksensa raiskausyrityksestä otti puhelimesta vastaan miespoliisi	Poliisi vaikutti asialliselta	Poliisi puhui jotenkin rutiininomaisesti	Poliisi puhui jotenkin ulkokohtaisesti	Hänen järkytyksensä ikään kuin kimposi takaisin poliisin rutiininomaisuudesta.	Miespoliisin suhtautuminen kertomukseen muuttui välinpitämättömämmäksi kun selvisi, ettei raiskausta ollut tapahtunut, vaan vain sellaisen yritys.	Miespoliisin suhtautuminen kertomukseen muuttui suorastaan vähätteleväksi, kun selvisi, ettei raiskausta ollut tapahtunut, vaan vain sellaisen yritys.
5	Suhtautuminen ja asenne			Puhetyyli ja äänensävy		Sukupuolen merkitys	
	Poliisi vaikutti asialliselta.			Poliisi puhui jotenkin rutiininomaisesti		Ilmoituksen otti vastaan miespoliisi.	
	Hänen järkytyksensä ikään kuin kimposi takaisin poliisin rutiininomaisuudesta.			Poliisi puhui jotenkin ulkokohtaisesti.			
	Miespoliisin suhtautuminen kertomukseen muuttui välinpitämättömämmäksi kun selvisi, ettei raiskausta ollut tapahtunut, vaan vain sellaisen yritys.						
6	Miespoliisin suhtautuminen kertomukseen muuttui suorastaan vähätteleväksi, kun selvisi, ettei raiskausta ollut tapahtunut, vaan vain sellaisen yritys.						
	Poliisi vaikutti asialliselta. Hänen järkytyksensä ikään kuin kimposi takaisin poliisin rutiininomaisuudesta Miespoliisin suhtautuminen kertomukseen muuttui välinpitämättömämmäksi kun selvisi, ettei raiskausta ollut tapahtunut, vaan vain sellaisen yritys. Miespoliisin suhtautuminen kertomukseen muuttui suorastaan vähätteleväksi, kun selvisi, ettei raiskausta ollut tapahtunut, vaan vain sellaisen yritys.			Poliisi puhui jotenkin rutiininomaisesti. Poliisi puhui jotenkin ulkokohtaisesti.		Ilmoituksen raiskausyrityksestä otti puhelimesta vastaan miespoliisi.	
7	Hänen järkytyksensä ikään kuin kimposi takaisin poliisin rutiininomaisuudesta Miespoliisin suhtautuminen kertomukseen muuttui välinpitämättömämmäksi, kun selvisi, ettei raiskausta ollut tapahtunut, vaan vain sellaisen yritys. Miespoliisin suhtautuminen kertomukseen muuttui suorastaan vähätteleväksi, kun selvisi, ettei raiskausta ollut tapahtunut, vaan vain sellaisen yritys.			Poliisi puhui jotenkin rutiininomaisesti. Poliisi puhui jotenkin ulkokohtaisesti.		Ilmoituksen raiskausyrityksestä otti puhelimesta vastaan miespoliisi.	

Toisessa päävaiheessa on niin ikään seitsemän vaihetta.

1. Jako yksilökohtaisen merkitysverkoston merkityksen sisältäviin yksiköihin,
2. Muodostetaan aineistoa kuvaavat sisältöalueet,
3. Sijoitetaan ei yksilöllisellä kielellä olevat yksiköt sisältöalueiden alle,
4. Muodostetaan spesifit sisältöalueet,
5. Muodostetaan spesifi yleinen merkitysverkosto,
6. Muodostetaan sisältöalueen yleinen rakenne
7. Integroidaan sisältöalueet yleiseen merkitysverkostoon.

Toisessa päävaiheessa aineiston analyysi siirtyy yksilötasolta yleiselle tasolle ja kaikki haastateltavilta tullut tieto yhdistetään yhdeksi kokonaisuudeksi. Toisen päävaiheen ensimmäisessä vaiheessa irrotettiin merkitykset irralleen ja yksikön merkitykset tiivistettiin kielelle, jossa yksilöllinen kokemus ei ole enää lainkaan esillä. Toisessa vaiheessa muodostettiin koko aineistoa jäsentävät sisältöalueet. Tämä tehtiin kuitenkin niin, että niiden mahdolliset yhteydet toisiinsa säilyivät. Sisältöalueisiin jätettiin siis jonkin verran väljyyttä. Kolmannessa vaiheessa sijoitettiin kaikki merkitysyksiköt johonkin sisältöalueeseen, jolloin sisältöalueet koostuivat kaikkien haastateltavien merkityksistä, kaikki eri haastatteluiden aineistot yhdistyivät yhdeksi. Neljännessä vaiheessa jaettiin muodostetut sisältöalueet spesifimpiin sisältöalueisiin eli pilkottiin sisältöalueita tarkemmiksi.

Taulukko 3 havainnollistaa näitä vaiheita. Taulukkoon on otettu esimerkkinä sisältöalue: Tunteet. Tunteiden sisältöalueeseen liittyen koko aineistosta nousi varsinaisesti kuusi spesifimpää aihealuetta. Näistä epätietoisuus ja uskottavuus kuitenkin siirrettiin pois. Epätietoisuus jäi omaksi kokonaisuudekseen ja uskottavuus siirrettiin uskomisen ja ymmärtämisen tärkeys otsakkeen alle, sillä se osui sinne paremmin kuin tunteiden alle. Toisaalta kuulustelu otsakkeen alta siirrettiin enemmän tunteisiin liittyviä teemoja, tunteiden aihealueiden alle.

Taulukko 3: Toinen päävaihe 1-4.

1	Aineiston jako yksilökohtaisen merkitysverkoston merkityksen sisältäviin yksiköihin kielellä, jossa yksilöllinen kokemus ei ole enää läsnä.		
2	Koko aineiston väljät sisältöalueet		
	Tunteet	Asiallisuus	Kuuleminen
	Tunteiden huomioiminen	Uskomisen ja ymmärtämisen tärkeys	Kontaktin tärkeys
	Poliisin tunteet ja mieliala	Puolustelu	Ajan merkitys
	Syyllyttäminen ja painostaminen	Poliisin habitus	Tila
	Paperit	Poliisin asenne	Toiveita kohtaamiseen
	Toiveita poliisin toiminnalle ja tutkinnalle	Poliisin käyttäytyminen ja kohtelu	Miksi kohtaamisen onnistumiseen tulee pyrkiä
	Rehellisyys	Vaitiolovelvollisuus	Yleistä
	Poliisin tuttuus	Oma toiminta oma panos	
3	Kaikkien haastateltavien tunteisiin liittyvät kokemukset		
	Kohtaamisessa oli mukana häpeä. Häpeän tunne koettiin kuulustelussa edelleen kovaksi. Häpeätunne koettiin niin hirveäksi, että kuulusteluhuoneessa panikoitiin. Ei kehdattu kertoa poliisille asioita niin yksityiskohtaisesti, kuin olisi voitu kertoa. Itkua hävettiin.	Pelättiin, ettei muista kaikkea. Pelättiin, ettei osata ilmaista itseä tarpeeksi selkeästi. Pelättiin ettei uskota. Pelättiin, että jälleen tekijää puolusteltaisiin. Pelättiin, että poliisi tekisi samoin kuin rikoksenteijä. Kuulemistilaisuutta pelättiin.	Alkuun mietittiin, mitä poliisi ajattelee kun kuulee, mitä on tapahtunut ja tietää tekijän.
	Jännitettiin ja mietittiin jo etukäteen, että jos poliisit alkavat syyttää uhria tapahtuneesta. Mietittiin, että jos poliisit eivät usko. Mietittiin uskoko poliisi. Mietittiin meneekö poliisi tekijän puolelle.	Ahdistus oli valtava. Kuulusteluhuone pidettiin sanana aika ahdistava, sillä syylisyyttä tapahtuneesta koettiin edelleen. Kuulusteltavana olemisen koettiin ahdistavana.	Koettiin, ettei pystytäkään jatkamaan kertomista.
4	Tunteet osion spesifit merkitysverkostot		
	Häpeä	Pelko	(Epätietoisuus)
	Syylisyys	Ahdistus	(Uskottavuus)

Viidennessä vaiheessa sijoitettiin spesifien sisältöalueiden alle niitä koskevat merkityksen sisältävät yksiköt aina saman sisältöiset toistensa välittömään yhteyteen. Kuudennessa vaiheessa suhteutettiin kunkin sisältöalueen spesifit yleiset merkitysverkostot keskenään ja muodostettiin sisältöalueen yleinen rakenne. Viimeisessä vaiheessa integroitiin yleiset merkitysverkostot yhteen tutkittavan ilmiön yleisenä merkitysverkostona, huomioiden kuitenkin eri sisältöalueiden painoarvo.

Taulukko 4: Toinen päävaihe 5-7.

	Häpeä	Pelko	Ahdistus ja syyllisyys
5	Kohtaamisessa oli mukana häpeä. Häpeän tunne koettiin kuulustelussa edelleen kovaksi. Häpeäntunne koettiin niin hirveäksi, että kuulusteluhuoneessa panikoitiin. Ei kehdattu kertoa poliisille asioita niin yksityiskohtaisesti, kuin olisi voitu kertoa. Itkua hävettiin.	Pelättiin, ettei muista kaikkea. Pelättiin, ettei osata ilmaista itseä tarpeeksi selkeästi. Pelättiin ettei uskota. Pelättiin, että jälleen tekijää puolusteltaisiin. Pelättiin, että poliisi tekisi samoin kuin rikoksentekijä. Kuulemistilaisuutta pelättiin.	Ahdistus oli valtava. Kuulusteluhuone pidettiin sanana aika ahdistava, sillä syyllisyyttä tapahtuneesta koettiin edelleen. Kuulusteltavana oleminen koettiin ahdistavana.
6	Kohtaamisessa oli mukana häpeä. Häpeän tunne koettiin kuulustelussa edelleen kovaksi. Häpeäntunne koettiin niin hirveäksi, että kuulusteluhuoneessa panikoitiin. Ei kehdattu kertoa poliisille asioita niin yksityiskohtaisesti, kuin olisi voitu kertoa. Itkua hävettiin.	Pelättiin, ettei muista kaikkea. Pelättiin, ettei osata ilmaista itseä tarpeeksi selkeästi. Pelättiin ettei uskota. Pelättiin, että jälleen tekijää puolusteltaisiin. Pelättiin, että poliisi tekisi samoin kuin rikoksentekijä. Kuulemistilaisuutta pelättiin.	Ahdistus oli valtava. Kuulusteluhuone pidettiin sanana aika ahdistava, sillä syyllisyyttä tapahtuneesta koettiin edelleen. Kuulusteltavana oleminen koettiin ahdistavana.
7	Kohtaamisessa oli mukana häpeä ja sen tunne koettiin kuulustelussa edelleen kovaksi, jopa niin hirveäksi, että kuulusteluhuoneessa panikoitiin. Ei kehdattu kertoa poliisille asioita niin yksityiskohtaisesti, kuin olisi voitu kertoa. Itkua hävettiin.	Pelättiin, ettei muista kaikkea, ettei osata ilmaista itseä tarpeeksi selkeästi tai ettei uskota. Pelättiin myös, että jälleen tekijää puolusteltaisiin. Pelättiin myös, että poliisi tekisi samoin kuin rikoksentekijä. Kuulemistilaisuutta pelättiin. pelko oli suunnaton, kun ei tiedetty pitäisikö tekijää nähdä vielä.	Ahdistus oli valtava. Kuulusteltavana oleminen koettiin ahdistavana. Kuulusteluhuone oli sanana aika ahdistava, sillä syyllisyyttä tapahtuneesta koettiin edelleen.

5.3.2 Vignette -menetelmä

Tässä tutkimuksessa käytettiin yhtenä menetelmänä Vignette -menetelmää. Vignette -menetelmää voidaan käyttää myös muiden tutkimusmenetelmien kanssa samanaikaisesti, kuten tässäkin tutkimuksessa tehtiin (Hughes ja Huby 2002, 385). Vignetteä päätettiin käyttää tutkimuksessa muiden tutkimusmenetelmien kanssa, jotta voitiin lopuksi luoda kohtaamisista tarinat. Kohtaamisista koostettiin kaksi eri ääripäitä edustavaa tarinaa onnistuneesta kohtaamisesta ja epäonnistuneesta kohtaamisesta. Vignette -menetelmä on omiaan, kun halutaan luoda monesta eri tarinasta yksi tarina (Spalding ja Phillips 2007, 954) tai kuten tässä tutkimuksessa kaksi tarinaa. Monesta kokemuksesta koostetaan esimerkiksi yksi tarina, jossa kaikki kokemukset yhdistyvät yhdeksi kokonaisuudeksi. (Spalding ja Phillips 2007, 954.) Tutkimuksen kaksi luotua tarinaa on siis koostettu kymmenestä eri tarinasta. Tarinat on koostettu näiden kymmenen ihmisen

ainutlaatuisista kokemuksista siten, että toiseen on eritelty ainoastaan hyvät kokemukset ja toiseen ainoastaan huonot kokemukset. Näin tarinoiden kokemukset ikään kuin kommunikoivat keskenään (Ely 1997, 72–78). Tarinoiden kautta on helpommin nähtävissä kohtaamisen sudenkuopat ja myös niitä seikkoja, millaisia tuntemuksia ne saavat uhreissa aikaan.

Vignette -menetelmää aloitettaessa olivat uhrien kokemukset tulleet varsin tutuksi, sillä Fenomenologisen erityistieteen menetelmä jo itsessään vaatii aineiston lukemista monen kertaan. Aineisto luettiin kuitenkin vielä muutamaa otteeseen läpi analysoimatta ja avoimin mielin ja jokaisesta tarinasta muodostettiin kokonaiskuva. Tämän jälkeen otettiin kukin tarina kerrallaan ja merkittiin kuhunkin positiiviset kokemukset ja negatiiviset kokemukset kohtaamisista eri väreillä. Lähes jokaisessa tarinassa oli useampia kohtaamisia poliisin kanssa, joten niihin merkattiin, mihin tutkinnan vaiheeseen ne suurin piirtein kuuluivat, jotta esimerkiksi ensikohtaamiset ja viimeiset kohtaamiset saataisiin yhdistettyä yhteen jokaisesta tarinasta. Lopulta päästiin yhdistämään jokaisen tarinan kohtaamiskokemukset yhteen, mahdollisimman lähelle sitä järjestystä, jossa kaikki on tapahtunut. Lopputuloksena saatiin kaksi hyvin erilaista tarinaa siitä, kuinka näiden tutkimukseen osallistuvien kokemusten pohjalta asiat olisivat menneet, jos positiiviset ja negatiiviset kokemukset eritellään erilleen. Toinen tarinoista antaa karmaisevan kuvan siitä, kun kaikki se, mikä voi mennä pieleen, menee pieleen ja toinen puolestaan hienon kuvan siitä, millaisena hyvin onnistunut kohtaaminen näyttäytyy.

5.3.3 Sisällönanalyysi

Tutkimuksessa oli tarkoitus kartoittaa aineistosta kuinka paljon ja millaista opetusta poliisikoulutus antaa kohtaamiseen liittyen ja analysoida Poliisikoulun opetussuunnitelmat sisällönanalyysillä. Siihen sisältyi aineiston analysointi teemoittelemalla ja tyypittelemällä. Teemoittelu on aineiston jäsentämistä teemojen mukaisesti, jota seuraa sen pelkistäminen. Tyypittely puolestaan on erilaisten tyyppikuvausten konstruoinnista aineistosta. (Hakala 2007, 42.) Nostamalla aineistosta teemoja voitiin vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Ensin pyrittiin löytämään ja erottelemaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. Teemoittelua voidaan pitää suosi-

teltavana aineiston analyysitapana käytännönongelman ratkaisussa. Aineistosta voidaan poimia käytännöllisen tutkimusongelman kannalta olennainen tieto. Teemoittelussa aineisto kytketään teoriaan. Tutkimuksessa käytännönongelmana oli analysoida, löytyykö Poliisikoulun opetussuunnitelmasta seksuaalisen väkivallan uhrin kohtaamiseen liittyvää koulutusta ja jos, kuinka paljon ja millaista. (Eskola & Suoranta 2001, 176, 178–180.)

Aineiston ryhmittely tyypeiksi on toinen tavanomainen tapa laadullisen aineiston analyysiin. Tyypittelyssä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia, jolloin aineisto esitetään yleensä yhdistettyjen tyyppien, eräänlaisten mallien avulla. Tyypittelyä kuitenkin käytännössä edeltää aina jonkin asteinen tarinajoukon jäsentäminen ts. teemoittelu. Tyypittelyä on tietyllä tapaa lukijan kannalta ystävällisempi tapa esitellä aineistoa, sillä siinä on kysymys aineiston ryhmittelystä tyypeiksi, ryhmiksi samankaltaisia tarinoita. Tyypittelyllä tiivistetään ja tyypillistetään aineistoa, sisällytetään yhteen kaikkea sellaista, jota yksittäisissä vastauksissa ei ole. Onnistuessaan tyypit kuvaavat laajasti ja mielenkiintoisesti koko tutkimusaineistoa. Usein laadullinen aineisto esitetään ensin teemoittain, josta analyysiä voi jatkaa pidemmälle rakentamalla vastauksista yleisempiä tyyppejä, eikä tyypittelyä olekaan mahdollista tehdä ilman aineiston jonkin asteista jäsentämistä eli teemoittelua. Tyyppi tapausten sijaan voidaan myös etsiä ja keskittyä poikkeavia tapauksia, jolloin systemaattisesti etsitään aineistosta poikkeavia tapauksia eli kuten tutkimuksessa. (Suoranta 2001, 182.) Aineistosta tunnistettiin kohtaamiseen liittyviä asioita, jotka ovat tutkimustehtävän näkökulmasta erityistä kohtaamiseen liittyvää opetusta.

Opetussuunnitelma oli selkeä ja jäsennelty materiaali, josta oli helppo lähteä tunnistamaan kohtaamiseen liittyvää koulutusta. Alkuun koko opetussuunnitelma luettiin läpi, jotta sen sisältö hahmotettaisiin kokonaisuutena. Sen jälkeen opetussuunnitelma luettiin läpi uudelleen teemoitellen sen eri alueet sellaisten teemojen alle kuin 1. Kohtaamiseen, seksuaaliseen väkivaltaan, vuorovaikutukseen, psykologiaan, esitutkintaan liittyvät opinnot 2. mahdolliset uhrin kohtaamiseen liittyvät opinnot ja 3. ei kohtaamiseen liittyvät opinnot, joka piti sisällään kaiken, joka ei viitannut kohtaamiseen. Tämä tehtiin alleviivaamalla kukin teema eri värillä. Tämän jälkeen otimme käsittelyyn ensimmäisen ja toisen teeman alle kuuluvat materiaalit, jotka käytiin läpi uudelleen nostaen sieltä

kohtaamiseen liittyvää koulutusta, minkä tyyppistä kohtaamista mikäkin kurssi sisälsi. Kun löydettiin opintojen sisällön mukaan kaikki mahdollinen koulutus, joka liittyy uhrin ja poliisin väliseen kohtaamiseen, kirjattiin ylös vielä lisäksi opintojen laajuus.

5.4 Tutkimusetiikka

Tutkija sitoutuu noudattamaan tutkimuksessaan yleistä tutkimusetiikkaa, johon sisältyvät eettiset arvot ja normit. Keskeisimmät normit voi jäsentää tutkijan ammattietiikkaa mukaillen ja ne liittyvät totuuden etsimiseen ja tiedon luotettavuutta ilmentäviin normeihin, haastateltavien ihmisarvon ehdottomaan kunnioittamiseen sekä tutkijoiden keskinäisiä suhteita ilmentäviin normeihin. Erityisesti silloin kun tutkimus kohdistuu sensitiivisiin, arkoihin asioihin, tutkijan eettinen vastuu korostuu. (Kuula 2006, 21–25, 88; Saurama & Julkunen 2009, 303.)

Tässä tutkimuksessa eettisyyden huomioiminen on aiheen henkilökohtaisuuden ja arkaluontoisuuden vuoksi erityisen tärkeä aivan alusta alkaen. Koska tutkimus käsittelee erityisen arkaa ja sensitiivistä aihetta, pyrittiin siinä säilyttämään tutkittavien anonymiteettiä. Anonymiteetin suojaamisen tarkoituksena on, ettei kukaan ulkopuolinen pysty yksiselitteisesti päättelämään, kenestä yksittäisestä ihmisestä tutkimuksessa kulloinkin puhutaan. Tarkoituksena on siten suojella tutkittavia mahdollisilta negatiivisilta seurauksilta, joita tunnistaminen voisi aikaansaada. Tutkimuksen kannalta merkitykselliseksi muodostuu kuitenkin loppujen lopuksi se, miten tutkija kuvaa tutkittavia. Liian pitkälle viety anonymisointi ei ole kuitenkaan tutkimuksen itsetarkoitus, koska se voi heikentää aineiston tutkimusarvoa. (Kuula 2006, 112–113, 201, 204–207.) Tutkimuksessa jätettiin tunnistetiedot, kuten esimerkiksi nimi ja paikkakunta pois varsinaisesta tutkimuksesta, jotta anonymiteetti säilyy. Tämä selvitettiin jo kertomuspyyntö – lomakkeessa ja kertomukset saattoi lähettää täysin nimettömänä. Ei haluttu ottaa riskiä siitä, että tutkijan ja tutkittavan kohtaaminen aiheuttaisi lisähaittaa tutkittavalle. Siksi pyydettiin lupaa vuosilukujen ja paikkakunnan käyttöön yleisessä tarkastelussa, jotta voitiin tuoda esiin, miltä vuosilta kokemukset olivat ja mille paikkakunnille ne sijoittuvat, kuitenkin niin, etteivät vuosi ja paikkakunta esiinny tutkimuksessa yhtä aikaa.

Israel ja Hay esittelevät kolme perustelua luottamuksellisuudelle, joita ovat seurauksiin, oikeuksiin ja luotettavuuteen liittyvät perustelut. Näin sensitiivisessä aiheessa kun tutkimus on, seurauseettisen perustelun mukaan tutkittavat eivät välttämättä halua paljastaa tutkijan toivomia asioita mikäli on mahdollista, että ne tulevat jonkun muun tietoon kokonaisuudessaan. Oikeuksiin nojaavan perustelun mukaan tutkittavilla täytyy olla oikeus rajoittaa pääsyä heidän tietoihinsa ja tämä tutkimuksessa tarkoittaa sitä, ettei myöskään paikkakuntaa tai vuotta tulla julkistamaan, mikäli tutkittava ei sitä halua. Kolmantena mainitaan luotettavuus. Tutkittavien täytyy voida luottaa siihen, että tutkija kunnioittaa antamiaaan lupauksia, toimien niiden mukaisesti. Kaikki mitä tutkittaville luvataan, on pidettävä. (Israel ja Hay 2006, 78–79.) Näin myös toimittiin.

On aina myös mietittävä, mitä tutkittava saa tutkimukseen osallistumisesta. Suoraa hyötyä kokemuksensa kirjoittamisesta ei välttämättä ole ja se voi olla jopa hyvinkin kivuliasta, mutta joillekin se voi olla keino purkaa omaa traumaattista kokemustaan. Kirjoittaminen voi avata esimerkiksi uusia näkökulmia asiaan. Toisaalta tutkimuksesta voi olla hyötyä tutkittavalle siinä mielessä, että hän saattaa saada toivoa siitä, että asioita yrittään kehittää ja että hän voi olla osaltaan apuna asioiden kehittämisessä. Parhaimmillaan tutkimus voi nimittäin luoda aivan uusia malleja käytännöntasolle ja siten parantaa valitsevia olosuhteita ja käytäntöjä. (Hurtig & Laitinen 2003, 88–89,105; Kuula 2006, 136–137.) Tutkimuksessa huomioitiin, että asioiden muistiin palauttaminen voi olla raskasta ja siksi kirjelmässä, jolla kirjoittajia etsittiin, mainittiin asiasta. Siinä kirjoitettiin, että mikäli kirjoittaja kokee tarvitsevansa tukea tai kirjoittaminen nostaa esiin asioita, joista hän kokee tarvitsevansa kuuntelijaa, hänen kannattaa ottaa yhteyttä paikkakunnan mielenterveysyksikköön.

Ei ole myöskään merkityksetöntä tutkimusetiikan suhteen se, millaiset asenteet ja käsitykset aiheesta tutkijalla on. Tutkijan ennakkoasenteet ja uskomukset voivat kääntyä esteiksi, mikäli niitä ei tunnisteta. (Mäkinen 2006, 30.) Metodiset ajattelutavat määrittävät joskus liikaa sitä, millaisena tutkimuskohde nähdään ja tutkijan ennakkokäsitykset tai teoreettiset lähtökohdat voivat vaikuttaa osaltaan siihen, mitä tutkija havaitsee aineistostaan tai minkälaista aineistoa hän pitää tärkeänä. (Pohjola 2003, 128.) Tämän vuoksi kirjoitettiin selvästi auki oma tutkijan kuva ja asenne, sekä käsitys aiheesta. Näin lukija

voi muodostaa oman käsityksensä siitä, miten tutkijaprofiili vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin.

5.5 Tutkijan kuva

Jotta lukijalla on mahdollisuus arvioida tutkimuksen tuloksia ja laatua sekä luotettavuutta, hänellä tulee olla käytössään tieto tutkijoiden lähtökohdista, kokemuksista, oletuksista ja edellytyksistä (Creswell 2007, 38; Varto 1992, 36; Perttula 1995, 116). Riippuen siitä, millainen tausta tutkijalla on, hän voi tuottaa erilaista kvalitatiivista tietoa saman tutkimuskohteen olennaisista piirteistä, koska tutkijan oman ymmärrys on pakostakin yksi tutkimusväline (Latomaa 2009, 77). Tutkijoilla on erilainen henkilökohtainen suhde tutkittavaan todellisuuteen ja siinä toimiviin ihmisiin ja siten tutkijoiden tuottama tieto voi poiketa toisistaan (Raunio 1999, 283). Tämän vuoksi tutkijoiden lähtökohdat ja tausta avataan lukijalle.

Tutkijoita tässä tutkimuksessa on kaksi. Toinen tutkijoista on ammatiltaan rikospoliisi ja toinen tutkijoista on seksuaalirikoksen uhri. Tämä asetelma tuo mukaan niin poliisin näkökulmaa tutkimukseen kuin myös uhrin näkökulman. Tutkimuksessa on edustettuna kuitenkin kaiken kaikkiaan neljä eri roolia. Näitä ovat tutkija, seksuaalisen väkivallan uhri, poliisi ja uhrin läheinen / omainen. Tutkimukseen on myös sisällytetty toisen tutkijan uhrina kokema kokemus, jonka tämä oli kirjoittanut vuosia sitten ylös. Kertomus on säilynyt koskemattomana nuo vuodet ja se otettiin mukaan aineistoon sellaisenaan. Myös tämä aineisto käsiteltiin muiden kokemusten joukossa.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa se, miten tehdyt tulkinnat ja johtopäätökset vastaavat todellisuutta (Eskola ja Suoranta 1999, 214). Kokemuksen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös tutkimusprosessin johdonmukaisuus. Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi toteutettiin askel askeleelta, johdonmukaisesti, niin irrallaan tutkijan omista kokemuksista tai näkökulmista kuin se on mahdollista. Haastateltavien kokemuksen on pyritty ottamaan sellaisenaan, yksilöllisenä. Kokemus on ilmiö, joka voidaan tavoittaa ainoastaan yksilön itsensä kuvaamana. Fenomenologisen erityistieteen menetelmä, jota tutkimuksessa käytettiin, kunnioittaa tuota yksilöllistä kokemusta säilyttäen

sen hyvin pitkälle sellaisenaan, muuttumattomana. Luotettavuuden lisäämiseksi on analyysin kulkua kuvattu mahdollisimman tarkoin havainnollistavissa taulukoissa. Tutkitavan ilmiön, sen perusrakenteen, teoreettisen lähestymistavan, aineistonhankinnan ja analyysimenetelmän sekä tutkimuksen raportoinnin välillä on havaittavissa looginen yhteys. (Perttula 1995, 102-104.) Kokemukset käsiteltiin tutkimuksessa ensin, jotta myöskään opetussuunnitelmista tehty sisällönanalyysi ei vaikuttaisi analyysiin. Fenomenologisen erityistieteen menetelmää käytettäessä ei myöskään käytetty tutkijatriangulaatiota, eli vain toinen tutkijoista toteutti analyysin, jotta tutkijoiden tulkinnat ja keskinäiset keskustelut aiheesta eivät pääsisi vaikuttamaan aineistoon. Molemmat tutkijat ovat kuitenkin perehtyneet aineistoon. Opetussuunnitelmien kohdalla tutkijatriangulaatio oli kuitenkin käytössä, jotta tutkijoiden kaikkien neljän roolin näkökulmat pääsivät ääneen. Myös Vignette-analyysissä käytettiin tutkijatriangulaatiota.

6 TULOKSET

Tutkimustuloksissa esitellään aluksi kaksi tarinaa, Vignetteä, jotka on koostettu seksuaalirikoksen uhrien kokemuksista. Vignetet esitellään ensin, jotta lukija herää miettimään kuinka täysin eri tavoin ihminen voidaan kohdata. Vignettejen jälkeen esitellään fenomenologisen erityistieteen menetelmällä analysoidut kohtaamisen kokemukset. Tässä vaiheessa esitellään siis seksuaalisen väkivallan uhrien kokemukset kokonaisuudessaan, heidän kohtaamiseen liittämänsä merkitykset. Tässä osiossa on luonnollisesti yhtenevyyttä Vignetteihin, koska ne on koostettu samasta aineistosta, mutta myös merkityksiä, joita tarinoihin ei pystytty liittämään. Nämä asiat ovat kuitenkin nousseet uhrien kokemuksista, ne ovat olleet heille kohtaamiseen liittyen merkityksellisiä ja siksi niitä ei voitu jättää tutkimustulosten ulkopuolelle. Tarinoiden ja kokemusten merkitysten jälkeen tarkastellaan aineistoa analyttisesti, pohtien niiden yhteyttä teorioihin, kunniottaen kuitenkin yksilöllistä kokemusta sellaisenaan. Kokemuksista nousseita asioita, tarpeita peilaamme poliisikoulutukseen, jota ja jonka sisältöjä analysoimme seuraavaksi. Lopuksi pohdimme kuinka uhrien kokemuksista nousseet tarpeet tulevat huomioituksi koulutuksessa tai tulevatko. Lisäksi pohdimme, mitä koulutuksen tulee sisältää ja kuinka koulutusta voitaisiin kehittää.

6.1 Kohtaamisen ääripäät

Karikoiduissa kohtaamisissa on käytetty kaikkien kokemustarinoiden tapahtumia. Tarinat eivät kuvaa sitä, kuinka poliisin prosessit toimivat, vaan kertomukset kuvaavat karikoidusti sitä mitä tapahtuu, kun kaikki onnistuu tai kun kaikki menee pieleen. Kohtaamistarinoissa on käytetty tarinoita, joissa on ollut kyse seksuaalirikoksen yritys tai täytetty teko esimerkiksi raiskaus.

Epäonnistunut kohtaaminen / Kaisan tarina

Kaisa soitti tapahtuneen jälkeen poliisilaitokselle tehdäkseen rikosilmoituksen. Puhelimesta hän kohtasi poliisin, joka puhui tyyneästi ja syyllisti häntä tapahtuneesta. Poliisi puhui halveksuen, kummeksuen ja ihmetellen. Poliisin käyttäytyminen oli tyyliä ja Kaisa koki itsensä hölmöksi ja aliarvostetuksi.

Puhelu ei kuitenkaan riittänyt vaan Kaisa joutui menemään poliisilaitokselle ja tekemään virallisen rikosilmoituksen tapahtuneesta. Tämän Kaisa koki raskaaksi, sillä hän oli luullut, että tutkintaprosessi käynnistyisi jo ensimmäisestä yhteydenotosta poliisiin.

Kaisa meni tekemään ilmoitusta. Kaksi tutkintasihteeriä seisoivat käytävän varrella, eivät kuitenkaan he tienneet minne olisivat katsoneet hänet nähdessään. He pöyhivät pitkin seinää hänet nähdessään. Hänestä tuntui, että häneen ei voida katsoa, että hän on häpeällinen, likainen ja leimattu. Tutkija avaa oven, katsoo häneen varovaisesti ja puhuttelee hänen seurassaan ollutta henkilöä, ei häntä itseään. Kuulusteluhuone tuntui Kaisasta kamalalta, jo pelkkä kuulusteluhuone -sana ahdisti. Kuulusteluhuoneessa hän paniiko.

Poliisi kuunteli sanomatta mitään ja kirjoitti ylös asioita. Lopulta poliisi katsoi häneen ja totesi Kaisalle, että tekijä on vain yksinäinen mies, joka asuu noissa lähikerrostalossa, hän on vain eri kulttuurista ja Kaisa hyväntuuloinen nuori nainen. Poliisi ilmoitti, että kyseessä on väärinkäsitys eikä hän uskonut, että mies olisi tosissaan yrittänyt / tehnyt mitään. Poliisi ei ottanut ilmoitusta vastaan. Kaisa oli hämillään, koska poliisi puolusteli tekijää. Kaisa mietti myös, voiko yksinäisyydellä tai kulttuurilla oikeuttaa tekoon. Koska poliisi ei aikonut tehdä mitään, hän ei tiennyt mitä tehdä. Kaisa ei tiennyt minne mennä ja hän koki, ettei ole missään turvassa.

Kaisa kuitenkin yritti uudelleen. Ilmoituksen vastaanotti poliisi, joka vaikutti asialliselta, mutta puhui rutiininomaisesti ja ulkokohtaisesti. Kaisan kokema järkytys heijastui takaisin poliisin rutiininomaisesta käytöksestä saamatta vastakaikua. Hänellä pelotti, sillä poliisi oli mies ja hän toivoi kuulustelijaksi naispoliisia, jota ei saanut.

Kaisan kertomuksen edetessä poliisin suhtautuminen siihen muuttui koko ajan välinpitämättömämmäksi, suorastaan vähätteleväksi. Kaisan kertoessa tapahtuneesta, poliisi oli ilmeetön eikä myötätuntoa ilmeestä ollut havaittavissa, ei myöskään sympatiaa. Kaisasta tuntui, että hänen sanansa oli vastaanotettu, mutta järkytystä ei huomioitu lainkaan. Hänelle ei annettu myöskään aikaa itkeä. Poliisi ei tuntunut uskovan tai ymmärtävän raakuutta, millaista väkivaltaa seksuaalinen väkivalta sisältää.

Lasten kuvat kuulemishuoneen seinällä veivät hänen huomionsa ja hänestä tuntui kuin kuvat tuijottaisivat häntä. Kuulustelussa kysymykset tuntuivat Kaisasta valtavan pitkiltä ja kiireessä vaikeasti ymmärrettäviltä. Kaisa kysyi toistuvasti selvennystä kysymyksiin ja olisi halunnut enemmän aikaa vastata, mutta poliisilla oli kiire. Kuulemisen aikana, poliisi kysyi toistuvasti samaa kysymystä, eikä yhteen kertaan vakuuttelu asian todenperäisyydestä riittänyt. Kaisa ajatteli, ettei poliisi usko häntä. Kuulustelun aikana ei ollut edes hengähdystaukoja ja tunnelma oli rauhaton, kiireinen ja pelottava.

Kesken kaiken poliisi ilmoitti Kaisalle, että ilmoitus on otettu vastaan ja kirjattu heidän rekistereihinsä. Kohtaaminen oli ohi. Kaisa ei saanut missään vaiheessa tilaisuutta tarkistaa, että hänet oli ymmärretty oikein, eikä hän myöskään saanut lausunnot saatuaan korjata poliisin väärin kirjoittamia asioita ja poliisin omaa tulkintaa. Poliisi ei millään muotoa yrittänyt auttaa tai edes löytää henkilöä, joka auttaisi eteenpäin.

Poliisi vei kuitenkin Kaisan sairaalaan tutkimusta varten. Matkalla sairaalaan Kaisa kertoi poliisin kysyessä, että tekijällä oli teräase. Poliisi kysyi saman uudelleen hermostuneen oloisena ja odottamatta vastausta kertoi asian toiselle partiolle radiopuhelimella. Poliisin hermostuneisuudesta Kaisalle tuli syyllinen olo siitä, ettei ollut tajunnut kertoa kaikkea. Heidän odottaessaan sairaalan pihalla autossa, poliisit keskustelevat keskenään kuin Kaisaa ei olisi. Tutkittaessa poliisi yritti ottaa kuvaa Kaisan ruhjeista, mutta hänen kätensä tärisivät liikaa. Poliisi totesi, ettei pysty ottamaan kuvia käsien tärinältä ja Kaisa joutui itse pitämään mittatikkua paikallaan, jotta kuva saatiin otettua. Viimeistä kuvaa ottaessaan poliisi ohjeisti, että hän voi pitää käsiään miten vain, vaikka peittää itseään. Kaisa mietti, oliko poliisi liian järkyttynyt tekemään työnsä. Hän mietti,

kuinka peittää mitään, kun on alasti, ja sillä hetkellä hän tajusi, kuinka alasti oikein olikaan ja häpeä ja epätoivo valtasivat mielen.

Myöhemmin poliisi soitti hänelle ja ehdotti hypnoosia, mutta keskusteltuaan psykiatrin kanssa tämä kieltäytyi hypnotisoimasta Kaisaa tiettyjen riskien vuoksi. Poliisi soitti uudelleen ja sanoi, että Kaisan pitäisi tulla allekirjoittamaan paperi, jossa hän kieltäytyy hypnoosista. Kaisasta oli outoa, että hänen pitää kirjoittaa alle paperi, jossa kieltäytyy hypnoosista, vaikei näin ollut. Poliisi aloitti kuulemisen sanomalla painokkaasti, jopa syyllistävästi, että tutkinta ei etene, että he eivät ole päässeet missään tutkintalinjassa eteenpäin ja että tarvitaan lisää tietoa, lisää tuntomerkkejä.

Poliisi kyseli Kaisalta tämän mielestä erikoisia asioita, kuten onko hän varma, että kaikki tapahtui juuri tuolloin, kuten hän oli kertonut, eikä esimerkiksi jo aiemmin. Poliisi kyseli, onko hän ihan varma, että muistaa kaiken, onko hän varma, että raiskaus tapahtui, kuten hän on kertonut ja että eikö hän tajua kuinka epätodelliselta sellainen kuulostaa, ettei tällä paikkakunnalla vain voi tapahtua tällaista rikosta. Poliisi kyseli edelleen, että kertoiko hän varmasti kaiken, oliko hän jättänyt jotain kertomatta. Hän koki, että kysymyksillään poliisi kyseenalaisti suurimman osan asioista, joita hän oli kertonut edellisissä kuulusteluissa. Kyseenalaistamisen jälkeen poliisi mainitsi uudelleen hypnoosin, jolla voitaisiin saada lisää tietoa ja että se voisi auttaa tutkinnassa. Kun hän yhä epäröi, poliisi teki selväksi, että hän on siirtänyt lomat ja kaikki tutkinnan vuoksi ja nyt ei päästä eteenpäin. Poliisi kysyi, onko hän tullut miettineeksi tutkintaa, sitä miten se etenee. Kaisa vastaa vain, ettei ehdi miettimään tutkinnan etenemistä, sillä hänellä on täysi työ ja tuska pitää itsensä kasassa, selväjärkisenä. Poliisi kysyi vielä syyttävästi, että ymmärtääkö hän, että hänen antamansa tuntomerkit sopivat suurin piirtein joka toiseen kulkijaan kadulla.

Kaisa koki, että hänet syyllistettiin siitä, että hän ei osannut antaa tarkempia tuntomerkkejä, siitäkin, että poliisi oli joutunut siirtämään lomansa ja ettei hän ollut miettinyt tutkinnan etenemistä sekä sitä ettei se ylipäättään etene. Lopuksi poliisi kysyi myös syyttävästi, että miksei lääkärin lausuntoa ole vielä tullut? Hänestä tuntui aivan kuin sekin olisi ollut hänestä kiinni, hänen vikansa. Tutkija päätti kutsua tutkinnanjohtajan

paikalle ja myös hän aloitti kertomalla, ettei tutkinta etene ja että tarvitaan lisää tietoa ja syyllisti häntä sanomalla, ettei asiaa auta se, että Kaisa on kieltäytynyt hypnoosista. Kaisan mielestä häntä syyllistettiin tutkinnan estämisestä, vaikka hän itse ei ollut kieltäytynyt hypnoosista vaan psykiatri. Tutkinnanjohtaja ei noteerannut hänen vastauksiaan.

Lopulta Kaisa suostui hypnoosiin, koska psykiatri oli poliisin mukaan muuttanut mieltään. Suostumuksen jälkeen tutkija totesi tähän, asian olevan selvä ja ettei käynnistä tarvitse paperia kirjoittaa. Mitään ei kirjattu pöytäkirjaan kuulemisesta, aivan kuin sitä ei olisi koskaan ollutkaan. Kaiken syyllistämisen ja painostuksen jälkeen poliisi kysyi vielä Kaisalta, että eihän hänelle vain jäänyt kuvaa siitä, että olisi painostettu hypnoosiin. Kaisa ei uskaltanut enää vastata kuin kielteisesti, jotta tilanne loppuisi, vaikka hän koki, että poliisi oli häntä syyllistänyt ja painostanut.

Päästyään pois Kaisa romahti. Poliisin kyseenalaistamisen ja syyllistämisen vuoksi Kaisa pinnisteli kaksi päivää pidellen kiinni järjenrippeistään ja mietti mielessään, olisiko hän hullu ja vain kuvitellut kaiken. Poliisin kyseenalaistamisen ja syyllistämisen vuoksi menneet asiat nousivat pintaan ja sekoittuivat uusiin, ikävät muistot sekoittuivat todellisuuteen, eikä Kaisa enää voinut olla varma, mikä on tätä hetkeä ja mikä muistojä.

Ajan kuluessa Kaisaa ihmetytti, kun asioiden kulusta ei tiedotettu mitenkään, edes puhelimella. Kaisa odotteli aikansa ja rohkaistui soittamaan poliisille, joka rikosilmoituksen kirjasi ylös, jolloin hän sai kuulla, että tekijä on kiistänyt kaiken. Tämän perään poliisi kysyi Kaisalta, että: ”Saanko kysyä, oletko saanut hoitoa?” Kaisa koki kysymyksen loukkaavana ja viittauksena sairas -epäilyyn. Poliisilla tuntui puhelimesta puhetta riittävän. Kaisa huomasi, ettei poliisi ollut perillä asioista, mutta hän ei saanut puheenvuoroa. Poliisi esitti Kaisalle perättömiä väittämiä ja väitti Kaisan valehdelleen. Hän uhkasi Kaisaa syytteellä ja väitti, että Kaisa on keksinyt kaiken, vaikka Kaisan mielestä näyttöä oli.

Rikospoliisi soitti eräänä päivänä Kaisan työpaikalle, työnantajalle esittäytyen rikospoliisina ja kysellen Kaisaa. Työpaikalla ei ollut mitään tietoa tapahtuneesta ja puhelu aiheutti kyselyä. Kaisa otti puhelun vastaan. Puhelimitse poliisi tiedusteli Kaisalta, että eikö hän voisi vain unohtaa koko tapauksen ja syyllisti Kaisaa siitä, että hän tuhoaa raikkaajansa uran. Lisäksi poliisi kysyi, kierrellen, että paljonko Kaisalle pitäisi maksaa, jotta tämä luopuisi kanteesta. Kaisa oli tyrmistynyt.

Myöhemmin Kaisa yritti käydä keskustelemassa poliisin kanssa asioistaan, mutta turhaan. Kaisa koki, että hänellä itsellään olisi pitänyt olla rohkeutta ja voimia enemmän ajaakseen asiaansa eteenpäin, sillä kukaan muukaan ei sitä tehnyt.

Onnistunut kohtaaminen / Miian tarina

Miia tuli poliisiasemalle ja kertoi tapahtuneesta lyhyesti miespoliisille. Miespoliisi kuunteli myötätuntoisesti Miian kertomusta. Poliisi tarjosi mahdollisuutta käydä asiat tarkemmin läpi naispoliisin kanssa ja koska se oli Miian mielestä hyvä ajatus, hän lähti viemään Miian henkilökohtaisesti naispoliisin luokse. Toinen poliisi käveli häntä vastaan, katsoi häntä silmiin ja koski häntä olkapäälle toivottaen voimia. Miista tuntui, että poliisi näki hänen kamppailunsa ja halusi auttaa, vaikka kävelikin vain hänen ohitse. Hänestä tuntui, että poliisi näki hänet hänenä itsenään, ei pelkkänä uhrina.

Naispoliisi auttoi Miian lempeästi istumaan. Poliisi selitti, että joutuu kyselemään ikäviä asioita ja että kuvaa haastattelun. Poliisi pyytää kertomaan mitä on tapahtunut. Poliisi oli rauhallinen ja käyttäytyi rikosilmoitusta tehdessä asiallisesti. Hänen asenteensa ja puheensa oli luottamusta herättävää ja hän antoi aikaa kertoa tapahtumat omaan tahtiin. Poliisi antoi myös luvan tunteille, hän antoi luvan surra, itkeä, olla vihainen ja pelätä. Poliisi kuunteli Miian kertomuksen tapahtuneesta ja rauhoitteli ja lohdutti tätä. Poliisi myös kehui Miiaa siitä, että tämä oli kirjoittanut ylös tapahtumista. Hän antoi vaikutelman, että uskoo Miia, eikä epäile tätä, hän kohteli Miiaa kunnioittavasti ja koko kuulustelutilanne oli rauhallinen, inhimillinen ja kiireetön ja siellä saattoi tuntea olonsa edes vähän turvallisemmaksi.

Poliisi oli asiallinen, mutta ei liian asiallinen ja liian virallinen. Hänen kasvoiltaan Miia saattoi nähdä ja äänestä kuulla, ettei tapahtunut ollut hänen vikansa ja, että Miia oli tehnyt oikein tullessaan poliisin luo. Poliisi vakuutteli, ettei Miialla olisi mitään hätää ja kaikki tulisi järjestymään. Poliisi kuitenkin varoitti, että ihmiset, jotka tietävät tapahtuneesta, saattavat suhtautua tapahtuneeseen monin eri tavoin. Poliisi selitti Miialle toimista, joihin hän voisi ryhtyä, kuten lähestymiskiellon haku ja hänelle annettiin ohjeet, mistä saada kriisiapua. Poliisi auttoi Miiaa löytämään henkilön, joka auttaisi asioissa eteenpäin. Lopuksi poliisi kirjasi asiat ylös ja Miian lukiessa ilmoitusta hän soitti terveyskeskukseen. Poliisi järjesti myös partion viemään Miian heti terveyskeskukseen tutkimuksiin. Autossa poliisit puhuivat keskenään, ettei häntä vietäisi sisään ihmisten tuijotettavaksi. Toinen poliiseista meni edeltä sisälle etsimään lääkärin, toinen kulki Miian kanssa ihmisten ohi suojaten vähän näkyvyyttä. Partion poliisit pysyivät terveyskeskuksessa koko tutkimuksen ajan ja veivät Miian sitten vielä kotiin.

Parin viikon päästä sama naispoliisi soitti Miialle. Poliisi tuntui jo puhelimesta siltä, että hän oli kokonaan "sisällä" tässä asiassa, että sekä asia, että Miia oli hänelle tärkeitä samoin Miian tunteet. Poliisin suhtautuminen oli empaattista ja Miiaa kokonaisvaltaisesti huomioivaa. Miiaa ilahdutti kuulla, että hänen asiansa oli huomioitu ja poliisit olivat käyneet tutkimassa tapahtunutta. Poliisi kysyi myös muun perheen vointia ja sitä onko saatu apua. Hän puhui lohduttavin sanoin, mutta suoraan, tulevista rikokseen liittyvistä toimenpiteistä. Hän kertoi myös realistisen aika-arvion siitä, kuinka kauan käsittelyt vievät.

Miia haettiin poliisiautolla poliisilaitokselle tunnistamaan tekijää ja autossa oli mukana sama naispoliisi, mikä tuntui Miiaa tärkeältä. Miian mennessä tunnistamaan tekijää, hänen siellä ollessaan ja sieltä poistuessaan hänen kohtaamiensa poliisien asenne oli hyvin kunnioittava.

6.2 Fenomenologisen erityistieteen menetelmän antia

Tutkimukseen haastateltujen uhrien kokemuksista käy ilmi, että kohtaamisia poliisin kanssa oli sekä hyviä että huonoja. Lähes kaikilla oli sekä hyvää, että huonoa kokemus-

ta, joten suhdelukua hyvien ja huonojen kokemusten välillä on vaikea, ellei jopa mahdotonta ilmaista. Määrällinen painottuminen negatiivisiin kokemuksiin nousi esiin kirjoittaessa Vignetteä, joka näkyy myös tarinoiden pituuseroissa, mutta on huomionarvoista, että laadullisessa tutkimuksessa määrällä ei ole niinkään väliä, vaan laadulla. Seuraavaksi esitellään fenomenologisen erityistieteen menetelmällä esiin uhreilta nousseet kohtaamiseen liittyvät merkitykset.

Erilaisia tunteita nousi tutkimuksessa esiin. Kohtaamisessa oli mukana häpeä ja sen tunne koettiin kuulustelussa edelleen voimakkaaksi, jopa niin hirveäksi, että kuulusteluhuoneessa panikoitiin. Koettiin, että uhrin sanoma otettiin vastaan, mutta järkytystä ei. Ei kehdattu kertoa poliisille asioita niin yksityiskohtaisesti, kuin olisi voitu kertoa. Alkuun jännitettiin asioida virkavallan kanssa. Kuulustelun lopussa koettiin olevan voimattomia ja vasta kuulusteluhuoneesta ulospäästyä annettiin itkun tulla. Itkua hävettiin. Muistetaan itkun tulleen kuulusteluhuoneeseen päästyä ja pelko oli suunnaton, kun ei tiedetty pitäisikö tekijää nähdä vielä.

Kuulustelu koettiin melkein yhtä pahana kuin tapahtunut, sillä kaikki piti poliisikuulusteluissa elää uudelleen, hetki hetkeltä, kertoa tarkasti mitä oli tapahtunut. Olon koettiin olleen kuulustelun jälkeen huono, vaikka kokemus poliisin kohtaamisesta oli koettu hyväksi. Kuulusteltavana oleminen koettiin ahdistavana ja ahdistuksen kokemus oli valtava. Kuulemistilaisuutta pelättiin. Pelättiin, ettei muista kaikkea, ettei osata ilmaista itseä tarpeeksi selkeästi tai ettei uskota. Pelättiin myös, että jälleen tekijää puolusteltaisiin. Lisäksi pelättiin, että poliisi tekisi samoin kuin rikoksentekijä. Jopa kuulusteluhuonetta pidettiin sanana ahdistavana, sillä syyllisyyttä tapahtuneesta koettiin edelleen.

Tunteiden huomioiminen oli tutkimuksessa merkityksellistä. Koettiin jo puhelimesta, että uhrin kokemat tunteet olivat tärkeitä. Kuulustelussa kun olo koettiin niin väsyneeksi, ettei enää kuultu juuri mitään, poliisi keskeytti kuulustelun ja sanoi soittavansa seuraavana päivänä sekä kertovansa jatkosta. Tämä koettiin hyväksi, sillä koettiin, ettei uhri olisi pystynyt vastaanottamaan enää mitään. Poliisin koettiin antaneen luvan surra, itkeä, olla vihainen ja pelätä. Poliisin koettiin myös lohduttaneen, kannustaneen ja kehuineen. Koettiin helpottavana havaita poliisi jossain määrin läheisenä ihmisenä, kun tämä

kysyi lupaa halaamiseen. Ahdistuksen koettiin helpottavan poliisin ystävällisyyden ja inhimillisyyden vuoksi. Häpeän tunne koettiin edelleen erittäin kovana, mutta poliisi koettiin ystävällisenä ja huomaavaisena. Koettiin helpottavaksi, että poliisi ymmärsi häpeää, eikä lisännyt uhrin jo tuntemaa syyllisyyttä, vaan selitti asiat lain kannalta. Poliisista jäi hyvä kokemus, vaikka ahdistus oli valtava.

Poliisin tunteet ja mieliala vaikuttivat tutkimuksessa uhriin. Poliisin yrittäessä ottaa kuvaa ruhjeista, hänen kätensä tärisivät liikaa, eikä poliisi pystynyt ottamaan kuvaa. Koettiin, että koska poliisin kädet tärisivät, poliisi saattoi olla liian järkyttynyt tekemään työnsä, mutta toisaalta hänen koettiin olevan empaattinen.

Uhrin kerrottua kysyttäessä, että tekijöillä oli teräase, poliisin koettiin kysyneen asiasta uudelleen hermostuneen oloisena ja odottamatta vastausta kertoneen asiasta radiopuhelimella toiselle partiolle. Poliisin hermostuneisuudesta johtuen koettiin olo syylliseksi, koska ei oltu tajuttu kertoa kaikkea heti.

Syyllyttäminen ja painostaminen nousivat esiin tutkimuksessa. Jännitettiin ja mietittiin etukäteen, että alkavatko poliisit syyttää uhria tapahtuneesta. Rikosilmoituksen vastaanottajan koettiin syyllyttäneen uhria ja kohtaamisessa koettiin syyllyttämistä ja painostamista. Kuulemisen koettiin aloitetun sanomalla painokkaasti, jopa syyllyttävästi, että tutkinta ei etene tai, että ei ole päästy missään tutkintalinjassa eteenpäin ja että tarvitaan lisää tietoa, lisää tuntomerkkejä. Koettiin, että oli syyllytetty siitä, ettei oltu mietitty tutkinnan etenemistä tai ettei se ylipäättään etene. Koettiin myös, että uhria syyllytettiin siitä, ettei osannut antaa tarkempia tuntomerkkejä. Poliisin koettiin kysyneen syyttävästi, että ymmärtääkö uhri, että hänen antamansa tuntomerkit sopivat suurin piirtein joka toiseen kulkijaan kadulla.

Koettiin, että kuuleminen tutkijan lisäksi myös tutkinnanjohtajan taholta aloitettiin syyllyttämällä, ettei tutkinta etene ja että tarvitaan lisää tietoa. Koettiin, että oli syyllytetty myös sanomalla, ettei asiaa auta se, että on kieltäytynyt hypnoosista.

Koettiin poliisin tehneen selväksi, että hän on siirtänyt lomat ja kaikki tutkinnan vuoksi ja nyt ei päästä eteenpäin. Koettiin, että uhria syyllistettiin tutkinnan estämisestä, vaikka hän ei ollut kieltäytynyt hypnoosista vaan psykiatri itse oli kieltäytynyt hypnotisoimasta häntä tiettyjen riskien vuoksi. Poliisin koettiin kysyneen syyttävästi, miksei lääkärin lausuntoa ole vielä tullut, kuin sekin olisi ollut uhrista kiinni, uhrin vika. Koettiin, että syyllistämisen ja painostuksen jälkeen vielä kysyttiin johdattelevasti, että eihän uhrille vain jäänyt kuvaa siitä, että olisi painostettu.

Uhrin oman kertomuksen koettiin kyseenalaistetun ja sen jälkeen poliisin ehdottaneen uudelleen hypnoosia, jolla voitaisiin saada lisää tietoa ja painottaneen, että se voisi auttaa tutkinnassa. Koettiin, että kyseenalaistamisen ja syyllistämisen vuoksi menneet asiat nousivat pintaan ja sekoittuivat uusiin, ikävät muistot sekoittuivat todellisuuteen, ei voitu olla varmoja, mikä on tätä hetkeä ja mikä muistoja. Painostuksen jälkeen ei uskallettu enää sanoa, että koettiin tulleen painostetuksi, koska haluttiin, että tilanne loppuisi ja päästäisiin pois. Poliisin syyllistävään kysymykseen tutkinnan etenemisestä, oli vastattu vain, ettei ehditä miettiä tutkinnan etenemistä, sillä koettiin, että oli täysi työ ja tuska pitää itsensä kasassa, selväjärkisenä. Koettiin, että juuri kyseenalaistamisen ja syyllistämisen vuoksi jouduttiin kaksi päivää pinnistelemaan pidellen kiinni järjenrippeistä ja miettimään mielessään oliko hullu ja kuvitellut kaiken, koko raiskauksen.

Koettiin, että tiedusteltaessa ensimmäistä kertaa esitutkinnan edistymistä tutkinnanjohtaja esitti vihjaavan kysymyksen, että onko uhri saanut hoitoa? Uhri koki, että poliisi saattoi viitata syytetyn asianajajan esittämään sairasepäilyyn uhria kohtaan.

Uskomisen ja ymmärtäminen nousivat niin ikään esiin. Mietittiin, ettei poliisi usko, huolimatta todisteista tai siitä, että teko olisi jo osittain myönnettykin. Kohtaamisessa pelättiin sitä mitä tapahtuu, jos poliisi ei usko. Kohtaamisessa koettiin, ettei yksi vakuutus siitä, ettei uhri tuntenut tekijää, riittänyt, vaan muisteltiin poliisin kysyneen useamman kerran, oliko kaikki tapahtunut oikeasti, eikä unessa. Koettiin, että syytetyn on helppo lumota poliisit ja tavalliset myötätuntoa kokevat ihmiset, taitavilla puheilla ja / tai tekoitkulla. Poliisin koettiin uskoneen manipuloitua aineistoa todeksi sen enempää ajattelematta, miten helppoa manipulointi on. Tätä poliisin sinisilmäisyyttä pidettiin

jossain määrin ymmärrettävänä, sillä poliisi ei itse henkilökohtaisesti tunne epäiltyä, samalla tavoin kuin läheiset ihmiset.

Poliisia ei pidetty tarpeeksi ymmärtäväisenä. Uhrit kokivat, ettei poliisi ymmärtänyt sitä raakuutta ja väkivaltaa, jota teko sisälsi. Ymmärtämättömyyden vuoksi poliisin kanssa käytyjä keskusteluja pidettiin turhina ja että myös kuulustelut oli kestäetty turhaan. Koettiin myös, että itsellä olisi pitänyt olla rohkeutta ja voimia enemmän ajaakseen asiaa eteenpäin. Aineistosta nousi esiin epäily, että poliisi oli luullut valheellisia internetistä saamiaan juttuja tosiksi. Koettiin, että vaikka asia ilmaistiin poliisille, poliisilla ei ollut tarkoitustakaan selvittää pitävätkö asiat paikkaansa, vaan se otettiin vastaan virallisena tietona. Koettiin, ettei poliisi ymmärtänyt, että internet on täynnä valheita ja väärää tietoa.

Koettiin myös, ettei ollut hetkeäkään olo, että kokemusta olisi epäilty, vaikka olikin oltu alkoholin vaikutuksen alaisena. Poliisi antoi kuultavan olettaa, että häntä uskottiin.

Tekijän puolustelu koettiin myös merkittäväksi tekijäksi. Tekijää oli puolusteltu sanoen, että tämä oli vain yksinäinen mies, joka asuu tapahtumapaikan läheisessä kerrostalossa, että tekijä ei varmaan tarkoittanut mitään, että poliisi ei usko tekijän aikoneen mitään tosissaan, että tekijä on vain eri kulttuurista ja kun uhri on tuollainen nuori ja hyvännäköinen nainen. Tutkimuksessa kävi ilmi, että poliisi ei aikonut tehdä mitään, koska hänestä raiskausyritys ei ollut muuta kuin väärinkäsitys, eikä rikosilmoitukseen siksi ollut aiheutta. Tekijän puolustelu koettiin hämmentäväksi. Mietittiin voiko yksinäisyydellä tai kulttuurilla oikeuttaa raiskaukseen tai sen yritykseen.

Poliisin asenne näytti tutkimuksessa myös vaikuttavan olennaisesti. Uhrin oman järkytyksen koettiin kimpoavan takaisin poliisin rutiininomaisuudesta. Poliisin ilmeestä ei voitu lukea myötätuntoa ja poliisi koettiin kovin ilmeettömänä. Poliisin koettiin menneen ammattimaisen kaavan mukaan. Poliisin ei koettu auttaneen kuulustelussa. Rikosilmoitusta tehtäessä, poliisi puhui työkeästi, halveksien, ihmetellen ja kummeksuen. Poliisin taholta koettiin rutiininomaista ja ulkokohtaista puhetta sekä asiatonta käytöstä

tämän esittäessään perättömiä väitteitä. Poliisi koettiin myös ilkeänä. Poliisin käytöstä pidettiin tylynä, mikä sai uhrin kokemaan itsensä hölmöksi ja aliarvostetuksi.

Mieleen jäävää oli myös poliisin suhtautumisen muuttuminen välinpitämättömämmäksi ja vähätteleväksi, kun selvisi, että kyseessä oli raiskausyritys eikä toteutunut raiskaus. Poliisin koettiin tiedustelleen, voisiko uhri unohtaa koko jutun muistuttaen, mitä asian eteenpäin vieminen vaikuttaisi syytetyn uralle. Koettiin myös, että oli esitetty kysymys, mitä uhri vaati, jotta tämä luopuisi kanteesta.

Koettiin jo puhelimessa, että poliisi oli kokonaan sisällä asiassa ja että asia oli poliisille tärkeä. Poliisi oli jämäkkä ja hyvin ymmärtäväinen. Poliisi koettiin koko ajan tukevana ja asiantuntevana. Herkkyys ja itku koettiin hävettävänä, mutta ne eivät hämmentäneet poliisia. Koettiin, että naispoliisin empaattisen ja uhria kokonaisvaltaisesti huomioivan suhtautumisen ansiosta, lupauduttiin tulla tunnistamaan tekijä. Päivystävän poliisin luotamusta herättävä asennoituminen muistetaan yhä.

Poliisin käytöksessä ei koettu olleen johdattelua eikä poliisin koettu painostaneen. Poliisin koettiin olleen erittäin huomaavainen ja poliisi myös kysyi uhrin perheen vointia ja sitä, ovatko he saaneet apua.

Poliisin käyttäytyminen, kohtelu ja vaatetus vaikuttivat uhriin tutkimuksessa. Poliisin käyttäytymistä pidettiin rauhallisena ja koettiin, että poliisi yritti myös rauhoitella parhaansa mukaan. Poliisin luottamusta herättävä puhe muistetaan yhä vuosienkin jälkeen ja vanhemman tutkivan poliisin lohduttavia sanoja muistellaan lämmöllä.

Poliisien koettiin kohdelleen lempeästi ja kunnioittavasti. Poliisia pidettiin myös erittäin ystävällisenä ja huomaavaisena, todella mukavana. Koettiin, että poliisi ohjasi ystävällisesti ja lempeästi istumaan ja odottamaan ja järjesti partion viemään uhrin terveyskeskukseen heti ilmoituksen tultua tehdyksi. Poliisit olivat lisäksi terveyskeskuksessa koko tutkimuksen ajan ja veivät uhrin kaiken jälkeen kotiin. Poliisin koettiin lohduttaneen uhria tämän kokiessa, ettei pysty jatkamaan.

Poliisin koettiin myös kannustaneen ja kehuneen sekä rauhoitelleen kun uhri ahdistui eikä pystynyt muistamaan kaikkia yksityiskohtia tai tämän ollessa hysteerinen. Poliisin ei koettu aliarvioineen yhtään uhrin puheita ja poliisin koettiin myös muistuttaneen useaan kertaan, ettei syy ollut uhrin vaan tekijän, eikä uhria voitaisi syyttää mistään.

Koettiin sen, että poliisi oli tavallisissa vaatteissa, eikä virkapuvussa, auttavan siihen, että alettiin tuntee olo turvalliseksi. (Poliisi esitteli itsensä ja kertoi totuuden puhumisen tärkeydestä, kyseli muutaman kysymyksen perheeseen ja kouluun liittyen ja meni sitten varsinaiseen asiaan.)

Suojaaminen oli merkityksellistä. Koettiin hyväksi, että poliisit päättivät, ettei uhria vietäisi sisään sairaalan aulaan ihmisten tuijotettavaksi. Koettiin myös hyväksi, että toinen poliiseista meni edeltä sisälle etsimään lääkärin ja toinen kulki uhrin kanssa ihmisten ohi suojaten vähän näkyvyyttä.

Asiallisuus nousi tutkimuksessa esiin monessa mielessä. Hyvässä kohtaamisessa poliisia pidettiin asiallisena, poliisin käyttäytymistä pidettiin asiallisena, rikosilmoituksen tekemisen nähtiin sujuneen hyvin asiallisesti ja sen tekeminen poliisin kanssa koettiin hyvin asialliseksi tapahtumaksi, myös poliisin suhtautumista kuultavaan pidettiin asiallisena.

Asialliseksi kohteluksi koettiin olemus ja äänensävy, jotka kertovat, että asia otetaan hoitaakseen ja yritetään auttaa tai löytää henkilö, joka auttaa eteenpäin. Asiallisella tarkoitettiin myös sitä, että poliisin käytös ei sisällä sosiaalista painostusta ja ettei poliisi johdattele. Asialliseksi koettiin äänensävy, joka on vähintään neutraali, ei lässyttävä ja etteivät poliisit ainakaan päällepäin naureskelleet. Asiallisena olisi pidetty myös pientä myötätunnon tai edes sympatian osoitusta. Asiallista neutraaliutta pidettiin tekijänä joka olisi tehnyt kohtaamisesta paremman.

Kuuleminen oli uhrien mukaan tärkeää. Koettiin, että poliisilla oli paljon puhuttavaa ja että tärkeämpi asia, kuunteleminen, unohtui. Poliisin ei koettu olleen ollenkaan perillä asioista, mutta ei saatu puheenvuoroa. Ei saatu myöskään missään vaiheessa tilaisuutta

tarkistaa, että asia oli ymmärretty oikein, eikä lausuntoihin poliisin väärin kirjaamia asioita saanut korjata.

Kontakti ja yhteydenpito olivat tutkimuksessa myös esillä. Koettiin, että poliisi ei ottanut uhriin kontaktia ja että poliisi käyttäytyi kuin uhri ei olisi läsnä. Poliisien koettiin keskustelleen keskenään, kuin uhria ei olisi, vaikka tämä istui samassa autossa. Poliisin koettiin avanneen oven, katsahaneen uhriin varovaisesti, mutta puhutelleen uhrin miestä uhrin sijaan. Tutkintasihteereiden koettiin pälyilleen pitkin seiniä uhrin nähdessään, jolloin koettiin, ettei uhriin voida katsoa, että hän on niin häpeällinen, likainen ja leimattu. Tutkinnanjohtajan koettiin jättäneen noteeraamatta uhrin vastaus.

Kontaktin otto uhriin koettiin tärkeäksi. Tutkimuksessa oli koettu hyväksi, kun poliisi kävellessään uhria vastaan, katsoi silmiin ja koski olkapäälle toivottaen voimia. Koettiin, että poliisin näin tehdessään, osoitti nähneensä uhrin kamppailun ja ilmaisi halunsa auttaa, vaikka kävelikin sen jälkeen vain ohitse. Koettiin myös tuon johdosta, että poliisi oli nähnyt uhrin hänenä itsenään, ei pelkkänä raiskattuna, uhrina.

Aikansa odoteltuaan rohkaistuttiin ja soitettiin itse tai asianajajan välityksellä poliisille ja tiedusteltiin asiaa, jotta tutkinnan etenemisestä saataisiin tietoa. Ihmeteltiin sitä, ettei asioiden etenemisestä ja siitä, miten kävi, tiedotettu mitenkään. Koettiin ilahduttavana, että asiat oli huomioitu ja poliisit olivat kuulleet asianosaisia. Luvattiin, että kun tekijää on kuultu, häneen ollaan uudelleen yhteydessä eli odotettiin viestiä poliisilta.

Poliisi oli lähestynyt uhreja kirjeellä, poliisi oli laittanut tekstiviestin ja poliisi oli soittanut. Ottaessaan yhteyttä, poliisin koettiin viestittäneen, että uhrin olisi mahdollista soittaa hänelle itselleen sopivaan, hyvään ja rauhalliseen aikaan. Poliisi kyseli mielipiteitä etenemisen kulusta ja siitä, miten toivottiin poliisin olevan yhteydessä. Hyvänä asiana pidettiin sitä, että poliisi kysyi mielipidettä siitä, miten poliisin toivotaan olevan jatkossa yhteydessä. Sen sijaan sitä, että otettiin yhteyttä uhrin työnantajan kautta, esittäytyen rikospoliisiksi, ei pidetty hyvänä tapana lähestyä.

Epätietoisuus ja ohjaus koettiin tutkimuksessa merkittäväksi. Koettiin, että koska poliisi ei aikonut tehdä mitään, eikä uhri tiennyt mitä tehdä tai minne mennä, koettiin, ettei olla missään turvassa, sillä tekijä oli vapaana ja tiesi mihin junaan uhri oli menossa. Pelko koettiin suunnattomaksi, kun ei tiedetty mitä tulisi tapahtumaan.

Alkuun mietittiin, mitä poliisi ajattelee, kun kuulee, mitä on tapahtunut ja tietää tekijän. Ei oltu tietoisia siitä, mitä tulisi tapahtumaan, kun kerrottaisiin tapahtuneesta. Päivystävältä poliisilta saatiin ohjeet tulla tekemään varsinainen rikosilmoitus myöhemmin, virka-aikana. Oli luultu, että prosessi käynnistyy, kun poliisiin ollaan ensimmäisen kerran yhteydessä, mutta virallinen rikosilmoitus tapahtuneesta oli tehtävä vielä myöhemmin ja se koettiin aika raskaaksi.

Poliisin suoraan puhetta tulevista rikokseen liittyvistä toimenpiteistä muisteltiin lämmöllä. Poliisin koettiin kertoneen esitutinnan käynnistymisestä ja selittäneen, miten asioissa edetään. Poliisi koettiin selittäneen, että kuvaa haastattelun ja että joutuu kyselemään ikäviä asioita. Poliisin koettiin kertoneen realistisen aika arvion siitä, kuinka kauan oikeuskäsittelyiden alkaminen vie. Poliisin koettiin selittäneen asiaa lain kannalta. Se, että poliisi kertoi koko ajan, mitä seuraavaksi tapahtuu ja miksi kysyy tiettyjä kysymyksiä, koettiin hyväksi ja ahdistuksen koettiin vähenevän.

Koettiin, että poliisin on ehdottoman tärkeää ohjata tuen ja terapian piiriin, sillä muistojen saaminen pois mielestä on työlästä, kun kuulustelussa ne pyritään käymään läpi mahdollisimman tarkasti. Ajateltiin, että jos kuulusteluhetkellä olisi tiedetty toipumisen voivan kestää 30 vuotta, olisi pyydetty suurempaa korvausta kärsimyksistä. Jos olisi omattu sama ymmärrys silloin kuin nyt, olisi hakeuduttu terapiaan heti. Huoltajalle annettiin ohjeet mistä saada kriisiapua. Ennen henkilökohtaista saattelua ulko-ovelle saakka, poliisin koettiin varmistaneen, että tukiverkostot, terapeutti ja muu kriisituki ovat kunnossa. Poliisin taholta tarjottiin esitteitä RIKUsta ja pyydettiin ottamaan RIKUun yhteyttä, jos edelleen tunnettaisiin syyllisyyttä tai haluttaisiin keskusteluapua. Poliisin koettiin luvanneen hoitaa niin, että uhri saisi keskustella hypnoosista psykiatrin kanssa, jonka oli määrä suorittaa hypnoosi.

Oli saatu Tukinaisen kautta poliisilaitoksen numero, mutta sieltä oli ohjattu vain puhelinvastaajaan, johon ei pystytty puhumaan. Koettiin myös, että poliisi olisi voinut ohjata sen varalta, että tekijän sukulaiset saattaisivat ahdistella soitellen, pysäytellen kadulla tai ilmestymällä ovelle syyttelemään uhria kaiken keksimisestä. Poliisi antoi luvan soittaa itselleen suoraan, jos tulee jotain kysyttävää tai muuten mieleen lisättävää lausuntoon.

Sukupuoli on merkityksellinen asia tutkimuksen mukaan. Pidettiin asiallisena miespoliisin kysymystä siitä, halutaanko naispuolinen poliisi, jolle voisi kertoa asiat tarkemmin. Koettiin tärkeäksi, että tapahtunutta saatiin pyynnöstä käsitellä naispuolisen poliisin kanssa ja naispoliisin kanssa asiointia pidettiin hyvänä ideana. Koettiin hyväksi asiaksi, että seksuaalirikosta tutkii nainen, tilanteen ajateltiin voivan olla silloin helpompi. Ja naispoliisin kuulustelu koettiin suurena helpotuksena. Oli helpottavaa puhua asiasta enemmän naiselle kuin miehelle.

Koettiin, että ainoa kerta, jolloin pelättiin, oli miespoliisin käytyä kuulusteluhuoneen ovelta ja että poliisia pelättiin kuten kaikkia miehiä tapahtuneesta johtuen. Tapahtumien kertaamista rikosilmoitusta tehtäessä pidettiin myös raskaana, varsinkin kun poliisi on mies. Saatettiin kokea, että kuulustelijana toimivan miespoliisin kanssa tultiin kyllä toimeen, poliisin koettiin olleen asiallinen ja ystävällinen, mutta häpeän tunnetta pidettiin aivan hirveänä. Ajateltiin myös riittikö naispoliisille jo yritys todelliseksi rikokseksi, mutta miespoliisit valpastuivat vasta, kun teko ei jäänyt yritykseksi.

Koettiin, että vaikka tutkija oli naispoliisi, hän syyllisti uhria ja kyseenalaisti kaiken, mitä uhri oli kertonut. Koettiin, että uhrin onneksi naispoliisi vaihdettiin miespoliisiin, joka kuuli häntä oikeasti ja selitti miksi kysyy mitään.

Tutkijan pysyminen ja tuttu poliisi saivat tutkimuksessa myös huomiota. Pidettiin tärkeänä, että henkilökohtainen aika saatiin varattua suoraan samalle puhelimeen vastanneelle henkilölle ja että kaikessa mukana oli sama poliisi. Tämä koettiin hyväksi siksi, ettei asiaa joudu selittämään monelle eri ihmiselle. Jouduttiin käymään eri paikkakunnalla kuulusteluissa, joissa oli tuttu poliisi, hänkin oli mies, mutta koettiin että tälle oli jotenkin helpompi selittää asiat.

Kysymykset huomioitiin tutkimuksessa myös. Poliisin koettiin kysyneen yksityiskohtaisesti missä kohtaa kaikki tapahtui, mitä vaatteita uhrilla ja tekijällä oli päällä ja mistä oli menty ym. Poliisin koettiin kyselleen erikoisia asioita, kuten onko uhri varma, että kaikki tapahtui juuri tuolloin, eikä esimerkiksi jo paria päivää aiemmin tai onko hän ihan varma, että hän on muistanut kaikki asiat oikein, oliko hän kuitenkin jättänyt jotain kertomatta, kertoiko hän varmasti ihan kaiken, onko hän varma, että raiskaus tapahtui, kuten hän kertonut, eikö hän tajua kuinka epätodelliselta tapaus kuulostaa tai todenneen, ettei tällä paikkakunnalla voi tapahtua tällaista rikosta. Poliisin koettiin kysymyksillään kyseenalaistaneen suurimman osan asioista, joita uhri oli kertonut edellisissä kuulusteluissa.

Kysymyksiä ei pidetty sekavina, vaan helposti ymmärrettäviä. Kysymykset tuntuivat valtavan pitkiltä, eikä niitä kaikkia ehditty käsittämään. ”Miksi” – kysymyksiin olisi haluttu enemmän aikaa vastata, koska niiden kohdalla koettiin, että oli vaikea hengittää. Kaikista kysymyksistä hämmentävimpänä pidettiin sitä, millaisia korvauksia vaaditaan tekijältä, sillä kysymys oli rahasta ja siitä millaisella summalla teko korvattaisiin. Tuntui hyvältä, että poliisi kertoi miksi kysyy tiettyjä kysymyksiä.

Aika ei jäänyt tutkimuksessa myöskään merkityksettömäksi. Ilmoituksen tekotilanteessa ajan koettiin loppuneen kesken. Ymmärrettiin, että pitää kuulustella tarkkaan, mutta hengähdystaukojen puute tuntui pahalta. Koettiin myös, ettei ollut aikaa itkeä, koska poliisilla oli kiire. Kuulusteluajan olisi toivottu olleen lyhyempi, etenkin jos tapaus käytiin läpi pian tapahtuneen jälkeen. Koettiin, että poliisi antoi aikaa. Koettiin, että alkuun annettiin omassa tahdissa kertoa tapahtumista. Poliisin koettiin kuunnelleen kertomuksen tapahtuneesta, kirjoittaneen muistiinpanoja ja odottaneen rauhassa. Poliisi odotti rauhassa ja annettiin puhua siinä tahdissa mikä oli sopiva. Koettiin, että omin sanoin kertomisen jälkeen, pidettiin pieni tauko ja sen jälkeen poliisi alkoi kysellä tarkentavia kysymyksiä. Koettiin, että uhrin puhuttua, annettiin rauhoittua ja poliisi kirjoitti uhrin kertoman koneelle. Koettiin myös, että annettiin lukea rauhassa, mitä poliisi oli kirjoittanut. Yhteydenottoaika koettiin pitkäksi, sillä saattoi kulua jopa yli puoli vuotta, ennen kuin poliisi otti yhteyttä ja silloinkin kirjeitse.

Rehellisyys koettiin merkittäväksi seikaksi tutkimuksessa. Poliisin koettiin sanoneen useita kertoja asioita, jotka eivät pitäneet paikkaansa. Koettiin myös, että haastattelua oli mukailtu vahvasti vastaamaan epäillyn kertomusta ja uhrin alun perin kertomista asioista ei ollut juuri mitään jäljellä.

Paperit saivat myös tutkimuksessa huomiota. Poliisin koettiin soittaneen ja sanoneen, että uhrin pitäisi tulla allekirjoittamaan paperi, jossa kieltäytyy hypnoosista, vaikka psykiatri oli kieltäytynyt hypnotisoimasta uhria, eikä hän itse. Koettiin oudoksi, että pitäisi kirjoittaa alle paperi, jossa kieltäytyy jostain, vaikei oltu kieltäydytty. Poliisin koettiin kyseenalaistaneen uhrin kertoma ja sen jälkeen todenneen, asian olevan selvä ja ettei käynnistä tarvitse paperia kirjoittaa. Koettiin, että mitään kuulemisesta ei kirjattukaan paperille, aivan kuin sitä ei olisi koskaan ollutkaan.

Kohtaamispaikka / tila koettiin merkittäväksi tutkimuksessa. Koettiin, että lasten kuvat kuulemishuoneen seinällä vievät huomiota. Niiden koettiin tuijottavan ja se ahdisti.

Vaitiolovelvollisuus ja jääviys nousivat tutkimuksessa esiin. Jo itsessään poliisien kohtaaminen koettiin ahdistavana, vaikka oli kerrottu vaitiolovelvollisuudesta yms. Poliisin kohtamista jälkeenpäin pidettiin ahdistavana huolimatta siitä, että heitä sitoi vaitiolovelvollisuus. Myös se koettiin hankalaksi, että poliisissa toimi rikoksentekijän sukulaisien tuttuja ja ystäviä, jotka osallistuivat tutkintaan. Tapahtumien jälkeen ei osattu, eikä tuntunut oikealta tai luontevalta olla enää tekemisissä poliisin perheenjäsenten kanssa, vaikka nämä olisivat aiemmin olleet tuttuja.

Oma panos, jonka uhri voi antaa tutkintaan nousi tutkimuksessa niin ikään esiin.

Ei oltu saatu tukihenkilöä kiinni, mutta uhri arveli, että selviää ilman häntäkin, sillä hän ei halunnut viivästyttää tutkintaa. Koettiin, että oltiin oltu fiksuja, kun oli kirjoitettu kaikki päiväkirjaan. Päiväkirjan näyttäminen poliisille koettiin helpottavana, sillä silloin koettiin, ettei oltu asian kanssa enää yksin. Jos asiointi poliisin kanssa sujui hyvin, koettiin, ettei pelkoa virkavaltaan jäänyt.

Toiveita kohtaamiseen nostettiin kokemuksissa esiin. Kuulustelutilanteilta toivottiin rauhallisuutta, kiireettömyyttä, inhimillisyyttä ja lohtua, jotta olon voisi tuntea edes vähän turvallisemmaksi. Olisi toivottu, että poliisi olisi ollut enemmän ymmärtäväinen, olisi auttanut kuulustelutilanteessa, ei olisi aliarvioinut uhria kysymällä useaan kertaan samaa kysymystä. Ajateltiin myös, että empaattista tai sympaattista otetta voidaan kaivata joissain tilanteissa. Koettiin, että halutaan tietää ja tulla vakuutetuksi jo kuulustelussa siitä, ettei seksuaalinen rikos ole uhrin syy. Haluttiin nähdä kasvoilta tai kuulla äänestä jotain, mikä kertoo, ettei tapahtuma ole uhrin vika, sillä tapahtuneesta koettiin suurta häpeää, jonka uskottiin pikkuhiljaa hälvenevän syyttömyyden tullessa vakuutetuksi. Kasvoilta haluttiin nähdä ja kuulla, että on toimittu oikein kerrottaessa mitä oli tapahtunut. Haluttiin kuulla, ettei ole mitään hätää ja että kaikki tulee järjestymään. Koettiin, että poliisi voisi edes pahoitella tapahtunutta. Ajateltiin myös, että poliisin virkaan sopii ehkä parhaiten olla neutraali ja aavistuksen osaaottava ja hoitohenkilökunnan koettiin puolestaan voivan olla empaattista. Ajateltiin, että virkamiehen pitää ehkä olla nimenomaan neutraali. Poliisin toivottiin voivan olla jo äänensävyllään ja sanoillaan mahdollisimman neutraali.

Toiveita poliisin toiminnalle ja tutkinnalle löytyi kokemuksista myös. Koettiin, ettei poliisin ja asiantuntijoiden pitäisi luottaa liikaa omaan muistiinsa ja intuitioonsa vaan kuulla myös silminnäkijöitä ja kirjata heidän kuulemisensa ylös. Koettiin myös, että poliisin pitäisi aina muistaa ilmaista mistä tai keneltä tieto on peräisin. Poliisille haluttiin myös antaa vinkki, että itkevät epäillyt ovat saattaneet saada netistä hyvät vinkit tekoitkuun. Toivottiin myös, että yleisesti poliisilta löytyisi tahtoa uhrin aseman parantamiseen. Esitutinnan koettiin kestävän pitkään ja puhuttaessa vuosista, on kyseessä pitkä aika epätietoisuudessa elämistä, pystymättä hautaamaan lopullisesti ikäviä kokemuksia.

Koettiin, että esitutkintaa ei oltu suoritettu kunnolla ja oikeuteen jouduttiin kutsumaan suuri joukko todistajia, jotta poliisin selvittämättä jääneet asiat saataisiin oikeudessa esitettyä. Jouduttiin myös luovuttamaan tutkintaan osa uhrin päiväkirjoista, mikä koettiin kovana kolauksena, sillä myös syytetty saisi tutkintamateriaaliksi annetut kirjoitukset. Koettiin, että vaikka lain kuuluisi estää, ettei tekstejä pystyisi levittämään mihin-

kään ilman rangaistusta, ei siihen voida koskaan täysin luottaa ja siksi tällaisen materiaalin luovuttaminen syytetyille koettiin suureksi vääryydeksi.

Elämä, laki ja uhrin asema nousivat esiin tutkimuksessa. Elämän räikeän epäoikeudenmukaisuuden koettiin harmittavan ja sen, miten sille ei voida mitään. Petyttiin poliisin tutkinnanjohtajan päätökseen, ettei kyseessä ole rikos, vaikka rikoksen tunnusmerkit uhrin oman kokemuksen mukaan täyttyivät. Suomen laissa koetaan olevan myös monta epäkohtaa, jotka eivät puolusta seksuaalisen väkivallan uhrien selviytymistä. Myöskään seksuaalirikoksen tuomioissa ei nähdä olevan kehumista. Seksuaalirikosten uhrien asema koettiin, heikoksi ja se, ettei uhreja pystytä auttamaan tuntui pahalta.

Miksi kohdata tai miksi kohtaamisen onnistumiseen tulee pyrkiä? Uhri koki tulleen asiallisesti kohdelluksi. Kohtaamista pidettiin paljon miellyttävämpänä kuin mitä hän oli ennalta pelätty. Jälkeenpäin ei minkään olisi voinut toivoa menevän toisin kohtaamisessa.

Kohtaamisessa poliisin kanssa menetettiin luottamus asiaa hoitaneiden poliisien ammatitaitoon, rehellisyyteen ja puolueettomuuteen. Mietittiin myös missä ovat luotettavat poliisit, ovatko he jossain ”kädet sidottuina” ja ”työkalut vietyinä”. Koettiin, että myöhemmin, törmättyään eri tapauksiin, joissa on herännyt suuri huoli lasten kaltoinkohtelusta, oltaisi otettu yhteyttä viranomaisiin, jos poliisiin olisi voitu luottaa. Koettiin, että houkutus olla puuttumatta kaltoinkohteluun on suuri ja kynnys olla yhteydessä viranomaisiin liian korkea. Toivottiin syvästi, että koska oikeutta ei oltu saatu, karma kostaisi tekijälle ja on jopa harkittu miespuolisten ystävien pyytämistä hakkaamaan tämän, vaikkei kannatettukaan väkivaltaa. Huonon kohtaamiskokemuksen vuoksi koetaan nykyään antipatioita poliisia kohtaan, vaikkakaan se ei vedä vertoja vihalle, jota koetaan tekijää kohtaan. Poliisin toiminta pistää vihaksi vuosienkin jälkeen.

6.3 Mitä poliisilta vaaditaan

Vignetet jotka koostettiin uhreilta, antavat ääripäaesimerkit siitä, millaiseksi kohtaaminen näiden kokemusten pohjalta rakentuu silloin kun kaikki menee pieleen tai kun kaik-

ki onnistuu. Seuraavassa on vignettejä sekä fenomenologisen erityistieteen menetelmän kautta nousseita asioita tarkasteltu analyttisesti ajatuksella, mitä poliisi voi kohtaamis-tilanteessa tehdä ja mihin hän voi vaikuttaa.

Uhrin hyvä kohtaaminen ja asiallinen kohtelu ovat niin uhrin, poliisin, kuin myös hyvän rikosprosessin perusta. Uhrin saama kohtelu esimerkiksi rikosilmoitusta tehdessä voi joko auttaa uhria tai jopa uudelleen traumatisoida. Tapa, jolla poliisi kohtaa uhrin on merkityksellinen jo pelkästään siinä, miten se vaikuttaa uhuriin, mutta myös siinä, että se vaikuttaa uhrin toimintakykyyn ja sitä kautta myös esitutkinnan onnistumiseen. Poliisilla on kohtaamisessa tavoitteena rikoksen selvittäminen, mikä ei aina välttämättä ole uhrin tavoite, jos rikos on esimerkiksi tullut poliisin tietoon muuta kuin uhrin kautta ja / tai tämä ei esimerkiksi häpeän tai pelon vuoksi halua asiaa selvitetävän. Yhteisenä tavoitteena kohtaamiselle tulee kuitenkin olla uhrin selviäminen tilanteesta mahdollisimman hyvin ilman, että hänelle aiheutuu tarpeetonta vahinkoa tai kärsimystä.

Velvoite uhrin huomioimiseen ja asialliseen kohteluun tulee lainsäädännöstä. Poliisilain ensimmäisestä luvusta ilmenee, että poliisin on kaikessa poliisitoiminnassa noudatettava *perus- ja ihmisoikeuksia* (2 §) eli poliisin on toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista. On noudatettava *suhteellisuusperiaatetta* (3 §), jonka mukaan poliisin toimenpiteiden on oltava muun muassa puolustettavia suhteessa tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Lisäksi poliisin tulee noudattaa *vähimmän haitan periaatetta* (4 §) niin, ettei kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. (L 2011/872) Samat periaatteet on kirjattu myös esitutkintalain neljänteen lukuun. Lisäksi siihen on kirjattu myös *hienotunteisuusperiaate* (6 §). Sen mukaan esitutkintaan osallistuvia on kohdeltava hienotunteisesti (L 2011/850). Tämän periaatteen voi nähdä korostuvan erityisesti seksuaalirikosten kohdalla niiden arkaluontoisuuden ja uhria traumatisoivan luonteen vuoksi. Poliisin toiminnan on oltava hienovaraista ja intymiteettisuojan huomioivaa. On myös huomioitava se, miten itsensä esittelee, esimerkiksi tavoitellessaan uhria vaikkapa töistä.

Kuukari ja Heinjoki (2016a ja b) painottavat, että ensimmäiset kontaktit ovat ratkaisevia traumasta toipumisen ja avun hakemisen kannalta. Myös Brewinin (2003, 345) mukaan sosiaalisen tuen saamisella on suuri merkitys traumaattisesta kokemuksesta selviytymisessä. (Katso myös RAP I 2017, 4.) Tämän tutkimuksen mukaan, kohtaamisen onnistumisella on suora yhteys siihen jääkö virkavaltaa kohtaa pelkoja, menetetäänkö luottamus poliisin ammattitaitoon, rehellisyyteen ja puolueettomuuteen tai aletaanko poliisia kohtaan kokea antipatiaa. Lisäksi tutkimus nosti esiin, että luottamuksen menettäminen poliisiin voi johtaa siihen, ettei uhri tulevaisuudessa ilmoita rikoksista, kynnys olla yhteydessä viranomaisiin kasvaa ja voi aiheuttaa sen, että haetaan oman käden oikeutta. Poliisin toiminta voi tutkimuksen mukaan pistää vihaksi vielä vuosienkin jälkeen elmistään pian ohimenevästä seikasta ei ole kyse.

Poliisi pystyy vaikuttamaan paljon kohtaamisen luonteeseen, sen sujumiseen ja onnistumiseen, minkä vuoksi poliisin on oltava tietoinen siitä, millä tavalla kohtaaminen voi aiheuttaa uhrille haittaa tai vahinkoa. Mikäli poliisin ja uhrin kohtaaminen ei onnistu uhrin kannalta toivotulla tavalla, on Campbellin ym. mielestä mahdollista, että uhri uudelleen traumatisoituu. Heidän tutkimuksensa mukaan uudelleentraumatisoituminen oli yhteydessä posttraumaattisen stressin lisääntymiseen ja mitä voimakkaampi palvelujärjestelmän sisällä syntynyt traumatisoituminen oli, sitä voimakkaampia olivat myös aiheutuneet stressin oireet. Uudelleen traumatisoitumiseen on liitetty erityisesti kaksi seikkaa; se, ettei uhria ole uskottu ja ettei tapausta ole pidetty niin vakavana, että sitä olisi alettu tutkia. (Campbell ym. 1999, 856.) Saaren mielestä sokkitilassa ollessaan uhrin kohtaamat ihmiset ja heidän sanansa tekevät häneen suuren vaikutuksen ja saattavat antaa koko tapahtumalle sävyn, jonka ihminen muistaa jopa koko loppuelämänsä. (Saari 2001, 42-43)

Uhri voi siis olla haastavassa mielentilassa hänen kohdatessaan poliisin. Traumatisoitunut ihminen ei toimi samalla tavalla kuin yleensä. Ogden, Minton ja Pain kirjoittavat, että traumaattinen kokemus aiheuttaa aivotoinnissa tiettyjä muutoksia informaation käsittelyn kannalta. Kuulustelussa ihminen joutuu nimenomaan käsittelemään informaatiota. Ogden ym. lisäävät, että aivojen rakenne voidaan jakaa informaation työstämisen

osalta kolmeen tasoon, kognitiiviseen, emotionaaliseen ja sensomotoriseen tasoon, jotka karkeasti vastaavat aivojen kolmiosaista arkkitehtuuria. Trauma aiheuttaa sen, että informaation kognitiivisella, emotionaalisella ja sensomotorisella tasolla tapahtuvan työstämisen yhdistäminen voi estyä. Vireystilan hallitsemattomuus voi johtaa siihen, että se vaikuttaa traumasta kärsivän emotionaaliseen ja kognitiiviseen työstämiseen, johtaen tunteiden kiihtymiseen, ajatusten laukkaamiseen sekä siihen, että sen hetkisen ympäristön ärsykkeet tulkitaan liittyvän traumaan. Traumatisoitunut voi siis turvallisessakin ympäristössä saatuaan esimerkiksi sykettä nostavan ärsykkeen, tulkita sensomotoristen reaktioiden merkitsevän vaaraa. Tämä aiheuttaa lisää sensomotorisia oireita, joka herättää lisääjatuksen, ”minun täytyy päästä pois”, mikä puolestaan ruokkii traumaperäisiä pelon ja kauhun tunteita. Nämä sekä sensomotoriset reaktiot heikentävät entisestään kykyä arvioida sen hetkistä tilannetta oikein. (Ogden, Minton & Pain 2009, 5-8.) Se miten uhri kohdataan, vaikuttaa merkittävästi niin uhrin toipumiseen kuin kuulustelun onnistumiseen. Uhrin stressin oireiden lisääntyminen kohtaamisessa aiheuttaa sen, ettei uhri kykene toimimaan normaalisti ja näin myös tutkinta vaarantuu.

Poliisin ja uhrin kohtaaminen nostaa tämän tutkimuksen mukaan uhrissa voimakkaita tunteita, jopa paniikkia, hysteriaa ja voimattomuutta. Fox ja Carey (1999, 197) toteavat, että ammattilaisella tulisi olla ymmärrystä tunteista, kuten häpeästä, luottamuspulasta, peloista, myös vihasta ja raivosta, jota uhri voi kokea. Levine luettelee traumaattisen reaktion oireita, joita esiintyi tutkimuksessakin, kuten avuttomuus, ylivalppaus, häpeä, paniikkikohtaukset, ahdistus, pelkotilat ja itkuisuus (Levine 2008, 158-162). Kohtaaminen on vuorovaikutustilanne, jossa molemmat osapuolet ovat sekä lähettäjiä, että vastaanottajia (Vilen ym. 2002, 15, 19, Silvennoinen 2004, 15). Tutkimuksessa erityisesti pelko näyttää sävyttävän kohtaamista monella tavalla. Pelko kohdistui poliisiin, kuulemistilaisuuteen, siihen, ettei muista kaikkea, siihen, ettei osaa ilmaista itseään, tai ettei poliisi usko. Tutkimuksen kokemuksissa esiintyi myös syyllisyyden tunnetta. On esitetty, että syyllisyyden tunne toimii suojakeinona avuttomuuden tunnetta vastaan, sillä syyllisyyttä kokemalla ihminen saa takaisin tunnetta siitä, että pystyy kontrolloimaan omaa elämäänsä (Herman 1992, 52–53, Kuukari ja Heinjoki 2016b). Hermanin mukaan häpeä ja syyllisyys ovat vahvasti sidoksissa traumaattiseen kokemukseen avuttomuuden

ja kykenemättömyyden tunteen kautta, sillä kehon koskemattomuutta on loukattu, jolloin uhri kokee muiden silmissä arvottomuutta. (Herman 1992, 52-53.)

Poijula selittää traumaattisten kokemusten tallentumista tunnetiloina, hajuina, ääninä, visuaalisina kuvina tai kinesteettisesti ja että juuri siksi muistot voivat nousta mieleen, vaikka pelkän tapahtumaa muistuttavan äänen tai hajun seurauksena (Poijula 1999, 187). Tutkimuksessa jo pelkkä miespoliisin läsnäolo nosti pelkotilaa. Tutkimuksen mukaan poliisin onkin asiallista kysyä, haluaako uhri naispoliisin ja vähintäänkin pyydyttäessä on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan se myös järjestämään. Lisäksi tutkimuksessa naispoliisin kanssa asioiminen oli helpottavaa, naiselle oli helpompi puhua, kun taas miespoliisin kanssa tapahtuman kertaaminen koettiin raskaaksi ja häpeän tunnetta nostavaksi. Toisaalta tutkimuksesta ilmeni myös, että aina ei ole kuitenkaan kyse sukupuolesta, vaan ylipäättään poliisin toiminnasta. Sukupuoli ei takaa, että kohtaaminen onnistuu. Myös naispoliisin toiminta voi tutkimuksen mukaan aiheuttaa sen, että poliisin vaihtuminen, miespoliisiin koetaankin helpottavana.

Sukupuoli ja sen merkitys nousivat esiin kokemuksissa jo siinä, että ylipäättään sukupuoli mainittiin poliisin yhteydessä. Sukupuoli nousi esiin myös rikosnimikkeen yhteydessä, ajatuksena siitä, ottaako naispoliisi pelkän yrityksen rikoksena ja miespoliisi valpastuu vasta kun on kyseessä vakavampi rikos. Rikoksen vakavuuden ei saa antaa määrittää kohtamista (yritys vs. täytetty teko). Laki säättää yrityksestä ja monien rikosten osalta teko on rangaistava myös yrityksen osalta (Lappi-Seppälä ym. 2013, 180). Seksuaalirikosten osalta (RL luku 20) yritys on rangaistava kaikkien muiden tekojen osalta paitsi seksuaalisen ahdistelun osalta. Olipa kyseessä törkeä teko tai lievä, on poliisin suhtauduttava asiaan kaikella vakavuudella.

Aivotutkijoiden mukaan ihmisen aivoissa on peilisoluja. Nämä peilisolut reagoivat toisen ihmisen ennustettavaan tavoitteelliseen toimintaan valmistamalla myös havainnoinnin toimimaan samalla tavalla. Näin tapahtuu automaattisesti, kaikkien aistien tasolla, tiedostamatta ja ilman ponnistelua. Pelkän toiminnan lisäksi aistimme myös toisen ihmisen tunnetiloja ja reagoimme niihin. Siegelin mukaan hengitys, verenpaine ja sydämen lyöntitiheys voivat myötävärähtelyn myötä muuttua toisen ihmisen mukaisesti.

Kun ihmisaivot saavat ärsykeitä peilisoluilta, ne aktivoivat meissä samoja asioita kuin toisessa henkilössä, kuten tunteita, liikeitä, jopa aikeita. (Siegel 2015, 121–122.) Golemanin mukaan jokaisessa vuorovaikutustilanteessa on mukana tunneulottuvuus, joka on erittäin voimakas verrattuna muihin yksilön saamiin viesteihin kohtaamistilanteessa. Näin ollen tunteet ovat tarttuvia. (Goleman 2014, 53, 54.)

Tätä tutkimusta ajatellen, poliisi pystyy siis toiminnallaan laukaisemaan uhrissa tunteen tai voimistamaan tällä jo olevaa tunnetta. Kohtaamisen kokemuksista nousi esiin uhrin syyllistäminen, painostaminen ja tietyllä tapaa myös vähättely. Poliisin joutuminen tunteidensa yllättämäksi – pahimmillaan niiden viemäksi sekä niiden ilmentyminen kuultavalle voivat potentiaalisesti vaarantaa koko kuulustelun onnistumisen. Pelätessään ihminen ei kykene toimimaan yhtä hyvin, kuin turvallisessa mielentilassa, joten voidaan ajatella, että pelkäävän ihmisen kuuleminen ei välttämättä anna niin paljoa, kuin voisi ilman pelkotilaa.

Turvallisuuden tunteeseen voidaan vaikuttaa monella tapaa. Poliisin tulisi ilmaista myötuntoa ja auttaa sekä tukea uhria sekä vakuuttaa tälle, ettei ole hätää ja että kaikki tulee järjestymään. Poliisin on hyvä näyttäytyä asiantuntijana, oltava luottamusta herättävä, jämäkkä ja hyvin ymmärtäväinen. Jämäkkyys ja luottamusta herättävä ihminen luo turvallisuuden tunnetta, jota uhrin usein kaipaavat, koska perusturvallisuus on menetetty. Tutkimuksen mukaan poliisin on hyvä pahoitella tapahtunutta ja olla aavistuksen osaaottava, olla vähintäänkin neutraali. Jos tätä mietitään tarkemmin, poliisin tehtävä on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen eli teoreettisessa mielessä voidaan ajatella, että poliisi on epäonnistunut, jos tapahtuu rikos ja erityisesti jos se tapahtuu yleisellä paikalla. Poliisi voi siis pahoitella, että tällaista tapahtuu. Tämä osoittaa ymmärrystä ja empatiaa uhria kohtaan.

Nurmi jakaa traumatisoituneet primaaritraumatisoituneihin ja sekundaaritraumatisoituneihin (Nurmi 2006, 162). Ne, jotka ovat auttaneet onnettomuuden uhreja, kohdanneet järkyttäviä näkyjä tai intensiivisesti keskustelleet tapahtumassa mukana olleiden kanssa, altistuvat myös traumaattiselle tapahtumalle. (Violanti ym. 2009, 42–43, 48–49.) Kainulaisen tutkimuksessa myös poliisit itse pitivät tärkeänä kokemuksen tuomaa ammattitai-

toa ja tärkeinä ominaisuuksina tasapainoisuutta, rauhallisuutta ja pitkäjännitteisyyttä. Näiden lisäksi myös itsen suojaamista liialliselta henkiseltä kuormitukselta pidettiin tärkeänä ja se vaati tasapainoilua työn riittävän syvällisen hoitamisen sekä etäisyyden pitämisen välillä. (Kainulainen 2004, 43-45.)

On siis luonnollista, että myös poliisi itse voi joutua tunteen / tunteiden valtaan kohdattaessa uhrin. Poliisin tulee kuitenkin pyrkiä pitämään ammattimainen ote työssään, tietynasteinen tunteiden hallinta. Tulee pystyä pitämään omat henkilökohtaiset mielipiteensä ja tunteensa kurissa. Hallinnan kannalta keskeistä on tunnistaa tunteet sekä niiden vaikutus omaan kehoon. Tutkimuksen mukaan uhri voi kokea esimerkiksi poliisin käsien tärinän poliisin empaattisuutena, mutta toisaalta se voi myös vahvistaa uhrin kokemusta tapahtuman järkyttävyydestä. Poliisin hermostuminen tilanteessa voi myös voimistaa uhrin kokemaa syyllisyyden tunnetta. Toisaalta on luonnollista, että poliisi voi innostua alkuun luullessaan alkutietojen perusteella olevansa ”ison jutun” äärellä, mutta poliisin tulee pitää pokeri yllä myös tilanteessa, jossa kyseessä onkin pelkkä yritys. Tällaisessakaan tilanteessa ei voi antaa ”pettymyksen” näkyä ulospäin. Mikäli uhri huomaa tämän, voi hän tutkimuksen mukaan kokea olevansa vähempiarvoinen ihminen, johon kohdistunutta yritystä ei kannata edes tutkia. Tällainen vastuuttaminen on kohtuutonta. Sen sijaan uhrin oloa voidaan helpottaa ystävällisyydellä, inhimillisyydellä, sillä, että ymmärretään häpeää, eikä omilla toimilla tarpeettomasti lisätä syyllisyyttä.

Kohtaamisessa poliisin tunteet heijastuvat uhriin ja päinvastoin, mutta Golemanin mukaan tunteita tehokkaammin lähettäväksi henkilöksi määrittyy esimerkiksi ryhmissä usein se, jolla on eniten valtaa ja näin hän myös määrittää koko ryhmän henkisen tilan (Goleman 2014, 53, 54). Voidaanko näin ollen ajatella, että koska kuulemistilanteessa valta on poliisilla, että poliisin tunteilla on suuri merkitys? Jos, on poliisilla todellakin suuri valta vaikuttaa kohtaamisen onnistumiseen.

Tapa, jolla uhria puhutellaan voi vaikuttaa voimakkaasti uhrin kokemukseen kohtaamisen luonteesta. Tutkimuksen mukaan, mikäli mahdollista, poliisin tulee välttää tarpeetonta asioiden kyseenalaistamista. Ei pidä myöskään ottaa kantaa siihen, tehdäänkö rikosilmoitus, viedäänkö rikosasiaa eteenpäin, mikäli on tapahtunut rikos. Poliisin intres-

sien tulee olla rikoksen selvittämisessä ja tekijän kiinnisaamisessa, olipa kyseessä mikä rikosnimike tahansa. Esitutkintalain mukaan esitutkinta on aloitettava, kun esitutkintaviranomaiselle tulee ilmoitus rikoksesta tai on muuten syytä epäillä, että on tapahtunut rikos (ETL 3:3.1§). Tämä tulee poliisin pitää mielessään jokaisen asiakkaan kohdalla.

Mikäli rikosta ei poliisin mielestä ole tapahtunut, asioiden perusteellinen auki puhuminen lakiin vedoten voi olla paras ratkaisu. Uhrille tulee avoimesti tuoda esiin seikat, joiden perusteella poliisi ei koe, että kyseessä on rikos ja miksi asialle ei voida tehdä mitään. Olipa rikos tapahtunut tai ei, tutkimuksen mukaan poliisin ei tule lähteä puolustelemaan tekijää missään tilanteessa, sillä myös se voi aiheuttaa syyllistämisen ja syyllistymisen tunteen uhrissa. Poliisin ei tule myöskään ottaa kantaa syihin, miksi rikos on ehkä tapahtunut, kuten se, että uhri on hyvännäköinen tai uhri on ollut päihtynyt. Uhri voi kokea, että hän itse on ulkonäöllään tai päihtymyksellään oikeuttanut rikoksen.

Tutkimuksen mukaan syyllistäminen ja kyseenalaistaminen voivat aiheuttaa uhrissa hyvin voimakkaita tunteita, jopa menneen ja nykyhetken sekoittumista toisiinsa, joka aiheuttaa hulluksi tulemisen pelkoa tai lievempänä, ettei uhri uskalla tuoda julki ajatuksiaan tapahtuneesta. Levinen mukaan hulluksi tulemisen pelko on yksi traumaoire (Levine 2008, 158-162). Se että todellisuus alkaa hämärtyä tai että uhri pelkää olevansa hullu, ei tuo mitään hyvää kuulusteluun.

Tutkimuksen mukaan myös samojen asioiden kysyminen moneen kertaan voi uhrista tuntua kertomuksen kyseenalaistamiselta. Joskus näin joudutaan kuitenkin tekemään ja erityisesti silloin on tärkeää avata syy, miksi kysymys toistetaan. Turhaan kysymystä ei kannata toistaa, sillä kokemusten mukaan uhri voi kokea tulleen aliarvioituksi. Myös tivaaminen ajankohdan varmuudesta tai siitä muistiko uhri kaiken oikein tai oliko varma, että kaikki tapahtui juuri kerrotulla tavalla voi aiheuttaa uhrissa tunteen, ettei häntä uskota. Näihin kysymyksiin on sijoittuneena sanoja, jotka voivat syyllistää ja aiheuttaa uhrin syyllistymistä. Myös kommentti, että eikö uhri tajunnut, kuinka epätodelliselta tapaus kuulostaa tai toteamus siitä, ettei tällä paikkakunnalla voi tapahtua tällaista rikosta, on turha ja aiheuttaa kokemuksen mukaan tunteen siitä, että tapahtuma kyseenalaistetaan.

Tutkimuksesta ilmeni, että uhrille on merkittävää saada kokemus, että häntä uskotaan, huolimatta siitä, mitä, miten ja missä rikos on tapahtunut. RAP -Raiskatun akuuttiapu opas ohjeistaa, että kun uhri saapuu hakemaan apua, hän yleensä kärsii traumaattisen tilanteen jälkireaktiosta. Mitä ilmeisimmin uhri on shokkivaiheessa, joka kestää joitakin tunteja tai päiviä tapahtuman jälkeen. Tuossa tilassa olevalle ihmiselle tulee pyrkiä perustelemaan kaikki tarvittavat toimenpiteet. (RAP I 2017, 4.)

Poliisin olisi näin ollen hyvä perustella omaa toimintaansa ja avata sitä, miksi tekee mitä tai miksi jättää jotain tekemättä. Tämä on omiaan lisäämään avoimuutta asianosaisiin nähden. Kuulusteltavaa on hyvä valmistaa kuulustelun alussa siihen, että joiltain osin hänen kertomustaan joudutaan mahdollisesti kyseenalaistamaan tai poliisin kysymykset voivat tuntua siltä, että hänen kertomustaan kyseenalaistetaan. On hyvä selittää, että poliisi joutuu kuulemisessa kysymään ikäviä ja hyvin tarkkoja kysymyksiä. Poliisin on hyvä myös kertoa, miksi hän kysyy mitään. Poliisin ei tulisi myöskään syyllistää uhria siitä, ettei tutkinta etene tai tuoda esiin, kuinka paljosta on luopunut tutkinnan vuoksi, sillä se voi aiheuttaa syyllistymisen tunteen uhrissa.

On myös aiheellista pohtia Kainulaisen tutkimuksessa ilmenneitä seikkoja siitä, että uhrin mielentila itsessään voi aiheuttaa, että kuulustelu koetaan syyllistävänä ja että yksityiskohtaiset kysymykset voidaan kokea viestinä siitä, ettei uhria uskota (Kainulainen 2004, 81, 82). Uhrin oma mielentila saattaa siis aiheuttaa itsessään jo syyllistymisen tunteen eli täysin se ei ole välttämättä poliisin toiminnasta kiinni. Uhrin mielentila on tästä syystä tiedostettava, eikä sen vakuuttamista, että uhria uskotaan, voi olla liikaa. Poliisi voi kuulemisen jälkeen kysyä, että eihän uhrilla jäänyt kuva, että häntä olisi syyllistetty tai painostettu, mutta tämän tehosteeksi olisi hyvä myös selittää miksi mitään on kysytty tai sanottu. Muuten nämäkin sanat voidaan tulkita toisin.

Tutkimuksen mukaan, minkäänlainen uhrin painostaminen tai pakottaminen ei paranna kuulustelun tuloksia. Lisäksi esitutkintalaissa 7:5 §:ssä (L 2011/805) säädetään, että kuulustelussa lausumaa ei saa pyrkiä ohjaamaan määrättyyn suuntaan uhkaamalla tai pakolla. On yleisesti tiedossa oleva seikka, että stressitason kohoaminen heikentää ky-

kyä loogiseen ajatteluun asioiden muistamiseen. Lisäksi Fox ja Careyn mukaan uhri on jo seksuaalirikoksen tapahtuessa kokenut tahdonvastaisen kokemuksen eli pakottamista. Uhrin heidän mukaansa toivovat, ettei heidän enää tarvitse kokea mitään vasten omaa tahtoaan. (Fox & Carey 1999, 193, 194.) Myös Herman muistuttaa, että seksuaalinen väkivalta vahingoittaa kehon lisäksi ihmisen kokemusta autonomiasta omaan kehoonsa. Fyysinen väkivalta, kohdistuessaan intiimeille alueille, saa uhrin kokemaan, ettei tämä pysty kontrolloimaan omaa kehoaan tai itseään suhteessa muihin. (Herman 1992, 52-53.) Tutkimuksen mukaan poliisin tulisi osata houkutella uhri puhumaan tai osallistumaan erilaisiin asianomistajan osallistumista edellyttäviin esitutkintatoimiin, ilman kokemusta pakosta. Näitä toimia voi olla esimerkiksi rekonstruktio, tekijän tunnistaminen ja lääkärintarkastus.

Asiallisuus, joka tutkimuksessa nousi esiin, tuo kohtaamiseen tietynlaista jämäkkyyttä siitä, että asiat otetaan hoitaakseen, mutta myös neutraaliutta. Tutkimuksessa asiallisuus oli läsnä monessa asiassa, niin poliisin olemuksessa, käytöksessä, asenteessa, äänensävyssä, suhtautumisessa jne. Poliisin tulisi olla asiallinen niin äänensävyltään kuin olemukseltaan, käyttäytyä asiallisesti ja suhtautua kuultavaan asiallisesti. Asiallisuus on tutkimuksen mukaan sitä, että olemus ja äänensävy kertovat, että asia otetaan hoitaakseen ja asiassa autetaan eteenpäin, asiallisuus ei sisällä painostusta, eikä johdattelua. Jotta puhe on asiallista, äänensävy on oltava vähintään neutraali, ei lässyttävä, eikä poliisin tule naureskella päällepäin. Mikäli poliisi kohtelee uhria kuten vertaistaan, astuu kuvaan myös kunnioittaminen. Kunnioittava kohtaaminen on omiaan edesauttamaan kuulustelua ja esitutkintaa. Seksuaalinen väkivalta on ihmisen koko persoonaan syvästi vaikuttava kokemus, joka edellyttää auttajalta hienotunteisuutta ja asiallisuutta (RAP I 2017, 4).

Tutkimuksen mukaan poliisin on hyvä olla lempeä ja kunnioittava, ystävällinen ja huomaavainen. Poliisin on hyvä lohduttaa uhria esim. tilanteessa, jossa tämä kokee, ettei pysty jatkamaan. Poliisin on hyvä kannustaa, kehua ja rauhoitella uhrin ahdistuttua. Poliisin ei tulisi aliarvioida uhrin puhetta. Poliisin tulee muistuttaa, että syy ei ole uhrissa. Tutkimuksen mukaan poliisin rauhallisuus ja rauhoittava olemus sekä luottamusta herättävä puhe oli osana luomassa onnistunutta kohtaamista. Luottamuksen herättäminen on

olennaisen tärkeää, sillä traumaattinen kokemus aiheuttaa vaurioita monella ihmisyyden tasolla ja sen myötä luottamus muihin ihmisiin katoaa. Ihmisen perusturvallisuus järkyty, tuhoutuu. Ihmissuhteiden vaurioituminen on suora seuraus traumaattisesta kokemuksesta. (Herman 1992, 51–56.) Poliisin olisikin hyvä pyrkiä rakentamaan kaikin mahdollisin keinoin luottamusta ja ymmärtää, ettei uhri kykene välttämättä näkemään edes poliisia luottamuksen arvoisena. Luottamuksen ja turvallisuuden tunteen rakentaminen vaativat niin ikään aikaa.

Tutkimuksen mukaan poliisin ei ole hyvä olla myöskään rutiininomainen tai ilmeetön, ei tule puhua töykeästi, halveksuen, ihmetellen, kummeksuen, ulkokohtaisesti tai asiattomasti. Ei myöskään saa olla ilkeä tai tyly, sillä tutkimuksessa tylyys sai uhrin kokemaan itsensä hölmöksi ja aliarvostetuksi. Sen sijaan poliisin on hyvä osoittaa ymmärrystä ja empatiaa uhria kohtaan ja ymmärrystä sitä kohtaan millaista väkivaltaa uhri on kokenut. Muilta ihmisiltä saatava ymmärrys myös mahdollistaa toipumista, kun taas kielteinen tai vihamielinen reagointi voi pahentaa traumaa (Herman 1992, 56, 61; Saari 2001, 60–64 ja Levine 2008, 158–162). Tutkimuksessa nousikin esiin myös, että poliisin tulisi olla ymmärtäväinen, auttaa kuulustelutilanteessa ja osoittaa empaattisuutta ja huomioida uhri kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksessa kävi ilmi, että juuri poliisin empaattisen ja uhria kokonaisvaltaisesti huomioivan suhtautumisen ansiosta uhri kykenee tarvittaviin toimiin esitutinnan etenemiseksi. Poliisin tulee vakuuttaa uhria siitä, että tapahtuma ei ollut tämän syy, sillä tutkimuksen mukaan syyttömyyden tultua vakuutetuksi myös häpeä alkaa pikkuhiljaa hälvetä. Pelkkä sanallinen vakuuttelu ei ole kuitenkaan riittävää, vakuuttamisen tulee näkyä myös elekielessä. Poliisin on hyvä vakuuttaa uhria myös siitä, että tämä on toiminut oikein kertoessaan tapahtuneesta.

Yhteydenpitoon liittyvät seikat vaikuttivat myös uhrien kokemuksissa. Yhteydenpidossa puolen vuoden väli koettiin pitkäksi ajaksi poliisin yhteydenpidon välillä. Toisaalta esiin nousi myös uhrin osallistaminen tutkinnassa. Poliisi voi antaa uhrin valita itselleen mahdollisimman sopiva aika yhteydenpidolle ja kysyä, kuinka uhri haluaa olla jatkossa yhteydessä. Kun kysytään uhrin mielipidettä asiaan, vaikkapa vain siinä, kuinka tämä haluaa yhteydenpidon jatkuvan, hän saa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Hän saa mahdollisuuden kokea tietyllä tapaa osallisuutta itseään koskevan asian hoitoon. Tällä

tavoin voidaan ehkä vaikuttaa myös irtikytkeytymisen kokemuksesta, siitä, että kokee vieraantumista ja ulkopuolisuutta omassa asioiden hoidossaan (Herman 1992, 51–56; Newman ym. 1997, 197–214.) Sillä, että saa edes pienissä määrin vaikuttaa omiin asioihin, voi auttaa uhria kytkemään itseään takaisin muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Kun alkaa kokea, ettei ole irrallinen muista, voi olla, että asioiden hoito saa merkitystä sitäkin kautta, että asian eteenpäin meneminen on muidenkin kannalta eduksi.

Uhrin mahdollisuudella antaa oma panoksensa tutkinnalle oli merkitystä uhrille. Sillä, että poliisi antaa positiivista palautetta uhrin ponnistuksista, vaikka siitä, että pyrkii edistämään omalta osaltaan tutkintaa, on merkitystä. Uhri voi saada kokemuksen, että hän voi vaikuttaa asioihin. Seksuaalinen väkivalta kun yleensä tuhoaa uhrin kokemuksen siitä, että itse pystyy asioihin vaikuttamaan ja tuo tilalle avuttomuuden ja kykenemättömyyden tunteen. Tietyllä tapaa ”Me henkeä” on hyvä myös nostattaa, sillä silloin uhri kokee, ettei ole yksin asian kanssa ja että poliisilla on samat intressit kuin hänellä. Näin motivaatio jaksamiseen ja toimimiseen tutkinnan etenemiseksi mitä ilmeisimmin nousee ja se voi edesauttaa myös tutkintaa.

Tutkimuksesta kävi ilmi myös se, että kuulustelutila vaikuttaa myös kokemuksen luonteeseen. Koska kuulustelutilanne itsessään koettiin ahdistavaksi, tilan on tärkeää olla rauhallinen, jossa ei ole häiritseviä tekijöitä kuten valokuvia tai muita ihmisiä ei tule yhtäkkiä uhrin tietämättä tilaan. Kuulemistilanne tulee saada mahdollisimman rauhalliseksi ja kiireettömäksi, tunnelma henkimään inhimillisyyttä ja lohtua. Ajan antamisella kuulemisessa luodaan kuvaa kiireettömyydestä. Se että kuulustelun alkuun saa kertoa asiat omaan tahtiin on hyvä käytäntö myös uhrin kannalta. Poliisin on siis hyvä kuunnella uhrin kertomus tapahtuneesta, kirjoittaa muistiinpanoja ja odottaa rauhassa ja antaa puhua siinä tahdissa, kun se uhrista on sopiva. Taukoja on poliisin hyvä ehdottaa sopiviin väleihin, kuten esimerkiksi omin sanoin kertomisen jälkeen ja vasta sen jälkeen mennä tarkentaviin kysymyksiin. Poliisin kannattaa myös antaa uhrille aikaa rauhoittua ja aikaa lukea poliisin kirjoittama kuvaus tapahtuneesta. Myös esitutkintalaissa 7:5 §:n (L 2011/805) ensimmäisessä lauseessa todetaan, että ”*kuulusteltavaa on kohdeltava rauhallisesti ja asiallisesti*”.

Poliisi voi myös omalla ulkoisella olemuksellaan vaikuttaa uhriin ja sitä kautta kuulustelun kulkuun. Tutkimuksen mukaan poliisin virkapuku ei aina näytä tuovan turvallisuuden tunnetta. Koettiin nimittäin, että poliisin pukeutuminen siviilipukuun auttoi turvallisuuden tunteen saamisessa. Virkapuku aiheuttaa usein auktoriteettiaseman, joten voiko ajatella, että uhrin on helpompi puhua siviilipukuiselle poliisille, koska hän on vaatetuksensa perusteella ikään kuin samalla tasolla, tasavertainen? Tuttuus tuo tietyllä tavalla myös turvaa. Tutulle poliisille katsottiin voivan puhua helpommin kuin vieraille, vaikka kyseessä olisikin miespoliisi. Tutkimuksessa koettiin hyväksi, että poliisi esittelee itsensä ja malttaa kysellä muutaman kysymyksen perheeseen, kouluun tms. liittyen, ennen kuin menee itse asiaan. Niin ikään tutkijan pysyminen samana koettiin hyväksi. Seksuaalinen väkivalta ei ole myöskään helppo aihe puhua, eikä tapahtumaa välttämättä haluta tai jakseta kertoa montaa kertaa eri henkilöille. Tapahtuma ja siitä kertominen nostaa paljon tunteita kuten häpeää ja syyllisyyttä. Olisiko toiveessa siitä, että tutkija pysyy samana kyse myös siitä, että mahdollisimman harva tietäisi asiasta tai että ylipääntään tunteiden nousu koetaan niin hankalaksi, että sitä pyritään välttämään?

Kuulemisesta itsestään nousi tutkimuksessa esiin seikkoja, joihin on hyvä kiinnittää huomiota. Uhria kuullessaan on tärkeää jo heti kohtaamisen alkuun tehdä selväksi kohtaamisen luonne, eli onko kysymys kuulustelusta, vapaamuotoisesta keskustelusta, alustavasta puhuttelusta, rikosilmoituksen kirjaamisesta. Lisäksi on tärkeää kertoa, laaditaanko tilaisuudesta jokin dokumentti; rikosilmoitus, kuulustelupöytäkirja, muistiinpanoja. Poliisin ei pitäisi luottaa omaan muistiinsa tai intuitioonsa. Tässä nousee esiin kirjaamisen tärkeys. Kun poliisi kirjaa kohtaamisessa asioita ylös, uhri näkee konkreettisesti, että asiat kirjataan kaikilta osin ylös, myös siltä osin, mistä tiedot ovat peräisin, eikä luoteta pelkkään muistiin. Kuultavalle tulisi tavalla tai toisella tarjota mahdollisuus tarkastaa se, mitä tilaisuudesta on kirjattu, jotta välttyään virheiltä tai väärin ymmärrykseltä. Lisäksi tarkistusmahdollisuus on omiaan lisäämään avoimuutta ja näin luottamusta poliisin ja kuultavan välille.

Esitutkintalaki määrittää kuulustelusta laadittavia dokumentteja (L 2011/805). Esitutkintapöytäkirjan yksi olennaisimmista osista on esitutkinnassa kuulusteluista laadittu kuulustelupöytäkirja, joka pääasiassa kirjataan kuulustelun aikana ja tarkistetaan heti

kuulustelujen päätyttyä. (ETL 9:1–6 §) Kuulustelutilanteessa käydään yksityiskohtaisesti läpi tekoon liittyvät taustatiedot, teko ja teko-olosuhteet, kaikki merkitään ylös kuulustelupöytäkirjaan. Kuulustelupöytäkirjaan merkitään ylös myös kuulustelussa läsnäolleet henkilöt sekä kuulustelun kulkua selventävät seikat. (Kainulainen 2004, 62, 63.)

Se, että tutkimuksessa koettiin, ettei uhri voinut saada varmuutta oliko hänet ymmärretty oikein tai korjata väärinymmärrykset, osoittaa ettei uhri ole tullut kuulluksi tai asioita ei ole puhuttu tarpeeksi auki. Seikkula ja Arnkill toteavat, että kohtaamisen voidaan katsoa onnistuneen, mikäli yksilö on tullut kuulluksi. Kuulluksi tulemiseen liittyy olennaisesti myös se, että yksilö saa vastauksen puheeseensa ja hänen mielipiteistään ollaan kiinnostuneita. (Seikkula & Arnkill 2005, 93, 106.)

Poliisin on siis hyvä kuulla uhria ja jotta voi kuulla, tulee antaa myös puheenvuoro. Kuulluksi tuleminen määrittyy Bohart ym. (2002, 99–102.) mukaan siten, että asiakkaan voidaan nähdä tulleen kuulluksi, jos vastapuoli on empaattinen ja on huomionut toiminnassaan asiakkaan odotukset. Jotta uhri voi kokea tulleensa kuulluksi on hänen ja poliisin välille synnyttävä yhteys, jossa ovat läsnä tasavertainen ihmisyyys ja kunnioitus, avoimuus ja toisen ihmisen arvostus. Uhrin tulee siis kokea, että häntä on kuultu ja hänen asioistaan ollaan kiinnostuneita, poliisi on empaattinen ja huomioi uhrin odotukset. (Mattila 2007, 11–48, Bohart ym. 2002, 99–102, Seikkula ja Arnkill 2005, 93, 106.)

Kuulustelusta kirjattu kuulustelupöytäkirja on annettava kuulustellulle tarkistettavaksi ja allekirjoitettavaksi välittömästi kuulustelujen päätyttyä. Hän voi tarvittaessa täydentää ja korjata kertomustaan. Eikä kuulustelupöytäkirjaa saa enää muuttaa sen jälkeen, kun se on tarkastettu ja pyydetty korjaukset ja lisäykset on tehty. (ETL 9:2 §.) Esitutinnan oikeellisuuden varmistamisen lisäksi tämä tukee uhrin varmuutta oikeinymmärryksestä ja kokemusta siitä, että on voinut vaikuttaa kirjattuihin asioihin.

Sen lisäksi, että uhri kokee tulleensa kuulluksi, hänen on tultava myös nähdyksi. Tutkimuksesta ilmeni, että kun uhri kokee, että poliisi on häntä varten, on hänen helpompaa ottaa yhteyttä ja puhua. Siksi poliisin on hyvä huomioda uhri tämän läsnä ollessa, eikä käyttäytyä kuten häntä ei olisi. Tämä tapahtuu ottamalla katsekontaktin ja puhuttelemal-

la häntä itseään, ei pelkästään hänen seurassaan olevia ihmisiä. Tutkimuksessa se, että ei katsota päin tai pälyillään seiniä, aiheutti tunteen, että on häpeällinen, likainen ja leimattu. Koettiin myös, että kosketus olkapäälle ja se, että samassa yhteydessä toivottaa voimia, osoittaa poliisin nähneen uhrin hänenä itsenään, ei pelkkänä raiskattuna, uhrina. Tämä osoittaa poliisin taholta myös ymmärrystä ja empatiaa. Toisaalta koettiin myös, että poliisin on hyvä suojata uhria esimerkiksi ulkopuolisten katseilta esimerkiksi mentäessä lääkärintarkastukseen.

Tutkimuksessa koettiin kuulemisen mukailevan syytetyn tarinaa ja poliisin koettiin olevan johdateltavissa tekijän taholta. Kuulustelun runko kannattaa miettiä tarkoin, samoin se kuinka kysymykset esitetään sekä selittää, että tiettyjä asioita täytyy kysyä, jotta oikea tapahtumien kulku voidaan varmistaa. Uhri saattaa pelätä poliisin uskovan ennemmin epäiltyä, kuin uhria, jolloin olisi vaara, että uhrin asema heikentyisi epäillyn asemaan nähden. Uhrit myös toivoivat poliisilta yleisesti tahtoa uhrin aseman parantamiseen sekä esitutinnan nopeampaan toteutumiseen, sillä ajateltiin, että ennen esitutinnan päättämistä ei pystytä hautaamaan ikäviä kokemuksia.

Oikeustieteellisessä keskustelussa painottuu epäillyn asema ja se näkyy nykyisestä lainsäädännöstä sekä heijastuu prosesseihin. Asianomistajan aseman turvaaminen voi helposti unohtua, eikä sen korostamisesta ole haittaa. Tähän on tullut jo merkittäviä parannuksia esitutkintalain uudistusten myötä, joka muun muassa huomioi asianomistajan suojelun tarpeen kartoittamisen. ETL 11:9a §:ssä (L 2016/10) säädetään asianomistajan henkilökohtaisesta arvioimisesta. Sen mukaan on muun muassa arvioitava, onko asianomistaja asiaa esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä käsiteltäessä erityisen suojelun tarpeessa. Lisäksi pykälä mahdollistaa asianomistajan kuulemisen todistelutarkoituksessa niin, että hän ei tarvitse olla läsnä asian oikeuskäsittelyssä. Lisäksi siihen sisältyy mahdollisuus asianomistajan tietojen välittämisestä Rikosuhripäivystykseen. Suojeluntarpeen arvioinnin toteutukseen suhteen. On tärkeää selventää asianomistajalle, että kartoituksen alla on lähinnä rikosprosessin kulkuun liittyviä keinoja, joiden avulla voidaan lähinnä helpottaa asianomistajana oloa prosessin osalta (Kumpuniemi 2017, 46). Sen sijaan asianomistajan aseman parantaminen esitutinnan ja koko rikosprosessiin nopeuttamalla vaatii lisää resursseja.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että kuulustelun kysymysten on hyvä olla helposti ymmärrettäviä ja lyhyitä. Poliisin tulee myös pitäytyä tosiasioissa, faktoissa, ja asiat on hyvä perustella lain kannalta aina kun mahdollista. Haasteellisiin kysymyksiin, kuten ”Miksi” -alkuisiin kysymyksiin toivottiin vastausaikaa. Uhrin kokemus jaksamisesta on otettava huomioon ja varattava uhrille riittävästi hengähdystaukoja ja aikaa. Kuulusteluajan toivottiin olevan lyhyempi eritoten, jos tapahtumasta on vähän aikaa. Fox ja Carey tähdensivät, että uhri tarvitsee aikaa ja tilaa asian käsittelyyn (Fox & Carey 1999, 195, 1966). Aika saattaa tarkoittaa poliisin päivittäistä työtä ajatellen käytännössä lisää resursseja.

Tutkimuksessa ilmeni, että poliisin on hyvä puhua suoraan tulevista rikokseen liittyvistä toimenpiteistä ja varmistaa, että uhri tiedostaa mitä esitutkintaprosessissa on tapahtumassa. Lisäksi on syytä opastaa uhria prosessin suhteen, myös siltä osin, että miten kannattaa toimia, jos esitutkinta keskeytetään, eikä asia syystä tai toisesta etene syyttäjälle tai jos syyttäjä tekee asiassa syyttämättä jättämispäätöksen. Esitutkintaprosessiin liittyen uhria on informoitava myös materiaaleista, jotka voivat päätyä rikoksesta epäillyn käsiin eli esitutkinta-aineiston asianosaisjulkisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Epävarmuus ja yllättävät käännteet, joihin ei ole osattu varautua, luovat pelkoa ja turvattomuutta.

Uhrille tulisi myös kertoa, jos on tiedossa, että poliisissa toimii rikoksesta epäillyn tuttuja ja ystäviä. On uhrille hyvä kertoa, että rikosta tutkitaan aina objektiivisesti, eikä esitutkintaan osallistu sellaisia henkilöitä, jotka ovat liian läheisissä tekemisissä epäillyn kanssa. Vaikka laki ei suoraan velvoittaisikaan, niin mahdollisuuksien mukaan, tällaisissa tilanteissa, olisi ”hygieniasyistä” kyseisten poliisien hyvä jäävätä itsensä tutkinnasta.

Tutkimuksessa mahdollinen poliisin kohtaaminen jälkeenpäin koettiin ahdistavana, joten tämä on hyvä ottaa puheeksi jo esitutkinnan aikana. Tältä osin uhrin ahdistusta voidaan helpottaa, yksinkertaisesti kertomalla uhrille, että hän voi itse päättää tervehtiikö tämä poliisia myöhemmin, jos törmää tähän kadulla.

Tutkimus osoitti, että poliisin on hyvä olla tietoinen traumasta sen verran, että toipuminen voi kestää pitkäänkin ja siitä olisi perusteltua kertoa myös uhrille. Hänelle se ei välttämättä ole itsestään selvää ja uhri saattaa olla siksi hakeutumatta hoidon piiriin. Uhri mitä ilmeisimmin tarvitsee tukea. On ihan asiallista esittää kysymys, onko uhri saanut tukea tai opastaa tuen piiriin. Tilanne ja äänensävy kannattaa kuitenkin myös tässä valita tarkoin, sillä jos kysyy ns. väärällä hetkellä, *onko uhri saanut hoitoa*, voi uhri tulkita kysymyksen vihjaukseksi siitä, että poliisi näkee uhrin mieleltään järkkyneeksi, negatiivisessa mielessä hoidon tarpeessa olevaksi. Tämä vaatii poliisilta pelisilmää.

Avun hakeminen ei ole yksiselitteistä eikä aina helppoa ja tutkimuksessa koettiin, että poliisin on tärkeä ohjata tuen, kriisiavun ja terapian piiriin. Myös esitteitä mahdollisista tuista on hyvä olla ja mahdollisimman monesta eri tahosta, sillä on hyvä, että uhrilla on tiedossaan useampia vaihtoehtoja tuen saantiin, jos jokin niistä ei onnistu. Kainulaisen mukaan poliisin työskentelyssä seksuaalisrikoksen ollessa kyseessä, korostuu erityisesti kuulustelutaitojen merkitys, sensitiivisyys, luottamuksen saavuttaminen ja kohteliaisuus. Myös hän on sitä mieltä, että poliisin tulee esitutkinnan yhteydessä antaa uhreille tietoa saatavilla olevista kriisipalveluista, ohjata palveluiden piiriin. (Kainulainen 2004, 62-68.) Tutkimuksessa koettiin positiiviseksi se, että ohjataan keskustelemaan tarvittaessa myös muiden asiantuntijoiden kanssa, kuten hypnoosi asiantuntijan kanssa.

6.4 Kohtaamiseen liittyvä koulutus poliisikoulun opetussuunnitelman sisällöissä ja opetuksen määrä

Tutkimuksessa tarkasteltiin kahta poliisikoulun opetussuunnitelmaa. Koska kohtaamisista saadut kokemukset sijoittuivat vanhan opetussuunnitelman ajalle, tutkimuksessa analysoitiin vuonna 2012 hyväksyttyä opetussuunnitelman sisältöä. Opetusta kuitenkin kehitettiin vastikään eteenpäin ja opetussuunnitelma uusittiin, joten tarkasteltavaksi otettiin myös tämän hetken voimassa oleva opetussuunnitelma eli vuoden 2016 Poliisi-ammattikorkean opetussuunnitelma. Näin saatiin hyvä kuva koulutuksesta, jonka kohtaamisessa mukana olleet poliisit ovat saaneet ja myös kuva nykytilasta.

6.4.1 Poliisikoulun opetussuunnitelma 2012

Poliisikoulutuksen perusopinnot on jaettu teema-alueittain seitsemään jaksoon ja sen lisäksi ohjattuun harjoitteluun. Opintojaksot ja laajuus olivat seuraavat:

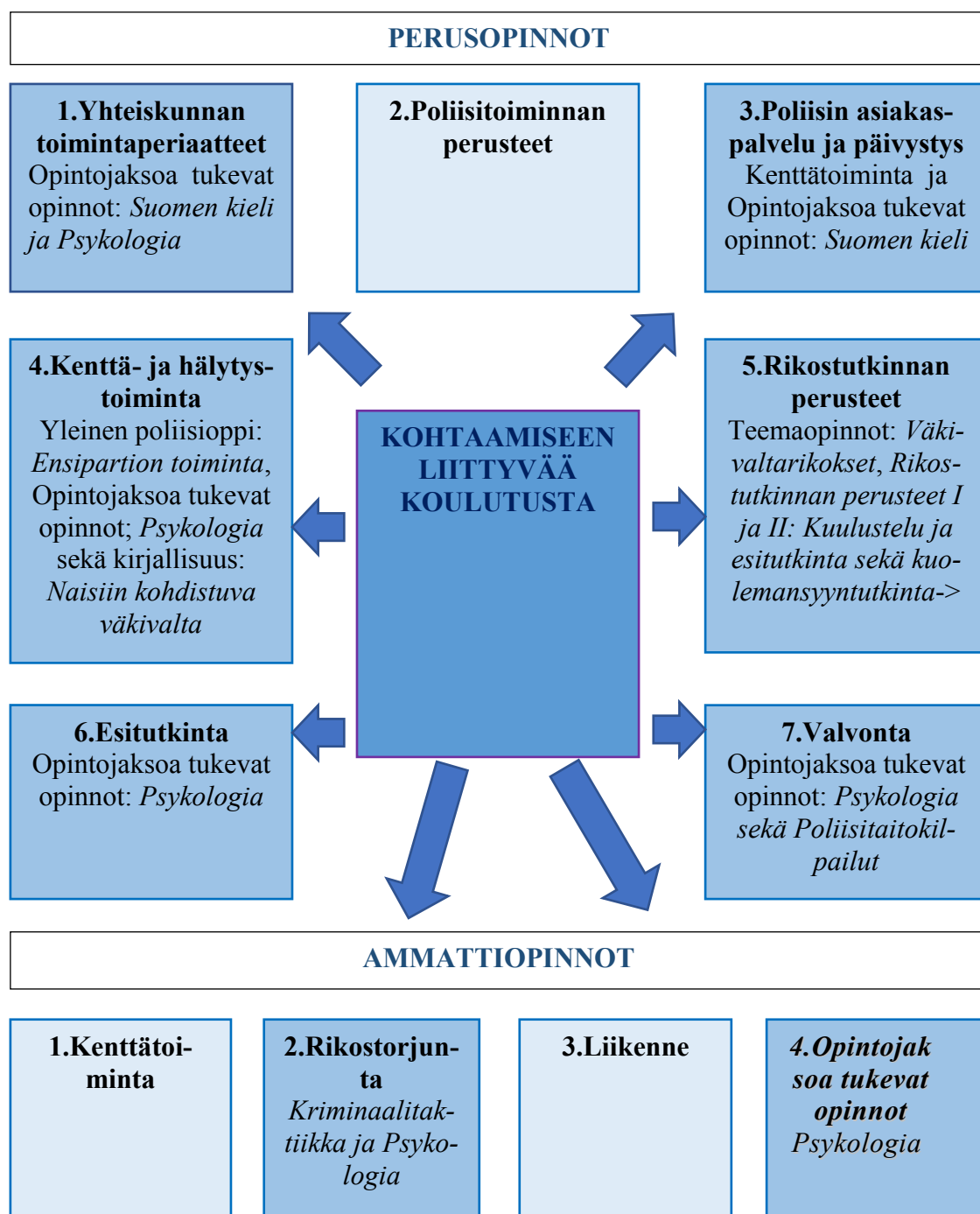
1. Yhteiskunnan toimintaperiaatteet 9op
2. Poliisitoiminnan perusteet 9op
3. Poliisin asiakaspalvelu ja päivystys 9op
4. Kenttä- ja hälytystoiminta 9op
5. Rikostutkinnan perusteet 9op
6. Esitutkinta 9op
7. Valvonta 9op

Sekä lisäksi etäopintoja 2op ja ohjattu työharjoittelujakso 30op.

Ammattiopinnot olivat 70op laajuiset ja niihin kuului 6-7,5 kuukauden mittainen kenttätyöjakso ja päättötyö. Ammattiopinnot jakautuvat seuraaviin jaksoihin (Poliisikoulu 2012, 116-135.).

1. kenttätöiminta 7op,
2. rikostorjunta 7op
3. liikenne 4op

Opintojaksot jakautuvat kuuteen osa-alueeseen, jotka ovat kenttätöiminta, voimankäyttö, viesti- ja tietojärjestelmät, rikostorjunta, liikenne ja ajokoulutus sekä opintojaksoja tukevat opinnot. Opintoihin kuuluu lisäksi ohjattu työharjoittelu ja päättötyö, jotka voivat sisältää kohtaamiseen liittyvää koulutusta, riippuen siitä, missä harjoittelun suorittaa tai mistä aiheesta lopputyönsä tekee. (Poliisikoulu 2012, 22.)

Kuvio 3. Kohtaamiseen liittyvä koulutus vuoden 2012 opetussuunnitelmassa.

Aineistonanalyysissä käytiin opetussuunnitelma läpi opintojakso opintojaksolta. Oheiseen kuvioon on kuvattu poliisin tutkintokoulutuksen opintojaksot niin perusopinnoista kuin ammattiopinnoistakin. Kuviossa ne opintojaksot, jotka ovat sisältäneet kohtaamiseen liittyvää koulutusta on osoitettu sekä tummemman sinisen sävyllä, että nuolella.

Lisäksi opintojakson nimen alle on kirjattu, mikä osa jaksosta on sisältänyt kohtaamiseen liittyvää koulutusta. Ohjattu työharjoittelu ja päättötyö on kuvioista jätetty pois, sillä niiden sisältämästä kohtaamisen kouluttamisesta ei voida tietää.

Ensimmäinen jakso oli *yhteiskunnan toimintaperiaatteet, 9op*, joka jakautuu seuraaviin osa-alueisiin: orientoivat opinnot 1,5 op, kenttätoiminta 3,5op, viesti- ja tietojärjestelmät 1op, rikostorjunta 0,5op, liikenne- ja ajokoulutus -op, opintojaksoa tukevat opinnot 2,5 op. (Poliisikoulu 2012, 25-34.) Jaksoon sisältyi Opintojaksoa tukevat opinnot, jotka olivat laajuudeltaan 2,5op. Tämä jakaantui niin ikään osiin: Tiedonhaku, Ajokoulutus, Johdantoa oikeustieteellisiin aineisiin, eli oikeusinformatiikkaa, Ruotsin kieli, Suomen kieli sekä psykologia. Suomen kielen sisällöissä mainitaan yhtenä osaamistavoitteena, että opiskelija osaa *selittää kuuntelemisen, puhumisen ja kirjoittamisen tärkeyden poliisin työssä*. Tässä on liittymäpintaa sensitiiviseen kohtaamiseen. Psykologiaa, jossa käsiteltiin ryhmä- ja työyhteisöpsykologian, asiakasryhmien, stressin ja sen hallinnan sekä kriminologian lisäksi *mielenterveyttä*, vaikkakin hyvän mielenterveyden kriteerien näkökulmasta. Mielenterveys voidaan katsoa liittyvän uhrin kohtaamiseen. Tätä opintopisteiden jakautumista ei ole opetussuunnitelmassa yksilöity. (Poliisikoulu 2012, 35-37.) Voidaan katsoa, että kaikkienensa kohtaamiseen liittyvää koulutusta löytyi tältä jaksolta maksimissaan 1op.

Toinen jakso, *poliisitoiminnan perusteet 9op*, ei sisältänyt opetussuunnitelman sisältöjen perusteella kohtaamiseen liittyvää koulutusta. Se keskittyi poliisin tehtäviin, toimivaltajärjestelmään, toimivaltuuksiin ja keinohierarkiaan, koodistoihin sekä henkilön tarkastamisiin, liikunnan, voimankäytön, tietojärjestelmien ja juridiikan lisäksi. (Poliisikoulu 2012, 38-47.)

Kolmas jakso *Poliisin asiakaspalvelu ja päivytytys, 9op*, jakautui seuraaviin osioihin: Kenttätoiminta 3op, voimankäyttö 0,5op, viesti- ja tietojärjestelmät 2op, rikostorjunta 0,5op, liikenne- ja ajokoulutus 0,5op sekä opintojaksoa tukevat opinnot 2,5op. Kohtaamiseen liittyviä opintoja löytyi jonkin verran. Kenttätoimintaosio, perehdyttää päihtyneisiin ja kiinniotettuihin liittyviin toimenpiteisiin, mutta myös *asiakaspalveluun* ja hyvän hallinnon periaatteisiin. Tässä jälkimmäinen osio voidaan katsoa liittyvän kohtaa-

miseen. Opintojaksoa tukevissa opinnoissa, suomen kielen osio keskittyi *vuorovaikutustaitoihin* ja sen toisena tavoitteena mainittiin, että opiskelija *hallitsee riittävät vuorovaikutustaidot vieraan ihmisen kanssa*. Opintojaksoa tukevat opinnot jakautuvat neljään eri osa-alueeseen ja nämä neljä osiota näyttäisivät jakautuvan sisältöjen ja vaadittavien suoritusten laajuuksien osalta hyvin tasaisesti. (Poliisikoulu 2012, 48-60.) Opintopisteitä kohtaamiseen liittyen koko jaksolta voidaan laskea tulevaksi kenttätöiminto-osion asiakaspalvelusta 1,5op ja vuorovaikutuksen kautta n. 0,6op, eli kaikkina n. 2,1op.

Neljäs jakso, *Kenttä- ja hälytystöiminta*, 9op, jakautui seuraaviin jaksoihin: Kenttätöiminta 2,5op, voimankäyttö 3op, viesti- ja tietöjärjestelmät 0,5, rikostorjunta 0,5op, liikenne- ja ajokoulutus 0,5op ja opintojaksoa tukevat opinnot 2op. Näistä Yleisessä poliisiopissa käsiteltiin yhtenä viidestä osasta *Ensipartion töimet tavanomaisella rikos- ja onnettomuuspaikalla* eli ensipartion töimintaa. Lisäksi kurssiin oli sisällytetty kirjallisuutta *naisiin kohdistuvasta väkivallasta*. (Poliisikoulu 2012, 61-67.) Ensipartion töimintaan liittyvän osa-alueen voidaan katsoa sivuavan myös kohtaamista, vaikkakin se esiintyy vain pienenä osana yleistä poliisioppia. Kenttätöimintakokonaisuuden 2,5 opintopistettä näyttäisivät vaadittavien suoritusten mukaan jakaantuvan siten, että yleinen poliisioppi, on hivenen poliisihallintoa ja liikuntaa laajempi kokonaisuus. Sen laajuudeksi voitaneen arvioida maksimissaan 0,8op. Opetussuunnitelman mukaan myös Opintojaksoa tukevissa opinnoissa, on kohtaamiseen liittyviä sisältöjä Psykologian osa-alueessa. Psykologian osuuteen sisältyi muun muassa *mielenterveyden häiriöt ja niihin liittyvät käyttäytymisen piirteet, kriisikäyttäytymisen muotoja sekä se, miten suruviestiä viedään omaisille*. (Poliisikoulu 2012, 68-69.) Nämä voidaan psykologian osuudesta tunnistaa liittyvän kohtaamiseen. Opintojaksoa tukevat opinnot jakautuvat psykologiaan, ruotsin ja englannin kieleen ja nämä kolme osa-alueetta vaikuttavat laajuudeltaan hyvin saman suuruisilta. Voitaneen koko osa-alueen 2op:tä jakaa tasan niiden kesken, jolloin kohtaamiseen liittyvää koulutusta on jaksossa 0,7op. Kaikkina Kenttä- ja hälytystöiminta kokonaisuudesta kertyy kohtaamiseen liittyvinä opintoina n. 1,5op.

Viides jakso, *Rikostutkinnan perusteet* 9op, jakautuu seuraaviin osiin: kenttätöiminta 1op, voimankäyttö -op, viesti- ja tietöjärjestelmät 0,5op, rikostorjunta 5op, liikenne- ja ajokoulutus 1op sekä opintojaksoa tukevat opinnot 1,5op. Näistä rikostorjuntaosiesta

voidaan löytää kohtaamista sivuavia tai niihin suoraa liittyvää koulutusta. Tämä osio, 5op, toteutettiin teemaopintoina, joista jokainen teema kestää kaksi päivää. Nämä teemat ovat: orientaatio, rikostutkinnan perusteet I, rikostutkinnan perusteet II, kriminaalitekniikka, kuolemansyyn tutkinta ja väkivaltarikollisuus. Näiden lisäksi opintojaksoon kuuluu rikosprosessioikeus ja rikosoikeus. Teemoista *väkivaltarikollisuus*, kosketi olennaisesti tutkittavaa aihetta kohtaamista. Myös rikostutkinnan perusteet I ja II opettavat *kuulusteluihin ja esitutkintaan, jotka liittyvät kohtaamiseen*. Näiden lisäksi kuolemansyyn tutkinta teemassa on tavoitteena *kohdata vainajan omaisia hienotunteisesti*. (Poliisikoulu 2012, 70-83.) Tämän katsottiin myös kohtaamista sivuavaksi. Kun jaetaan 5op:tä kaikkien kahdeksan osa-alueen kesken, jotka vaikuttivat laajuudeltaan pitkälti samoilta, saadaan yhden osan laajuudeksi n. 0,6op. Kolmen teeman katsottiin koskettavan aihetta. Näistä kaksi ei kuitenkaan ollut pelkästään kohtaamiseen liittyvää, joten suoraan ei voida ajatella kohtaamiseen liittyvän laajuuden vastaavan tuota määrää. Kuitenkin noiden kolmen lisäksi yhdessä muussakin teemassa oli jonkin verran aihetta sivuavaa materiaalia, joten laajuus laskettiin kertomalla 0,6op:tä kolmella. Kohtaamiseen liittyvää koulutusta saatiin siten laskettua n. 1,8 op.

Jakso kuusi, Esitutkinta, 9op, sisältää osa-alueet: Kenttätoiminta 0,5op, voimankäyttö 0,5op, viesti- ja tietojärjestelmät -op, rikostorjunta 5,5op ja opintojaksoa tukevat opinnot 2,5op. Näistä osa-alueista opintojaksoa tukevissa opinnoissa, on ruotsin kielen ja suomen kielen kirjallisen viestinnän opetuksen lisäksi psykologia, joka keskittyi yksinomaan *vuorovaikutustilanteisiin*, jota kohtaaminenkin on. Kurssien vaatimukset olivat melko lailla suhteessa toisiinsa, joten psykologian osuus voidaan sitä kautta arvioida olevan yksi kolmannes 2,5 op:n kokonaisuudesta. (Poliisikoulu 2012, 86-99.) Kohtaamiseen liittyvää koulutusta tältä jaksolta löytyi n. 0,8op.

Jakso seitsemän, Valvonta 9op, jakautuu osa-alueisiin, jotka ovat: Kenttätoiminta 3op, voimankäyttö 2,5op, viesti- ja tietojärjestelmät 0,5op, rikostorjunta -op, liikenne- ja ajokoulutus 2op sekä opintojaksoa tukevat opinnot 1op. Näistä vain opintojaksoa tukevissa opinnoissa oli kohtaamiseen liittyvää koulutusta. Tuo osa-alue koostui suomen kielen päättötöprosessin ja työssäoppimisen ohjauksen lisäksi psykologiasta ja poliisitaitokilpailusta. *Psykologia sisälsi kriittiset tilanteet ja niiden jälkipuinti*, taktinen neuvottelu ja

ammattietiikka -osiot, jotka osuvat tietyiltä osin kohtaamisen kouluttamiseen. Myös *poliisitaitokilpailuissa* voidaan testata tilanneharjoituksen kautta opiskelijan osaamista ja saada siitä palautetta. Tilanneharjoituksiin sisältyy oletetusti näyteltyjä tilanneharjoituksia, joissa simuloidaan myös kohtaamista. Tämän voidaan myös nähdä antavan kohtaamiseen liittyvää koulutusta. (Poliisikoulu 2012, 101-111.) Kohtaamiseen liittyvää koulutusta oli siis maksimissaan 0,5op.

Poliisin *ammattiopinnot* olivat 70op laajuiset ja niihin kuului 6-7,5 kuukauden mittainen kenttätöjakso ja päättötö. Ammattiopinnot jakautuvat lisäksi kenttätötoiminnan 7op, rikostorjunnan 7op ja liikenteen 4op jaksoihin ja niiden lisäksi on opintojaksoa tukevat opinnot. Näistä *Kenttätötoiminta 7op* sisältää poliisihallintoa, yleistä poliisioppia, jossa on operatiivista johtamista ja partiotehtäviä, toimivaltuusasiaa, kadonneen etsintää, poliisi-koiratoimintaa ja TEPO-toiminta asiaa. Lisäksi jaksossa on liikuntaa ja voimankäyttöä. Tässä osiossa ei siis ole kohtaamiseen liittyvää koulutusta. Samoin liikenteen osio keskittyi liikenteeseen, eikä näin ollen sisältänyt kohtaamiseen liittyvää koulutusta. Sen sijaan *rikostorjunta 7op*, osiossa, käsitellään rikosoikeuden ja rikosprosessioikeuden lisäksi 2 kurssia kriminaalitekniikkaa ja samoin 2 kurssia kriminaalitaktiikkaa, psykologiaa. Kriminaalitaktiikka, psykologia kurssista ensimmäinen käsitteli mm. *väkivallan uhrin tukemista, perheväkivaltaa, lapsia koskevia erityispiirteitä ja väkivallan kohtaamista*. (Poliisikoulu 2012, 116-135.) Tämä osio oli kokonaisuuden yksi kymmenestä osiosta, joten kokonaisuudessa kohtaamiseen liittyvää koulutusta on n. 0,7op. Opintoihin sisältyi myös opintojaksoa tukevat opinnot, joissa oli mukana suomen kielen, jota oli kaksi kurssia, lisäksi tiedonhakua ja psykologia. Psykologian osiossa käsiteltiin *perheväkivaltaan* liittyvien asioiden lisäksi *yksilön ja ryhmän stressikäyttäytymistä* sekä oman ja työryhmän käyttäytymisen reflektointia, joka voidaan katsoa kohtaamiseen liittyväksi. (Poliisikoulu 2012, 116-135.) Näiden opintojen opintopistemäärää ei oltu opetussuunnitelmassa ilmoitettu.

Sinällään on vaikea sanoa, kuinka hyvin kohtaamista käsitellään Poliisiammattikorkeakoulun kursseilla, sillä sisältöä ei ole opetussuunnitelmissa niin perusteellisesti avattu. Vanhemmasta opetussuunnitelmasta kohtaamiseen liittyvää koulutusta tunnistettiin yhteensä 9,2 op sekä yksi osio, johon ei ollut kirjattu laajuutta. Luonnollisesti kohtaami-

sesta saa käytännönkokemusta työharjoittelujaksolla ja opinnäytetyössä, mutta niiden osalta ei lähdetty kohdistamaan opintopisteitä kohtaamiseen. Kohtaamiseen liittyviä opintoja oli enimmäkseen opintojaksoa tukevissa opinnoissa, kuten Yhteiskunnan toimintaperiaatteet jaksossa, Poliisin asiakaspalvelu ja Päivystys/kenttätoiminnon jaksossa asiakaspalvelu, Kenttä ja hälytystoimintajaksossa yleisen poliisiopin sisällä ensipartion toiminnassa, Esitutkinta jaksossa sekä Valvontajaksossa. Kohtaamista opetetaan yleensä Suomen kielen yhteydessä viestinnän tai vuorovaikutuksen muodossa tai psykologiana. Näiden lisäksi Rikostutkinnan jaksolla rikostorjuntaosiossa oli väkivaltarikollisuus sekä rikostutkinnan perusteet ja kuolemansyöntutkinta, joissa opetettiin kohtaamista. Ammattiopinnoissa kohtaamisen kouluttamista löytyi rikostorjunnan osassa kriminaalitaktiikkaa / psykologiaa sekä opintoja tukevissa opinnoissa myös psykologia. Näiden lisäksi Rikostutkinnan jaksolla rikostorjuntaosiossa oli väkivaltarikollisuus sekä rikostutkinnan perusteet ja kuolemansyöntutkinta, joissa opetettiin kohtaamista. Ammattiopinnoissa kohtaamisen kouluttamista löytyi rikostorjunnan osassa kriminaalitaktiikkaa / psykologiaa sekä opintoja tukevissa opinnoissa myös psykologia.

6.4.2 Muu koulutusmateriaali

Poliisikoulutuksessa on heidän oman koulutuksensa lisäksi ollut saatavilla vapaaehtoisjärjestöjen antamaa koulutusta. Poliisikoulutukseen osallistuneita yhdistyksiä ovat Monika-Naiset liitto ry, Rikosuhripäivystys ja Tukinainen ry. Yhdistyksien antaman koulutuksen materiaali saatiin tutkimuskäyttöön Poliisiammattikorkean psykologian opettajalta Jaakko Kauppalalta ja kävimme myös ne läpi niin ikään sisällönanalyysin keinoin.

Monika-Naiset liitto ry:n esityksessä käsiteltiin maahanmuuttajataustaisten uhrien kohtaamista. Alkuun diat esittelivät, ketkä ovat maahanmuuttajia ja millaisia erityispiirteitä on havaittavissa näihin naisiin ja lapsiin kohdistuvassa väkivallassa sekä mitä väkivallan taustalla usein on. Diasarja käsitteli myös sitä, mikä kaikki estää maahanmuuttajanaisten avunsaantia, jossa korostui voimakkaimmin tiedonpuute avunsaantimahdollisuuksista, palvelujärjestelmistä ja siitä, mikä Suomessa luetaan rikokseksi. Myös kieli-taito, vähättely, ennakkoluulot ja väärinkäsitykset mainittiin samoin peruspalveluiden valmiudet kohdata väkivaltaa kokeneita naisia. Diasarja nosti myös esiin sen, ettei tun-

nisteta uhrin ja ryhmäuhkauksen välisiä tekijöitä, kulttuurillisia perinteitä ja puuttumisen keinoja eikä uskota uhrin kertomuksia. Lisäksi diasarja toi esiin maahanmuuttajanaisten mahdollisia avuntarpeita. (Monika-Naiset liitto ry, 1-7.)

Ohjeeksi kuulusteluihin ehdotetaan naisuhrille mieluiten naispoliisia, kehoitetaan selvittämään, tarvitseeko uhri tulkkia sekä tuodaan esiin sensitiivisen kohtelun ja katsekontaktin tärkeys. Lisäksi mainitaan selkeän kielen tärkeys, se, että termit on selitettävä: rikosilmoituksen teko, rangaistusvaatimus ja vahingonkorvausvaatimus sekä mainitaan myös, ettei uhri välttämättä osaa lukea, eikä kirjoittaa. Dioissa ohjeistetaan myös, että kuulustelijan on tunnettava termit kunniaväkivalta, pakkoavioliitto, ihmiskauppa ynnä muut, jotta osaa kysyä oikeat kysymykset. Kysymykset tulee osata tehdä pitemmästä ajanjaksosta, jotta edellä mainitut asiat tulevat esiin. Lisäksi korostetaan, että maahanmuuttajataustaiselle uhrille tulisi aina saada tukihenkilö. (Monika-Naiset liitto ry 8-9.)

Rikosuhripäivystyksen koulutusmateriaali aloittaa kuvaamalla EU:n uhridirektiivin, joka on hyväksytty 2012 ja sen toimeenpano tapahtui syksyyn 2015 mennessä. Sen mukaan rikoksen uhrille on tarjottava tukea heti, kun tämä on toimivaltaisen viranomaisen tiedossa, kaikissa rikosoikeudellisen menettelyn vaiheissa ja riittävän pitkään myös niiden jälkeen uhrin tarpeiden mukaan. Tukea olisi myös annettava eri keinoin ilman liiallisia mahdollisuuksia. (Rikosuhripäivystys 2015, 2.)

Materiaalissa esitellään myös Rikosuhripäivystyksen (RIKU:n) tehtävät ja palvelut, sen taustalla olevat tahot ja rahoituksen sekä toimintaperiaatteet ja toimialueet sekä lukuja siitä, miten eri rikokset näyttäytyvät RIKU:n asiakkuuksissa. Materiaalissa käsitellään rikoksen uhrin polkua ja luetteloidaan eri tunteita, oireita ja haasteita, joita uhrille rikoksen seurauksena syntyy, mutta siinä listataan myös asioita, joita uhrin täytyisi tietää. Listassa on mainittuna: turvattomuuden tunteet, pelko ja ahdistus, syyllisyys ja häpeä, muisti- ja keskittymisvaikeudet, uniongelmat, ongelmia ihmissuhteissa, muut psyykkiset reaktiot, fyysiset vammat ja oireet, taloudelliset menetykset ja tiedettävien asioiden osalta: mitä pitäisi tietää, mihin tehdään rikosilmoitus, mikä on esitutkinta, syyteharkinta, sovittelu, mitkä ovat lainmukaiset oikeuteni, rangaistus- ja vahingonkorvaus-, vaa-

timukset, mitä seuraavaksi tapahtuu, oikeudenkäyntikulut, oikeusavustaja, mitä oikeudenkäynnissä tapahtuu ja kuka voi auttaa. (Rikosuhripäivystys 2015, 3-9.)

Materiaalissa tuotiin esiin myös toimijoita, joita rikoksen uhrin polulla on, esittelevät RIKU:n tukihenkilötoimintaa ja tukea rikosprosessissa sekä antavat ohjeet siitä, kuinka asiakas ohjataan RIKU:un, kuinka tietoa tästä palvelusta tulee antaa jokaiselle asianomistajalle ja todistajalle. Siinä kehoitetaan antamaan RIKU:n yhteyskortti, mutta kerrtoon palvelusta myös sanallisesti ja korostetaan, että tieto on annettava jokaiselle, sillä asiakas ei välttämättä ilmaise tuen tarvetta tai tarve voi tulla myöhemmin. Kehotetaan myös välittämään itse asiakkaan yhteystiedot RIKU:un asiakkaan luvalla. He esittelevät myös asiakasohjausta, oppaitaan ja ilmaista seminaaria Tampereella aiheesta Nuoret rikoksen uhreina. (Rikosuhripäivystys 2015, 10-14.)

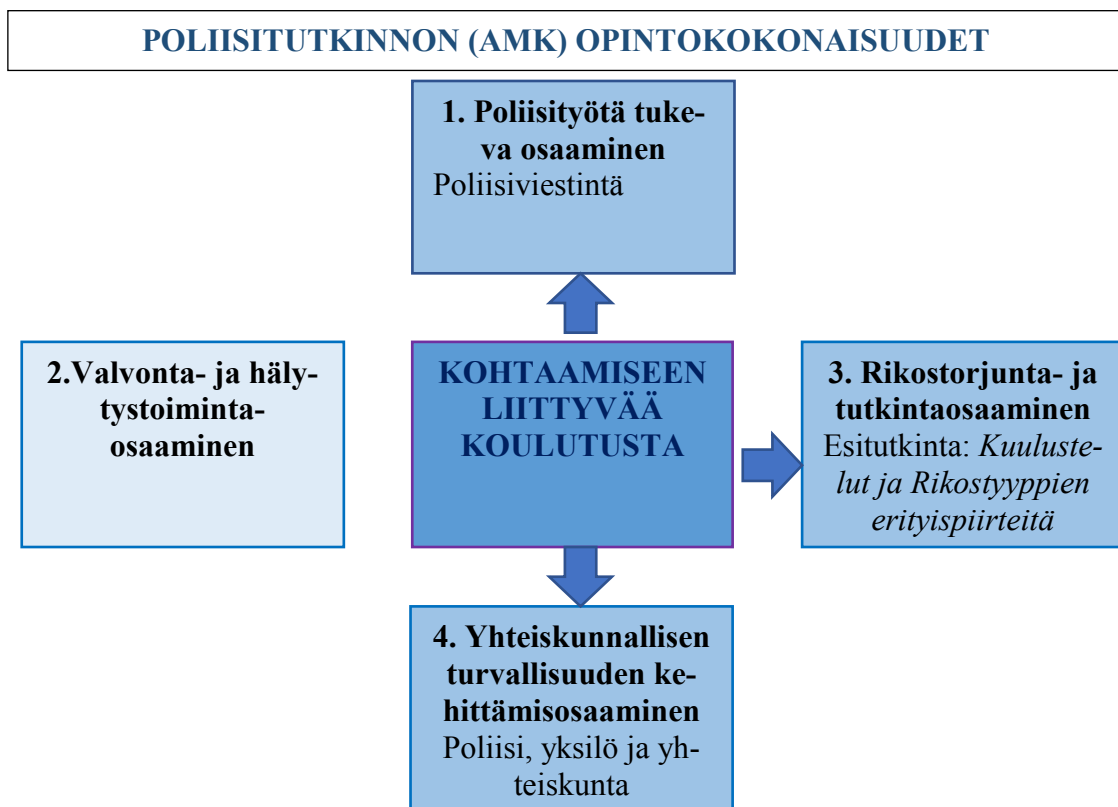
Tukinainen Ry:n materiaali koskee seksuaalisen väkivallan aiheuttamaa traumaa. Se määrittelee traumaattisen tilanteen, trauman ja traumaattisen kriisin sekä kertoo trauman vaikutuksesta kehoon. Materiaalissa käsitellään myös trauman jälkeistä, kehon ylivirtityneisyyden tilaa, uhrin kokemaa syyllisyyttä ja häpeää, dissosiaatiota, traumaattisen kokemuksen vaikeaa todentamista ja sen vuoksi vaikeutunutta ilmoituksen tekemistä. Lisäksi siinä käsitellään traumakokemuksen merkitystä muistiin, jolloin muisti toimii eri tavoin kuin normaalitilanteessa sekä mitkä kaikki tekijät ja miten, vaikuttavat asioiden muistiin tallentumiseen sekä tapahtuman havainnointiin ja että unohtaminen suojaa psyykeä. Materiaalissa käsitellään myös traumaperäistä stressireaktiota ja siihen liittyvää uudelleen kokemista, välttämistä ja vireystilanoireita. Se nostaa esiin seksuaalisen väkivallan erityisyyttä traumatisoivana kokemuksena, sillä se kohdistuu uhrin intiimeimpään ja yksityisimpään alueeseen ja on siksi erityisen nöyryyttävä kokemus. Materiaali painottaa, että tilanteessa uhri kokee kuolemanpelkoa ja seksuaalinen väkivalta vaikuttaa uhrin perususkomuksiin itsestä, toisista ihmisistä ja maailmasta. Lisäksi se nostaa esiin seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön seurauksiin vaikuttavia tekijöitä. Materiaalissa tuodaan esiin myös muita seurauksia, joita voi aiheutua sekä tietoa siitä, miksi uhrin on vaikea kertoa tapahtuneesta ja antaa vinkkejä siihen, mitkä asiat voivat edistää kertomuksen esiin saamista. Lopuksi materiaalissa keskitytään siihen, mikä

traumatisoituneen kohtaamisessa on tärkeää ja antaa ohjeistusta poliisikuulusteluun. (Tukinainen ry 2013, 1-15.)

Sisällönanalyysin perusteella voidaan todeta, että Senja-projektissa käytetty aineisto vastaa hyvin uhrien kokemuksista kumpuavia tarpeita. Näissä aihealue on luonnostaan rikoksen uhrin tai suoraan seksuaalisen väkivallan uhrin kohtaamiseen liittyvää ja tuo esille suurimmaksi osaksi myös haastatteluissa esiin nousseet seikat.

6.4.3 Poliisiammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2016

Poliisi (AMK) -tutkinnon opinnot (2016) rakentuvat opintokokonaisuuksista, joita ovat *Poliisityötä tukeva osaaminen* (26 op), *Valvonta- ja hälytystoimintaosaaminen* (24 op) *Rikostorjunta- ja tutkintaosaaminen* (18 op), *Yhteiskunnallisen turvallisuuden kehittämisaosaaminen* (32 op) (PolAMK 2016). Näistä neljästä kokonaisuudesta kolmesta löytyy tutkimuksen aihepiiriin liittyvää koulutusta.

Kuvio 4. Kohtaamiseen liittyvä koulutus Poliisiammattikorkeakoulun vuoden 2016 opetussuunnitelmassa.

Kuvioon 4 on kuvattu poliisin ammattikorkeakoulun tutkintokoulutuksen opintojaksot. Kuviossa ne opintojaksot, jotka ovat sisältäneet kohtaamiseen liittyvää koulutusta on osoitettu sekä tummemman sinisen sävyllä, että nuolella. Lisäksi opintojakson nimen alle on kirjattu, mikä osa jaksosta on sisältänyt kohtaamiseen liittyvää koulutusta. Kuviossa on jätetty pois Ammatillista osaamista edistävä harjoittelu, Vapaasti valittavat opinnot ja Opinnäytetyö, joiden sisältämä kohtaamiseen liittyvä koulutus on kiinni siitä missä harjoittelun suorittaa, mitä kokonaisuuksia valinnaisena ottaa ja mitä aihetta käsittelee opinnäytetyössään. Niiden sisältöä on mahdotonta määrittää.

Ensimmäinen jakso, *Poliisityötä tukeva osaaminen (26op)* sisältää *Poliisiviestintä (3 op)* –kurssin, joka osuu aiheeseen kohtaaminen. Opintojaksolla opiskelija perehtyy poliisin kirjalliseen ja suulliseen viestintään sekä harjaantuu erityisesti esitutkinnassa tarvittavien poliisitekstien kirjoittamiseen ja oppii hankkimansa asiantuntemuksen jakamista. Osaamistavoitteena opetussuunnitelmassa mainitaan, että opiskelija osaa *viestiä hyvin suullisesti ja kirjallisesti suomen kielellä työelämän viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa*, kehittää suomen kielen ja viestinnän taitojaan osana omaa ammattitaitoaan, käyttää kirjoittamista tutkivan ajattelun välineenä ja oman toimintansa suunnittelun sekä dokumentoinnin välineenä. Opintojakso jakautuu kolmeen osajaksoon: *1. Vuorovaikutus ja oman asiantuntijuuden jakaminen poliisin työssä (1 op)* *2. Kirjoittaminen ja vuorovaikutus esitutkinnassa 1 (1,5 op)* *3. Kirjoittaminen ja vuorovaikutus esitutkinnassa 2 (0,5 op)* (PolAMK 2016, 8, 10.) Näin ollen kohtaamiseen liittyvään koulutukseen voitiin laskea 3 op.

Kolmannessa jaksossa, Rikostorjunta ja tutkintaosaaminen (18op), on opintojakso esitutkinta, jonka laajuus on 15 op. Opintojakso jakautuu viiteen osajaksoon: *1. Alkutoimet (2,5 op)* *2. Kuulustelut (2 op)* *3. Pakkokeinot ja tiedonhankinta (3,5 op)* *4. Rikostyyppien erityispiirteitä (4,5 op)* *5. Tutkintatoiminnan johtaminen ja esitutkintayhteistyö (2,5 op)*. Jakson aikana opiskelija saa valmiudet suorittaa esitutkintaan liittyvät keskeiset poliisin tehtävät, kuten *erilaiset kuulustelut* ja teknisen tutkinnan tehtävät sekä oppii esitutkinnassa käytettävien poliisin tietojärjestelmien käyttöä erilaisissa tutkintatilanteissa ja perehtyy tutkintaryhmän toimintaan sekä tutkinnan johtamiseen. Opintojakson

suorittamisen jälkeen opiskelija osaa mm. suorittaa keskeiset tutkintatoimenpiteet käsiteltävänä olevan asian selvittämiseksi, perustella valitut esitutkintatoimenpiteet, soveltaa toimintamenetelmiä eri rikostyyppien tutkintatilanteissa sekä arvioida niiden vaikuttavuutta. (PolAMK 2016, 22.) Tästä kokonaisuudesta voidaan laskea kohtaamiseen liittyväksi 6,5 op.

Neljäs jakso, Yhteiskunnallisen turvallisuuden kehittämisosaaminen (32op) opintokokonaisuus pitää sisällään opintojaksot: Poliisi, yksilö ja yhteiskunta (4 op), Poliisitoiminnan oikeudellinen perusta (12 op), Poliisin lupahallinto (3 op), Poliisitoiminnan suunnittelu ja johtamisen perusteet (6 op), Tutkimus, kehittäminen ja innovaatiot (7 op). Näistä Poliisi, yksilö ja yhteiskunta jakso, pitää sisällään kohtaamiseen liittyvää koulutusta. Se koostuu kahdesta osajaksosta, joiden opintopisteet jakautuvat seuraavasti: 1. Poliisi, yksilö ja yhteiskunta (3,5 op) 2. Poliisin kansainvälisyys (0,5 op). Opintojaksolla opiskelija perehtyy poliisialan ammatillisiin vaatimuksiin ja ammattieettisiin periaatteisiin, monikulttuurisuuden ja kansainvälistymiskehityksen merkitykseen poliisin työssä sekä perehtyy kriminologisen ajattelun perusteisiin. Tavoitteena jaksolle mainitaan, että opiskelija osaa, määritellä poliisin toimintaympäristön, tehtävät, organisaation, *arvot ja eettisen perustan, analysoida ja reflektoida oman toimintansa sekä asenteidensa merkitystä ammatillisessa vuorovaikutustilanteessa, kohdata erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä* sekä arvioida monikulttuurisuuden merkitystä poliisityössä yhteiskunnallisella tasolla, määritellä kriminologian peruskäsitteet ja rikollisuuden selitysteoriat sekä suomalaisen rikollisuuden peruspiirteet ja kuvata alansa kansainvälisyyskehityksen vaikutuksia ja mahdollisuuksia työssään. (PolAMK 2016, 24.) Kohtaamiseen liittyvään koulutukseen voidaan tästä kokonaisuudesta lukea 3,5 op.

Tiivistettynä tässä uudistetussa koulutuksessa kohtaamiseen liittyvää koulutusta oli kaikkiaan 13op, kun mukaan ei lasketa valinnaisia opintoja, opinnäytetyötä ja harjoittelua. Vanhan muotoiseen koulutukseen verrattuna uudistus näyttää tuoneen tullessaan jonkin verran enemmän kohtaamiseen liittyvää koulutusta, kun tarkastellaan pelkkää opetussuunnitelmaa. Uudemmassa opetussuunnitelmassa kurssit rakentuvat melko lailla vanhasta poiketen. Psykologiaa ei ole itsenäisenä oppiaineena ja kohtaamiseen liittyvä koulutus sisältyy opintoihin pitkälti viestinnän muodossa, kuten Poliisityötä tukeva

osaaminen jaksolla tai poliisityötä tukevissa opinnoissa poliisiviestintä, joka sisältää vuorovaikutusta ja vuorovaikutusta esitutkinnassa. Viestinnän ja vuorovaikutuksen lisäksi kohtaamiseen liittyvää koulutusta on Rikostorjunta ja tutkintaosaaminen opintokokonaisuudessa Kuulusteluopintojen kautta sekä rikostyyppien erityispiirteiden kautta. Yhteiskunnallisen turvallisuuden kehittämisosaaminen jaksolla on kohtaamiseen liittyvää koulutusta.

Aiemmin opiskelijat saivat näiden lisäksi Senja-Projektin myötä ylimääräistä kohtaamiseen liittyvää koulutusta, mutta Poliisiammattikorkeakoulun psykologian opettajan Jaakko Kauppilan (sähköposti 7.4.2017) mukaan Senja-projektia ei enää ole. Sen sijaan ammattikorkeakoulussa käy Rikosuhripäivystyksen ja uutena myös Huoman edustajat AMK-kurssilla. Tällöin uhri-direktiiviä tutkaillaan Kauppilan mukaan aikaisempaa tarkemmin. Aikaa käytetään yhteensä teemaan noin 2-3 oppituntia. Lisäksi uhrin asemaan palataan kuulustelujen ja kenttätöiminnan opetuksen yhteydessä tilannekohtaisesti. Jää kuitenkin vaikutelma, että Senja-projektin puuttuessa, merkittävä osa kohtaamiseen liittyvää koulusta voi olla jäänyt pois, ellei näitä asioita käsitellä viestintä ja kuulusteluopinnoissa sekä kenttätöiminnan opintojen yhteydessä.

7 POHDINTA

Poliisi on rikosasiassa usein ensimmäinen ja toisinaan myös ainoa uhrin kohtaama oikeusviranomainen. Poliisi voi siten edustaa uhreille koko järjestelmän luotettavuutta ja herkässä mielentilassa oleva uhri voi kokea tulleen kohdelluksi väärin tai poliisin vähätelleen tapausta. Sen vuoksi on tärkeää, miten uhriin suhtaudutaan. (Honkatukia 2011, 43, 44.) Tutkimuksessa ilmeni, että kohtaamisen kokemukset, joita uhrit tuottivat, pitivät sisällään sekä hyviä, että huonoja, onnistuneita ja epäonnistuneita kohtaamisia. Seksuaalirikoksen uhrien kokemuksista saatiin paljon tietoa siitä, mikä koetaan onnistuneeksi kohtaamiseksi ja mikä epäonnistuneeksi. Niistä saatiin nostettua esiin tarpeita ja erityisiä kohtaamista määrittäviä seikkoja, joilla on merkitystä sille, minkä laatuiseksi kohtaaminen muodostuu. Opetussuunnitelmista ja muusta opetusmateriaalista löydettiin kohtaamiseen liittyvää koulutusta ja pystyttiin kartoittamaan se, minkälaisiin opintokokonaisuuksiin ne koulutuksessa sisältyvät. Poliisikoulutus on muuttunut ammattikorkeatasoiseksi koulutukseksi ja sen myötä kohtaamiseen liittyvä koulutuskin on muuttunut. Senja -projektin loppumisen myötä osa vanhasta koulutuksesta on poistunut, mutta jonkin verran kohtaamiseen liittyvää koulutusta uuteen opetussuunnitelmaan on kuitenkin saatu lisää, ainakin lakiopintojen myötä.

Uhrien kirjoittamien kokemusten pohjalta nousi valtava määrä seikkoja, tarpeita, joihin poliisiin tulee kiinnittää huomiota. Näitä oli niin paljon, että jos poliisi joutuu yksin koko vastuun kantamaan, niin voi siihen vastaaminen olla tekemätön paikka, kun kyseinen uhrin kohtaaminen on vain yksi kohtaaminen osana esitutkintaa ja yksi esitutkinta monien pöydällä olevien joukossa. Tämä nostaa esiin kysymykset: *Mitä kaikkea poliisiin tulee olla? Mitä kaikkea koulutuksen tulee olla? Mihin poliisi voi vaikuttaa? Toisaalta, onko poliisin pystyttävä tai edes mahdollista vaikuttaa niihin kaikkiin? Onko se realistista?* Suuri osa uhreilta esiin nousseista asioista oli kuitenkin sellaisia, joihin on mahdollista vaikuttaa ja nämä asiat olisi hyvä löytyä myös poliisien koulutuksesta. Se, että monet tutkimuksessa esiin nousseista asioista ovat sellaisia, joihin yksittäinen poliisi voi vaikuttaa, tekee tutkimuksesta relevantin. Jos poliisi voi näihin vaikuttaa, niin silloin

myös koulutusta kehittämällä voidaan kohtaamisen laatuun ja sensitiivisyyteen vaikuttaa.

Koska poliisi voi vaikuttaa niin moneen seikkaan, lankeaa hänen päälleen suuri vastuun taakka ja hän on merkittävässä asemassa kohtaamisen onnistumisessa. Näin ollen on erittäin perusteltua, että uhri saa kaiken mahdollisen tuen jo heti esitutinnan alkuvaiheesta lähtien, sillä se tukee myös tutkintaa. Moni asia voi mennä pieleen kohtaamisessa, mutta yksi seikka, joka nousee tutkimuksen mukaan monelta osin pelastamaan tilannetta, on asioiden avaaminen, sanoittaminen, selittäminen ja selostaminen tai asiantunteva perusteleminen lain kirjaimeen vedoten. Poliisin tulee järjestää uhrille välittömästi tuki, vähimmillään avustaja ja tukihenkilö. Tämä herättää luottamusta poliisiin, mutta myös tukee kuulemistilanteita. Tukihenkilö tukee uhria, jolloin poliisi voi paremmin keskittyä omaan rooliinsa tutkijana. Avustaja pystyy tilanteen niin vaatiessa selventämään / selittämään asioita, valvoo kuulustelua ja sitä, että kohtelu on asiallista, on tukena jne. Avustaja myös miettii kannanotot vahingonkorvauksiin ja lukee kuulustelukertomukset sekä varmistaa, että niihin kirjatut asiat ovat oikein. Shokissa oleva asianomistaja ei välttämättä kykene tähän. Avustaja voi myös tuoda esiin asioita, joita rikoksen julkitulo voi aiheuttaa ja ohjeistaa kuinka tekijän, tämän sukulaisten tms. yhteydenottoihin kannattaa suhtautua tai miten toimia, hän voi selventää uhrin oikeudet ja mahdollisuudet turvata itseään. Tukihenkilön ja avustajan hankkimiseen sekä asioiden selittämisen tärkeyteen tulee myös poliisikoulutuksessa kiinnittää erityistä huomiota.

Tutkimuksessa nousi esiin myös seikkoja, joihin poliisi ei suoraan pysty vaikuttamaan. Ajan merkitys nousi esiin suorana toiveena kiireettömyyteen ja ajan saamiseen, mutta myös epäsuorasti kuten luottamuksen ja turvallisuuden tunteen rakentamisessa. Ne vaativat aikaa samoin kuin asioiden ja prosessin etenemisen selittäminen, aikaa, jota nykyisessä poliisin resurssitilanteessa, kaiken kiireen keskellä ei liikoja ole. Ajan antamiseen ei näin ollen voida koulutuksellakaan paljoa vaikuttaa. Toki koulutuksessa sen painottaminen, että aikaa varataan kuulusteluun, voi tuoda tärkeää kiireettömyyttä myös käytäntöön. Enemmän voidaan saada aikaan resursseilla, joita poliisille varataan tai joita tutkintaan kohdennetaan.

Merkittäviä löydöksiä tutkimuksessa oli ensinnäkin uhrin erityisyyden tunnistaminen, se, että poliisi tunnistaa tilanteet, joihin liittyy sensitiivisen kohtaamisen tarpeita ja ymmärtää miten trauma vaikuttaa uhriin ja mikä merkitys kohtaamisella on uhrille. Poliisiin tulee ymmärtää sensitiivisen kohtaamisen merkitys ja sen arvo niin uhrin kuin esitutkinnan onnistumisen kannalta. Myös tunteiden läsnäolo ja merkitys kohtaamisessa, asioiden selittämisen ja sanoittamisen tärkeys nousivat tärkeinä asioina tutkimuksesta. Tutkimuksen mukaan tunteet ovat merkittävässä osassa kohtaamisessa ja koulutuksessa tunteiden vaikutusta ja niiden heijastumista uhrista poliisiin ja takaisin, on hyvä opettaa. Koulutuksessa tulisi opetella tunnistamaan tunteita, jotta omat tunteetkaan eivät ota valtaa ja lähde ohjaamaan kuulustelua. Golemanin mukaan tunteiden tartuntaa tapahtuu aina kun ihmiset ovat vuorovaikutuksessa. Hän kirjoittaa ei-verbaalisesta yhteydestä, synkroniasta, jonka ihmiset voivat saavuttaa kohdatessaan. Kun täydellinen yhteys on saavutettu, todellinen yhteys toiseen muodostettu, liikkeet ja eleet muuntuvat saman koreografian omaavaksi, synkronoituvat. (Goleman 2014, 55, 56.) Ei ole siis samantekevää mitä poliisi kuulustelussa tuntee ja kokee, se kaikki voi heijastua uhriin.

Merkittävää on myös se, että esitutkintalakia tarkastelemalla, voidaan todeta sen ja lain hengen omaksumisen jo itsessään pitävän sisällään paljon asioita, joita tutkimuksessa nousi esiin. Noudattamalla lakia ja lain henkeä on siis jo hyvät mahdollisuudet onnistua sensitiivisessä kohtaamisessa. Koulutuksessa on hyvä tuoda esiin esitutkintalain ja sen noudattamisen merkitystä ja painottaa sitä, että sen noudattamisella vaikutetaan uhrin kokemukseen ja toipumiseen, mutta myös hyvään ja onnistuneeseen esitutkintaan. Poliisin uudistunut koulutus ja erityisesti lakiin perehtyminen, jota uudessa opintosuunnitelmassa on vanhaa enemmän, tuokin osaltaan kohtaamisen koulutusta opetuksen sisältöön.

Kuten edellä mainittiin, uhreilta nousseita tarpeita oli paljon. Tutkimuksessa tarkasteltiin näiden tarpeiden ja poliisin saaman koulutuksen kohtaamista keskenään. Vuoden 2012 opetussuunnitelman sisältöjen sekä muun opetusmateriaalien mukaan erityisesti Senja-projektin tuoma tietotaito sensitiivisestä kohtaamisesta on taannut sen, että tutkimuksessa esiin nousseet asiat ovat pitkälti tulleet poliisin koulutuksessa käsitellyksi. Tutkimuksessa uhrien kokemuksista löytyi kuitenkin muutama tarve, joita ei sisäl-

lönanalyysin mukaan löytynyt materiaalista ja jotka ovat mahdollisesti jääneet käsittelemättä. Näitä oli syyllistäminen, se kuinka helposti uhri syyllistyy, painostaminen ja tekijän puolustelu, jota ei pitäisi olla, poliisin rehellisyyden, asenteen ja asiallisuuden merkitys, vaatetuksen merkitys, fyysisen tilan vaikutus, uhrin yksityisyyden suojaaminen, tutkijan pysyvyyden merkitys, poliisin vaitiolovelvollisuuden ja jääviyden painottaminen sekä kysymysten laadun merkitykset. Mainittakoon myös että, tutkimuksessa nousi niin ikään esiin, että aina ei naistutkija ole kuitenkaan automaattisesti se paras valinta, mutta sitä on tarjottava. Nämä seikat nousivat uutena aineistosta. Uudessa ope-
tussuunnitelmassa on enemmän lakiopintoja ja kuten jo aiemmin todettiin, poliisin on hyvä tuntea laki ja lain henki, sillä jo se itsessään turvaa sensitiivistä kohtaamista. Se ei kuitenkaan välttämättä yksin riitä, on ymmärrettävä mitä kaikkea kohtaaminen pitää sisällään ja mitä uhriin liittyvää on huomioitava.

Mitä voidaan ajatella koulutuksen kehittämisen suhteen? Poliisin ja seksuaalirikoksen uhrin kohtaaminen nostaa tunteita ja aivan kuten tunteilla on merkitystä uhrien kohtaamisessa ja esitutkinnassa, tunteilla on myös vaikutusta oppimiseen. Tunteiden läsnäolo oppimistilanteessa vaikuttaa oppimiseen, joten simulaatioiden, draaman ja kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen koulutuksessa on epäilemättä suositeltavaa. Kokemusasiantuntija on hyvä saada onnistuneista kohtaamisista, sillä ne opettavat paljon siitä, mikä toimii ja toisaalta epäonnistuneista, jotta opitaan, mitä tulee välttää. Mikäli kokemusasiantuntijaa ei ole saatavilla, edes seksuaalisen rikoksen uhrin kokemus on hyvä saada tavalla tai toisella opetukseen mukaan. Tunteita opetuksessa kannattaa ehdottomasti myös hyödyntää.

Analyysissä huomattiin, fenomenologisen erityistieteen menetelmän olevan oivallinen menetelmä kokemuksen tutkimiseen. Se pitää hyvin pitkälle kokijan kokemuksen sellaisena kuin se hänelle on ilmennyt, mutta tässä huomattiin myös piilevän kuitenkin riskin. Asiat voivat menettää painoarvoaan tai voimakkuuttaan, kun niitä yksiköidään ja aletaan irrottaa eri otsakkeiden alle. Tämä kävi ilmi, kun toisen tutkijan omaa kertomusta alettiin analysoida. Kokemusten voimakkuuden koettiin heikkenevän. Analyysissä ei enää viimeisen vaiheen jälkeen kehoiteta palaamaan alkuperäiseen aineistoon ja tarkastelemaan asioiden paikkansapitävyyttä, kylläkin painotetaan huomioimaan painoarvo.

Tähän on selvästikin syy ja siksi alkuperäiseen aineistoon palattiin ja pohdittiin asioiden painoarvoa ja kokemusten alkuperäistä voimakkuutta. Kokemuksen voimakkuuden lievenemisen mahdollisuus on kuitenkin huomioitava tuloksia tarkasteltaessa.

Tutkimusta tehtäessä huomattiin myös, että aika tekee tehtävänsä ja hautaa osan muistoista unholaan. Tämä luonnollisesti verottaa niin ikään aineistoa, sillä uhrien kertomukset eivät olleet aivan tuoreita, vaan ne olivat muutamien, jopa useampien vuosien takaa. Toisen tutkijan oma kertomus on kirjoitettu verekseltään tapahtumien jälkeen, muutama vuosi sitten, joten kirjoituksessa on kirjattuna kaikki mahdollisimman tarkkaan. Kuitenkin kun aineiston äärelle palattiin, huomattiin, kuinka paljon asioita ajan myötä unohtuu tai tapahtumien järjestys mielessä vääristyy. Unohtamisen kyky oli hämmäntävää ja toisaalta lohdullista huomata. Tutkimusta ajatellen on kuitenkin enemmän kuin todennäköistä, että jos kertomukset olisi kirjattu tuoreeltaan, olisi aineistoa saatu enemmän ja se olisi ollut tarkempaa. Tutkimukseen liittyy siis ajallinen haaste, ajan kulumisella on myös kokemuksia kuluttava merkitys. Näin ollen ajan voidaan nähdä vieneen osan merkittävistä kokemuksista. Tämä syö siten myös palasen tutkimuksen tuloksesta. Kokemuksia tutkittaessa on huomioitava myös se, että positiivisen psykologian mukaan ihminen kiinnittää huomiota enemmän tavallisuudesta poikkeavaan, eli usein negatiiviseen asiaan, jolloin positiivinen jää huomiotta. Tämä on huomioitava tarkasteltaessa negatiivisten ja positiivisten kokemusten suhde-eroa tai tarkasteltaessa onnistuneen kohtaamisen tarinan pituutta epäonnistuneen tarinan pituuteen.

Vignette-menetelmä yksinään ei kokemuksen tutkimuksessa vaikuttanut olevan toimiva, sillä siihen ei ollut mahdollista sisällyttää kaikkia niitä elementtejä ja asioita, merkitysrakenteita, joita tutkimukseen osallistuvat tuottivat, ei ainakaan ilman, että tutkija olisi joutunut tuottamaan mielikuvituksen tuotetta tarinan sisältöön. Se on kuitenkin tässä tutkimuksessa erinomainen keino karrikoida ja kiteyttää asioiden ydin. Kun asia esitetään tarina muodossa, on siihen helpompaa eläytyä. Vignette toimii erinomaisena herätelijänä. Toisaalta Vignettien karrikoiva luonne tutkimuksessa palautti osan kokemuksen voimakkuudesta, joka saattoi fenomenologisen erityistieteen menetelmän myötä heiketä. Siten nämä kaksi menetelmää tukivat hyvin toisiaan. Vignettejen avulla saatiin

myös nostettua paljon asioita, miten poliisin ei tule toimia ja miten taas tulee toimia ja sitä kautta voidaan pohtia, mitä kaikkea koulutuksen tulisi sisältää.

Yksi tärkeimmistä koulutuksessa huomioitavista seikoista on tukihenkilön ja avustajan hankkiminen uhrille jo alkuvaiheessa. Honkatukian raportista käy ilmi, että rikosprosessissa tukihenkilön ja myös avustajan antama tuki koettiin uhrin taholta myönteiseksi. (Honkatukia 2011, 153.) Tukihenkilön ja avustajan hyvää kohtaamista tukevan roolin korostuminen, johtaa kuitenkin kysymyksiin: Mitä avustajan tai tukihenkilön tulisi tietää ja osata, kun ovat mukana seksuaalisen väkivallan uhrin ja poliisin kohtaamisessa? Mitä heidän koulutuksensa aiheesta opettaa? Tähän ei tällä tutkimuksella kyetä vastaamaan, joten ainakin tältä osin olisi tarvetta jatkotutkimukselle. Lisäksi jos tätä aihetta haluttaisiin edelleen syventää, se onnistuisi ainakin niin, että uhreja haastateltaisiin jo esitutkintaprosessin aikana tai viimeistään heti sen päätyttyä. Näin saataisiin kokemukset mahdollisimman tarkkoina ja autenttisina.

LÄHTEET

Aula, S. 2011. uhrin ja viranomaisten toimintamahdollisuuksia ja velvollisuuksia parisuhdeväkivaltatapauksissa. Turun yliopisto. Pro Gradu.

Baumgardner, S. R. & Crothers, M. K. 2009. Positive Psychology. Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River.

Bohart, A.C., Elliott, R., Greenberg, L.S., Watson, J.C. (2002). Empathy. Teoksessa J. Norcross (toim.): Psychotherapy Relationships That Work. New York: Oxford University Press. 89-108.

Brewin, C. R., & Holmes, E. A. (2003). Psychological theories of posttraumatic stress disorder. *Clinical Psychology Review* (23.) 339–376.

Burbules, N. C. & Rice, S. 1991. Dialogue across difference: Continuing the conversation. *Harvard Educational Review*, (61). 393-416.

Cullberg, J. 1991. Tasapainon järkkyyssä. Keuruu: Otava.

Campbell, R., Barnes, H., Ahrens, C., Wasco, S., Zaragoza-Diesfeld, Y. ja Sefl, T. 1999. Community services for rape survivors: Enhancing psychological well-being or increasing trauma? *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 67 (6), 847-858.

Cohen, M., & Omery, A. 1994. Schools of phenomenology: Implications for research. In J. Morse (Ed.), *Critical issues in qualitative research methods*. Newbury Park, CA: Sage. 136-156.

Creswell, J. 2007. *Qualitative Inquiry & Research Design. Choosing Among Five Approaches*. California, Thousand Oaks: Sage Publications.

Cullberg, J. 1993. Psyhykinen trauma. A-klinikkasäätiön julkaisu 5. 10. painos. Helsinki: A-klinikkasäätiö

Dyregrov, A. 1993. Lapsen suru. Jyväskylä: Gummerus.

Ely, M. 1997. On writing qualitative research: Living by words. London: Falmer Press.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fox, R. ja Carey L. 1999. Therapists' collusion with the resistance of rape survivors. *Clinical Social Work Journal* 27 (2). 185-201.

Goleman, D. 2014. Aivot ja tunneäly. Uusimmat oivallukset. Parainen: Samsaraa Tasapaino-Oppaat.

Haipus 2003. Rikoksen uhrin asema sovittelumenettelyssä. Helsingin yliopisto.

Hakala, J. 2007. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Toim. Aaltola, Juhani & Valli, Raine. Juva: WS Bookwell Oy. 2. korjattu ja täydennetty painos.

Hearn, J. 1998. The Violence of Men: How Men talk About and How Agencies Respond to Men's Violence to Women. London: Sage.

Heikkinen, R-L. & Laine, T. 1997. Hoitava kohtaaminen. Helsinki: Kirjayhtymä.

Helminen, K., Fredman, M., Kanerva, J., Tolvanen, M. & Viitanen, M. 2012. Esitutkin-
ta ja pakkokeinot. Helsinki: Talentum.

Helminen, K., Fredman, M., Kanerva, J., Tolvanen, M. & Viitanen, M. 2014. Esitutkin-
ta ja pakkokeinot. Helsinki: Talentum.

Herman, J. 1992. Trauma and Recovery. New York: Basic Books

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1995. Teemahaastattelu. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kirjayhtymä.

Honkatukia, P. 2011. Uhrit rikosprosessissa. -Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki.

Hughes, Rhidian & Huby, Meg 2002. The application of vignettes in social and nursing research. Journal of Advanced Nursing 37 (4), 382–386.

Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.

Hurtig, J. & Laitinen, M. 2003: Kantaaottavuus tutkimuksen eettisenä kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.): Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin yliopisto. Rovaniemi. 88–109.

Israel, M. ja Hay, I. (2006) Research ethics for Social Scientists. London: Sage.

Jokela, A. 2008. Rikosprosessi. 4. Painos. Helsinki: Talentum

Jahren Kristoffersen, N., Nortvedt, F. & Skaug, E-A. 2006. Hoitotyöstä. Teoksessa Jahren Kristoffersen, N., Nortvedt, F. & Skaug, E-A. (toim.) Hoitotyön perusteet. Suom. Paula Nieminen. 1. painos. Helsinki: Edita, 15–29.

Janoff-Bulman, R. 1992. Shattered assumptions. Towards a new psychology of trauma. New York: The Free Press.

Jaycox, L. H., Morse, L. K., Tanielian T. & Stein, B. D. 2006. How schools can help students recover from traumatic experiences. A tool kit for supporting long-term recovery. Santa Monica, CA: Rand Corporation.

Kainulainen, H. 2004. Raiskattu? Tutkimus raiskausten käsittelemisestä rikosprosessissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 212. Helsinki: Tilastokeskus.

Kauppila, R. A. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kiikkala, I. 2008. Ihmisen kohtaaminen auttamistyössä. Mielenterveys (2). 22–26.

Kneisl, C. R. 2004. Therapeutic Communication. Teoksessa Kneisl, C. R., Wilson, H. S. & Trigoboff, E. Contemporary Psychiatric - Mental Health Nursing. New Jersey: Pearson Education. 125-153.

Korhonen, K. & Räsänen, P. 2010. The Event of Encounter in Art and Philosophy. Teoksessa Korhonen, K. & Räsänen, P. (toim.) The Event of Encounter in Art and Philosophy, Continental Perspectives. Helsinki: Gaudeamus. 7–31.

Krook, S. 1998. Raiskatun oikeusturva ennen tuomioistuin käsittelyä. Lapin yliopisto. Pro Gradu.

Kumpuniemi, N. 2017. Asianomistajan suojele- ja tukitoimet rikosprosessissa. Poliisin rooli rikoksen uhrin suojelutoimien toteuttajana. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kurkinen, K. 1999. Raikausrikoksen esitutkinta epäillyn kuulustelun kannalta katsottuna. Lapin yliopisto. Pro Gradu.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laine, T. 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 28-45.

Latomaa, T. 2009. Ymmärtävä psykologia. Psykologia rekonstruktiiivisena tieteenä. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus: Merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. 3. Painos. Tampere: Juvenes Print. 17-88.

Lappi-Seppälä, T. Hakamies, K. Koskinen, P. Majanen, M. Melander, S. Nuotio, K. Nuutila, A-M. Ojala T. & Rautio, I. 2013. Rikosoikeus. 4. Painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Levine, P. 2008. Kun tiikeri herää. Ouluprint. Traumaterapiakeskus

Mattila, K-P. 2008. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mattila K-P. 2007. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Massarik, F. 1983. Searching for Essence in Executive Mind. Teoksessa Srivastva, S. (Edr.). In Executive Mind. New Insights on Managerial Thought and Action, California: Jossey-Bass Publishers. 243-268.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 4. Jyväskylä: Gummerrus.

Morse, J. M. 2000. Designing Funded Qualitative research methods for health professionals. Thousand Oaks. Sage.

Munnukka-Dahlqvist, M. 1994. Traumaattiset kriisit, selviytyminen ja auttaminen. Teoksessa T. Heiskanen (toim.) Takaisin elämään. Henkinen tuki ja onnettomuudet. Porvoo: Kirjapaino. 13-61.

Munnukka-Dahlqvist, M. 1997. Selviytyminen traumaattisesta kriisistä. Porvoo: Suomen Punainen Risti.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Tammi: Helsinki.

Mäkelä, A., Ruokonen T. ja Tuomikoski, M. 2001. Hoitosuhdetyöskentely. Vantaa: Tammi.

Newman, E., Riggs, D., & Roth, S. 1997. Thematic resolution and PTSD: An empirical investigation of the relationship between meaning and trauma-related diagnosis. Journal of Traumatic Stress, 10. Plenum Publishing Corporation. 197-214.

Nurmi, L. 2006. Kriisi, pelko, pakokauhu. Helsinki: Edita.

Nurmi T, Rekiaro I ja Rekiaro P. 1999. Suomalaisen sivistyssanakirja. 9. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Ogden, P. Minton, K. & Pain, C. 2009. Trauma ja keho. Sensomotorinen psykoterapia. Oulu: Kalevaprint.

Ojanen, Markku 2007. Positiivinen psykologia. Edita Publishing Oy, Helsinki.

Palosaari, E. 2008. Lupa särkyä. Kriisistä elämään. 2. painos. Helsinki: Edita.

Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere. Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.

Perttula, J. (2005). Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen

tieteenteoria. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Helsinki: Dialogia. 115-162.

Perttula, J. 2009. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.). Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. Tampere: Juvenes Print. 115-162.

Poijula, S. 2007. Lapsi ja kriisi, selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.

Pohjola, A. 2003. Eettinen kestävyys. Teoksessa Pohjola, Anneli (Toim.). Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi, 127–131.

Puotinen, K. 2003 Raiskauksen uhrin asema rikosprosessissa. Lapin yliopisto. Pro Gradu.

Rantaeskola, S. (toim.) 2014: Esitutkintalaki -kommentaari. Oppikirja 21. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print.

Rauhala, L. 1990. Humanistinen psykologia. Helsinki: Yliopistopaino.

Raunio, K. 1999. Positivismi ja ihmistiede. Sosiaalitutkimuksen perusteet ja käytännöt. Tampere: Gaudeamus.

Ruishalme, O. & Saaristo L. 2007. Elämä satuttaa. Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Tammi.

Saari, S. 2008. Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niistä selviytyminen. Keuruu: Otava.

Saari, S. 2001. Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niistä selviytyminen. 2. painos. Helsinki: Otava.

- Saurama, E. & Julkunen, I. (2009) Lähestymistapana käytäntötutkimus. Teoksessa Mikko Mäntysaari & Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus, 293–314.
- Schwecke, L. H. 1995. Communication. Teoksessa Keltner, N. L., Schwecke, L. H. & Bostrom, C. E. Psychiatric Nursing. 2. painos. United States: Von Hoffman Press.
- Seikkula, J. ja Arnkill, T. 2005. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Tammi.
- Siegel, D. 2012. Developing Mind. How relationships and the brain interact to shape who we are. New York: The Guilford Press.
- Silvennoinen, M. 2004. Vuorovaikutuksen avaimet. Helsinki: Talentum.
- Spalding N.J. & Phillips T. 2007. Exploring the use of vignettes: from validity to trustworthiness. Qualitative Health Research (17). 954-962.
- Toljamo T. 2011. Väkivaltatyön viranomaiskäytännöt lähisuhdeväkivallan uhrin kohtaamisessa. Lapin yliopisto. Pro Gradu.
- Tolvanen, M. & Kukkonen, R. 2011: Esitutkinta- ja pakkokeinon perusteet. Talentum. Helsinki.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Turunen, P. 2007. Seksuaalisen väkivallan uhrin hyvä auttaminen ja sen esteet: Näkökulmia uhrien ja heidän auttajiensa kohtaamisiin. Helsingin yliopisto. Pro Gradu.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki. Kirjayhtymä.

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosi-aali- ja terveysalalla. Juva: Ws Bookwell.

Violanti, J., Fekedulegn, D., Charles, L., Andrew, M., Hartley, T., Mnatsakanova, A., Burchfiel, C. 2009. Suicide in Police Work: Exploring Potential Contributing Influ-ences. American Journal of Criminal Justice. (34) 41-53.

Virtanen, J. 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.). 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gum-merus Kirjapaino. 149-212.

Willstedt, J. 2008. Seksuaalirikoksen uhrin asema rikosprosessissa. Lapin yliopisto. Pro Gradu.

WWW LÄHTEET

Himberg, K. 2017. Luettu 23.10.2017.

<http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32015/poliisikoulutuksenpitaajallaajanharmolla.html>

Kuukari, H. ja Heinjoki H. 2016 a. Traumatisoituminen. Tukinainen, Senjanetti. Luettu 18.9.2016. <http://senjanetti.fi/traumatisoituminen>

Kuukari, H. ja Heinjoki H. 2016b. Seksuaalirikoksen uhrin kohtaaminen. Tukinainen, Senjanetti. Luettu 18.9.2016. <http://senjanetti.fi/seksuaalirikoksen-uhri>

Poliisikoulu 2012. Poliisiammattikorkeakoulun poliisin perustutkinnon opetussuunni-telma. Vahvistettu 13.8.2012. Luettu 9.3.2013. <http://www.polamk.fi/opintoopas2012/index.html>

PolAMK 2014. Koulutusuudistus 2014. Luettu 23.10.2017. http://www.polamk.fi/koulutusuudistus_2014

PolAMK 2016. Poliisi AMK Opetussuunnitelma 2016-2017. Luettu 13.9.2016.
[http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/](http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/26969_AMK_ops.pdf?e1bcb3418f0cd488)
[embeds/polamkwwwstructure/26969_AMK_ops.pdf?e1bcb3418f0cd488](http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/26969_AMK_ops.pdf?e1bcb3418f0cd488)

PolAMK 2017 a. http://www.polamk.fi/koulutusuudistus_2014. Luettu 23.10.2017.

PolAMK 2017 b.

http://www.polamk.fi/usein_kysytyt_kysymykset/koulutusuudistus_2014 Luettu
 23.10.2017.

PolAMK 2017c. http://www.polamk.fi/amk/koulutus_ja_opiskelu/tutkinnon_rakenne

RAP I 2010. Seksuaalista väkivaltaa kokeneen tutkimus- ja hoito terveydenhuollon toimipisteissä. Raiskatun akuuttiapu. Nykypaino. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/9a71b5a9becab4113c91d978b5975f6f/1491306278/application/pdf/597687/RAP181012.pdf>

RAP I 2017. Seksuaalista väkivaltaa kokeneen tutkimus- ja hoito terveydenhuollon toimipisteissä. Raiskatun akuuttiapu. https://www.tukinainen.fi/RAP02_LowRes.pdf

Riku 2013. Rikosuhripäivystys. Luettu 15.5.2013.

<http://www.riku.fi/fi/vakivaltarikokset/seksuaalinen+vakivalta/>

Senja a. Senjanetti 2013. Luettu 26.4.2013. <http://senjanetti.fi/seksuaalirikoksen-uhri>

Senja b. Senjanetti 2013. Luettu 26.4.2013. <http://senjanetti.fi/>

Senja c. Senjanetti 2013. Luettu 26.4.2013. <http://senjanetti.fi/seksuaalirikoksen-uhri>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=2342-9151. 4. vuosineljännes 2016. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 25.2.2017].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/rpk/2016/04/rpk_2016_04_2017-01-19_tie_001_fi.html. Päivitetty 19.1.2017

Väestöliitto 2013. Luettu 15.5.2013.

http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/seksuaalinen-vakivalta/

Ystävyyden majatalo. 1998. Verkkodokumentti. Luettu 2.4.2009.
<<http://www.nic.funet.fi/index/religion/christian/texts/html/finnish/yst%8Av%8A/terapia/terapia-1-4.html#Heading56>>.

EI JULKISET LÄHTEET

Monika naiset ry Opetusmateriaali.

Rikosuhripäivystys 2015. Opetusmateriaali.

Tukinainen ry 2013. Opetusmateriaali.

LIITE 1

Oletko kokenut seksuaalista väkivaltaa?

Mikäli olet joutunut jonkin seksuaalisen väkivallan muodon uhriksi ja kohdannut sen myötä poliisiin, olet etsimämme henkilö. Tutkin Lapin yliopistossa, Pro Gradu työnä, seksuaalisen väkivallan uhrien kohtaamista poliisin kanssa seksuaalirikoksen yhteydessä. Seksuaalirikoksen uhriksi joutuminen aiheuttaa ihmiselle äärimmäisen haavoittuvuuden kokemuksen. Se vaikuttaa uhrin käsitykseen itsestään, toisista ihmisistä ja maailmasta. Ympäristön reaktiot ja ensimmäiset kontaktit ovat ratkaisevia traumasta toipumisen ja avun hakemisen kannalta. Tavoitteenani onkin tutkia millaisia kokemuksia uhreilla on kohtaamisesta poliisin kanssa ja miten olisi ehkä voitu kohdata paremmin.

Seksuaalirikokset lasketaan väkivaltarikoksiksi ja ne on jaettu seuraavasti: pakottaminen seksuaaliseen tekoon, pakottaminen sukupuoliyhteyteen, raiskaus, törkeä raiskaus, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin ja sukupuoliyhteisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen.

Pyrkimyksenäni on selvittää uhrien kokemusten pohjalta miten poliisikoulutusta voitaisiin kehittää kohtaamisen osalta. Tutkimukseen voi osallistua kirjoittamalla omista kokemuksistaan vapaamuotoisesti joko sähköpostitse tai kirjeitse. Kirjoitukset voidaan toimittaa nimettöminä, mutta toivoisimme, että niistä ilmenisi kirjoittajan ikä, sukupuoli sekä kohtaamisen paikkakunta sekä vuosiluku. Tiedot eivät tule tutkimuksessa samaan yhteyteen mahdollisten lainauksien kanssa, vaan ne ovat taustatietoa, jotta pystymme kartoittamaan kokemusten maantieteellistä ja ajallista sijaintia, sekä pohtimaan, mitkä tekijät kulloinkin ovat kohtaamiseen mahdollisesti vaikuttaneet. Kirjoitukset käsittelemme ehdottoman luottamuksellisesti, eikä kirjoittajan henkilöllisyyttä voida selvittää. Kirjoituksessa on tarkoitus kirjoittaa kokemuksestasi/kokemuksistasi kohtaamisesta poliisin kanssa seksuaalirikoksen yhteydessä. Voit pohtia sitä, tulitko kohdatuksi, miten tulit kohdatuksi ja miten olisit halunnut sinut kohdattavan, miten sinut olisi mahdollisesti voitu kohdata paremmin.

Kirjoituksia toivotaan 31.8.2013 mennessä joko sähköpostiin [...](#) tai osoitteeseen: ...

Mikäli koette tarvitsevanne tukea tai kirjoittaminen nosti esiin asioita, joista koette tarvitsevanne kuuntelijaa, voitte ottaa yhteyttä paikkakuntanne mielenterveysyksikköön.

Kiitos osallistumisesta!